

स्थान) निवासि-स्वामि-
लक्ष्मणशास्त्रिप्रणीतम्

(चित्रकाव्यम्, मूलमात्रम्)

वि० संवत्सरे २०१५ मिते मुद्रितम्

मूल्यं रूप्यकद्वयम्,

प्रतयः,

५०० मिताः ।

नागौर (राजस्थान) स्थित-
संस्कृतविद्यालयस्य

अध्यक्षाः स्वामिनो लक्ष्मणशास्त्रिणः,
नदन्नेवासिनश्छात्राश्च ।

श्रीविष्णवे नमः ।

(ग्रन्थादौ मङ्गलश्लोकः ।)

शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं,
विश्वाधारं गगनसदृशं मेघवर्णं शुभाङ्गम् ।
लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगिभिर्ध्यानगम्यं,
वन्दे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम् ॥ १ ॥

श्रीमते रामानुजाय नमः ।

अथ

राजस्थानान्तर्गत-नागौरनगरनिवासि-स्वामि-लक्ष्मण-
शास्त्रिप्रणीतं-श्रीविष्णुचरितामृतं चित्रकाव्यं
गणभ्यते ।

प्रकाशक—खामी लक्ष्मणशास्त्री.

अध्यक्ष संस्कृत-विद्यालय, वखतसागर,

नागौर (मारवार)

मुद्रक—लक्ष्मीबाई नारायण चौधरी,

निर्णयसागर प्रेस,

२६।२८ कोलमाट स्ट्रीट, बम्बई २

प्राक्कथनम् ।

अस्मिन् श्रीविष्णुचरितामृताख्ये चित्रकाव्ये श्रीमद्भागवतस्य द्वितीयस्कन्धगते सप्तमाध्याये निर्दिष्टान्येव श्रीविष्णोश्चतुर्विंशतिमितानामवताराणां सङ्ख्या, नाम, क्रमश्च सङ्क्षिप्तं तच्चरित्रं च सरलया संस्कृतभाषया वर्णितानि सन्ति । काव्येऽस्मिन् सप्तत्रिंशन्मिताः सर्गाः सन्ति । अस्मिन् काव्ये सर्वां श्लोकसङ्ख्या ८५६ मितास्ति । तत्र श्रीरामस्य चरित्रमष्टभिः सर्गैः, श्रीकृष्णस्य चरित्रं सप्तभिः सर्गैः, शेषाणां द्वाविंशतिमितानामवताराणां चरित्रमेकैकेन सर्गेण वर्णितमस्ति । सर्गान्ते तत्तदवतारस्य नामनिर्देशोऽपि दर्शितः । काव्येऽत्र सर्वत्रानुष्टुप्चतमेव निबद्धमस्ति । अस्मिन् चित्रकाव्ये कृष्णद्वैपायनमहर्षिणा सङ्कलिते श्रीमहाभारतआनुशासनिके पर्वणि सन्दर्भितं सप्ताधिकशतपद्यात्मकं श्रीविष्णुसहस्रनामस्तोत्रं श्लोकानां प्रतिचरणगतेन चतुर्थाक्षरेण विनिःसृतं भवतीति कवे रचनाचातुर्यं काव्यस्य च महद्वैचित्र्यं विदुषामवश्यमेव द्रष्टव्यमस्ति । सत्यपि चित्रकाव्येऽस्य काव्यस्य संस्कृतपद्यभाषा सुतरां सरला मनोज्ञा चास्ति । विद्यार्थिनां श्रीविष्णुभक्तानां चेदं काव्यं नितरामुपयुक्तं पठनीयं चास्ति ।

प्रकाशकस्य ।

गुणेषु ये दोषदृशः परेषां,

ब्रूमः स्वदोषावरणाय किं तान् ।

स्वतः पिधास्यन्ति ममात्र दोषान्,

सन्तस्ततस्तानपि किं ब्रवीमि । १ ।

स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीतानां संस्कृतरत्नाकर, भारती,
 भवितव्य, दिव्यज्योतिः-प्रभृतिषु विश्रुतेषु
 संस्कृतपत्रेषु प्रकाशितानां
 गद्यलेखानां नामानि ।

परमात्मनि दृढो विश्वासस्तत्फलं च ।
 ज्योतिःशास्त्रस्य चमत्कारः ।
 (गर्भाधानसमयाज्जन्मसमयज्ञानम्)
 दिव्यं लग्नघटीयन्नम् ।
 राज्ञो मौढ्यं महानर्थमूलम् ।
 महाकविः कालिदासः ।
 उपरागाशौचपरामर्शः ।
 क्षेपकपरामर्शः ।
 अयनांशविमर्शः ।
 संस्कृतभाषा, तत्प्रचारोपायाश्च ।
 संस्कृतभाषाया वैशिष्ट्यम् ।
 आवश्यकतैव भाषाया विकाशे

प्रमुखं कारणम् ।
 विश्वभाषा (संस्कृतम्)
 सरलीकरणं विकलीकरणं वा ।
 प्रश्नत्रयम् (ज्योतिःशास्त्रविषये)
 विद्वद्भूषणम् ।
 दुरवस्थायाः परा काष्ठा ।
 (संस्कृतभाषाविषये)
 एकादश किङ्कराः ।
 अन्धविश्वासः ।
 यादृशी त्वं तादृशोऽहम् ।
 परमेश्वरः ।
 सत्सङ्गः ।

इत्यादीनि ।

श्रीविष्णोरवताराणां

विमर्शः ।

श्रीविष्णोः कल्पवताराः सन्ति ? कानि पुनस्तेषां नामानि ? कथं च तेषां क्रमः ? अयं विषयः सर्वथा दुरुत्तर एवास्ति खलु । शास्त्रेषु तेषां सङ्ख्या, नामानि, क्रमश्च तत्र तत्र नैकविधानि मिथोऽतितरां विरुद्धानि वर्णितान्युपलभ्यन्ते । अन्येषां शास्त्राणामेतद्विषये परस्परं विरुद्धोक्तिर्दूर आस्ताम्, एककर्तृके वैष्णवानामेकमात्रमान्ये च श्रीमद्भागवतेऽपि श्रीविष्णोरवतारवर्णनप्रसङ्गे तत्र तत्र सङ्ख्यायाम्, नामसु, क्रमे च सुतरां विसंवादो विद्यते ।

श्रीमद्भागवते श्रीविष्णोरवतारवर्णनप्रसङ्गाश्चत्वारो विशेषतो विद्यन्ते । तेषु प्रथमः प्रसङ्गः श्रीमद्भागवतस्य प्रथमस्कन्धे द्वितीयाध्यायेऽस्ति । अत्र रोमहर्षण-पुत्रेणोग्रश्रवसा सूतेन शौनकादिभ्यो मुनिभ्यः श्रीविष्णोरवताराणां वर्णनं कृतम् । अत्र सङ्ख्या, नामानि, क्रमश्चैवं सन्ति । कुमारः १, वराहः २, नारदः ३, नारायणः ४, कपिलः ५, दत्तः ६, यज्ञः ७, ऋषभः ८, पृथुः ९, मत्स्यः १०, कूर्मः ११, धन्वन्तरिः १२, मोहिनी १३, नरसिंहः १४, वामनः १५, परशुरामः १६, व्यासः १७, श्रीरामः १८, कृष्णः १९, बलरामः २० बुद्धः २१, कल्की २२, । अत्रादिमोऽवतारः कुमारोऽन्तिमश्च कल्पयस्ति । अत्र विश्रुतान् ध्रुवहरिहयग्रीवमनुहंसाख्यान् पञ्चावतारान् विहाय नारदमोहिनीबलरामाख्या-स्त्रीनवतारानधिकान् सङ्गृह्य केवलं द्वाविंशतिमिता एवावताराः स्वीकृताः ।

द्वितीयः प्रसङ्गः श्रीमद्भागवतस्य द्वितीयस्कन्धे सप्तमाध्यायेऽस्ति । अत्र ब्रह्मणा स्वपुत्राय नारदाय श्रीहरेरवतारा वर्णिताः । तेषां सङ्ख्या, नामानि, क्रमश्चैवं सन्ति । वराहः १, यज्ञः २, कपिलः ३, दत्तः ४, कुमारः ५, नारायणः ६, ध्रुववरदः ७, पृथुः ८, ऋषभः ९, हयग्रीवः १०, मत्स्यः ११, कूर्मः १२, नृसिंहः १३, हरिः १४, वामनः १५, हंसः १६, मनुः १७, धन्वन्तरिः १८, परशुरामः १९, श्रीरामः २०, कृष्णः २१, व्यासः २२, बुद्धः २३, कल्की २४, । अत्रादिमो वराहस्त्वन्तिमः कल्पयस्ति । अत्र चतुर्विंशतिमिताः श्रीहरेरवतारा वर्णिताः । अयमेव पक्षः साधीयान् विशेषतश्च विश्रुतोऽस्ति ।

तृतीयः प्रसङ्गः श्रीमद्भागवतस्य समग्रेऽष्टमस्कन्धे वर्णितोऽस्ति । अत्र महा-
मुनिना श्रीशुकेन परीक्षिते राजे चतुर्दशमितेषु मन्वन्तरेषु प्रतिमन्वन्तरमेकैक-
स्यावतारस्य वर्णनं कृतम् । अत्रावताराणां सङ्ख्या, नामानि, क्रमश्चैवं सन्ति ।
प्रथमे स्वायम्भुवान्तरे रुचेराकृत्यां यज्ञः १, द्वितीये स्वारोचिषान्तरे वेदशिरस-
स्तुषितायां विभुः २, तृतीय उत्तमान्तरे धर्मस्य सूनृतायां सत्यसेनः ३, चतुर्थे
तामसान्तरे हरिमेघसो हरिण्यां हरिः ४, पञ्चमे रैवतान्तरे शुभ्रस्य विकुण्ठायां
वैकुण्ठः ५, षष्ठे चाक्षुषान्तरे वैराजस्य सम्भृत्यामजितः ६, सप्तमे वैवस्वतान्तरे
कश्यपाददित्यां वामनः ७, अष्टमे सावर्ण्यन्तरे देवगुह्यात् सरस्वत्यां सार्वभौमः
८, नवमे दक्षसावर्णिनामान्तरे आयुष्मतोऽम्बुधारायाम् ऋषभः ९, दशमे ब्रह्म-
सावर्ण्यन्तरे विश्वसृजो विषूच्यां विश्वक्सेनः १०, एकादशे धर्मसावर्ण्यन्तर-
धार्यकस्य वैधृतायां धर्मसेतुः ११, द्वादशे रुद्रसावर्ण्यन्तरे सत्यसहस्रः सूनृतायां
सुधामा १२, त्रयोदशे देवसावर्ण्यन्तरे देवहोत्रस्य बृहत्यामुपहर्ता १३, चतुर्दशे
इन्द्रसावर्ण्यन्तरे सत्रायणस्य वितानायां बृहद्भानुः १४ । अत्र केवलं चतुर्दशावतारा
वर्णिताः । प्रत्यवतारं तस्य पितुर्मातुश्च नामापि वर्णितम् । चतुर्दशमनूनामपि
श्रीविष्णोरवतारत्वात्सर्वेऽष्टाविंशतिमिता अवतारा भवन्ति । एष्ववतारेषु मनु-
यज्ञहरिवामनाख्याश्चत्वार एवावतारा विश्रुताः सन्ति । अन्ये सर्वेऽप्यवतारा
अविल्याताः सन्ति ।

चतुर्थः प्रसङ्गश्च श्रीमद्भागवतस्यैकादशे स्कन्धे चतुर्थाध्यायेऽस्ति । अत्र
ऋषभपुत्रेण योगेश्वरेण द्रुमिलेन राजे विदेहाय श्रीविष्णोरवतारा वर्णिताः । अत्र
सङ्ख्या, नामानि, क्रमस्त्वेवं सन्ति । पुरुषः १, शतघृतिः २, विष्णुः ३, रुद्रः
४, नारायणः ५, हंसः ६, दत्तः ७, कुमारः ८, ऋषभः ९, हयास्यः १०,
मत्स्यः ११, वराहः १२, कूर्मः १३, हरिः १४, वालखिल्यरक्षकः १५, इन्द्र-
रक्षकः १६, नृसिंहः १७, मनुः १८, वामनः १९, परशुरामः २०, श्रीरामः
२१, कृष्णः २२, बुद्धः २३, कल्की २४, अत्र चतुर्विंशतिमिताः श्रीहरेरवतारा
वर्णिताः । अत्रादिमः पुरुषोऽन्तिमश्च कल्क्यवतारोऽस्ति । अत्र प्रसङ्गे पञ्चदशः
षोडशश्चावतारो नाम्ना न निर्दिष्टस्तदपि 'संस्तुन्वतोऽन्धिपतिताञ्छ्रमणानुर्षीश्च
शकं च वृत्रवधतस्तमसि प्रविष्टम् । इति पद्यार्धेनावतारद्वयस्य चरित्रं स्फुटं
निर्दिष्टम् । अत्रापि विश्रुतान् यज्ञध्रुवपृथुकपिलधन्वन्तरिव्यासाख्यानं षडवतारान्
विहाय पुरुषशतघृतिविष्णुरुद्रवालखिल्यरक्षकेन्द्ररक्षकसञ्ज्ञानन्यानेव षडवतारान्
सङ्गृह्य श्रीहरेश्चतुर्विंशत्यवताराणां सङ्ख्या स्वीकृता । इति ।

एवं श्रीमद्भागवतेऽन्यान्येषु च शास्त्रेषु श्रीविष्णोरवताराणां सङ्ख्यायां, नामसु, विरोधः पूर्वापरक्रमविरोधश्च कल्पभेदेन परिहर्तव्यौ । वस्तुतस्तु—‘भवतारा ह्यसङ्ख्येया हरेः सत्त्वनिधेर्द्विजाः । यथाविदासिनः कुल्याः सरसः स्युः सहस्रशः । १ । यो वा अनन्तस्य गुणाननन्ताननुकामिष्यन् स तु बालबुद्धिः । रजांसि भूमेर्गणयेत् कथञ्चित्कालेन नैवाखिलशक्तिधाम्नः । २ ।’ इत्याद्याप्तमुखोक्तेः, ‘यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वं श्रीमदूर्जितमेव वा । तत्तदेवावगच्छ त्वं मम तेजोऽशसम्भवम्’ । १ । इति श्रीमद्भागवद्गीतायां श्रीभगवदुक्तेश्च श्रीहरेरवताराणां सङ्ख्यायां, नामसु क्रमे चातिनिर्वन्धविधानं विफलमेव खलु । इति ।

नित्यस्मरणार्थं श्रीविष्णोश्चतुर्विंशत्य-
वताराणां क्रमतो नाम प्रदर्शक एकः श्लोकः ।

(शिखरिणी वृत्तम्)

किरो यज्ञो दत्तान्तग कपिलवैधात्रमुनयो,
ध्रुवो वैन्योनाभ्यात्मज हयमुखौ मत्स्यकमठौ ।
नृसिंहो हर्याह्नोऽदितिजमनुहंसा अथ भिषग्,
द्विरामाख्यं कृष्णद्वितयमथ बुद्धः कलिहरः । १ ।

श्रीविष्णुचरितामृतेऽसिंथित्रकाव्ये
वर्णितानां सर्गाणामवतारानुक्रमेण
नामानि, सङ्ख्या, श्लोकसङ्ख्या च ।

सङ्ख्या	सर्गनाम,	श्लोकाः,	सङ्ख्या,	सर्गनाम,	श्लोकाः
१	वराहाङ्कः	३२	२०	रामाङ्कः	३२
२	यज्ञाङ्कः	८	२१	”	३२
३	कपिलाङ्कः	८	२२	”	३२
४	दत्ताङ्कः	८	२३	”	३२
५	सनकाद्यङ्कः	८	२४	”	३२
६	नारायणाङ्कः	८	२५	”	३२
७	ध्रुवाङ्कः	३२	२६	”	३२
८	पृथ्वङ्कः	३२	२७	”	३२
९	ऋषभाङ्कः	३२	२८	कृष्णाङ्कः	३२
१०	हयग्रीवाङ्कः	८	२९	”	३२
११	मत्स्याङ्कः	८	३०	”	३२
१२	कूर्माङ्कः	८	३१	”	३२
१३	नृसिंहाङ्कः	३२	३२	”	३२
१४	हर्यङ्कः	८	३४	”	३२
१५	वामनाङ्कः	३२	३५	व्यासाङ्कः	३२
१६	हंसाङ्कः	८	३६	बुद्धाङ्कः	८
१७	मन्वाङ्कः	१६	३७	कल्क्यङ्कः	८
१८	धन्वन्तर्यङ्कः	८	सर्वे सर्गाः, सर्वेऽवताराः,	सर्वे श्लोकाः	
१९	पर्युरामाङ्कः	३२	३७	२४	८५६

श्रीविष्णु चरितामृतम्

चित्र काव्यम् मूलमात्रं च ।

अथ वराहाङ्कः प्रथमः सर्गः ।
 श्रीसेव्यं विष्णुमासेव्य,
 चित्ते वि श्वं च तज्जनम् ।
 कुर्वे श्री विष्णुचरिता-
 मृतं वि षणु जनप्रियम् ॥ १ ॥
 वृत्तं स र्वं त्र काव्येऽत्रा-
 नुष्टुब्बवि ष यभूषितम् ।
 शास्त्रषट्का
 गुम्फितं रोचनं सताम् ॥ २ ॥
 निहितं भूरियत्नेन,
 श्रीभारत समीरितम् ।
 सहस्रं भगवन्नाम्ना-
 मदः काव्यवरोदरे ॥ ३ ॥
 इदं श्रीभगवत्काव्यं,
 स्वर्णदीव्यं स्वसेविनः ।
 प्रपूयात्प्रणयं चेमं,
 प्रपूर्वो भुःपिपर्तु मे ॥ ४ ॥
 पुरा व भूवराजर्षिः,
 स्वयम्भूत नयो महान् ।
 यः स्मृतिं कृतवान् स्वीयां,
 निसर्गोद्भूतबोधभूः ॥ ५ ॥
 सोऽभूत्कृत युगस्यादौ,
 सर्वभूभृच्छिरोमणिः ।
 सदा सद्भावसम्पन्नः,
 स्वप्रभावाद्दृताहितः ॥ ६ ॥

निर्दिष्टो भूवराजर्षिः स-
 स्वमूवेता तमेकैक-
 समस्तात्माश्रयीभूता,
 जलधौ भूरियं गता ॥ ७ ॥
 वयं तातकवत्स्यामो,
 भवेत्कोभारभाजनम् ।
 कथं जीवन्मेतासां,
 प्रजानां नः प्रभो भवेत् ॥ ८ ॥
 श्रुत्वेति पूतमनसः,
 सूनोर्धाताशुभांगिरम् ।
 परमात्मानमादध्वौ,
 स्वसन्तापनिवृत्तये ॥ ९ ॥
 दुःखदूरकरः स्वेषां,
 प्रदध्वौ माधवस्तदा ।
 वराहात्मावतीर्याह-
 मुद्धरे च जलान्महीम् ॥ १० ॥
 निश्चित्य मुरजिञ्चिते,
 निजभक्तामरदुमः ।
 नानां विनाशाय,
 क्रोडरूपमियेषसः ॥ ११ ॥
 नासिकारन्ध्रतस्ताव-
 दणुतामास्थितो विधेः ।
 भूदारी गर्भसम्भूतो,
 दैत्यारातिः प्रकश्यभूत् ॥ १२ ॥

किमहो अ द्रुतं सत्वं,
 विलोक्य व्य स्मयन्त ते ।
 प्रावृट्प यः समूहाभो,
 ववृधे पु रूषोत्तमः ॥ १३ ॥
 ससुमे रु समोत्तुङ्गो,
 वन्यवे षः प्रविष्टवान् ।
 कल्पान्त सा गरं भीमं,
 स्वस्पर्श क्षी णकल्मषम् ॥ १४ ॥
 स कृत्वा क्षे त्ररूपां क्षमां,
 दंष्ट्रमा त्र निवेशिताम् ।
 त्रिवेद ज्ञो पगीताङ्गो,
 निःसृतः क्ष णतोऽम्बुधेः ॥ १५ ॥
 यावत्सु र वरेणोर्वी,
 न्यस्ता सा ए धितद्युतिः ।
 अध्यर्ण व जलं तावद्,
 दैत्यः खे च र आगमत् ॥ १६ ॥
 दैतेयो यो द्रुकामोऽयं,
 वभाषे गो भृतं हरिम् ।
 प्रच्छन्नं यो हरेत् किञ्चित्,
 सदासौ ग र्हितः सताम् ॥ १७ ॥
 त्वां युद्ध वि षयां विद्यां,
 नानाभे दां प्रदर्शये ।
 प्रतिजा ने स्वसौख्येप्सुः,
 को गां ने ता मसाग्रतः ॥ १८ ॥

यदेत्थं प्र लपन्तं तं,
 हरिर्वा धा हरः सताम् ।
 निजघा न तदा देवा-
 स्तुष्टुवुः पु रूषोत्तमम् ॥ १९ ॥
 हन्तुं पौ रु षगर्विष्ठान्,
 नरवे धे ण राक्षसान् ।
 जगदी श्व र को वान्य-
 स्त्वां विनो रः श्रितश्रियम् ॥ २० ॥
 अभिमा ना द्विरण्याक्षः,
 सुरासु र नरोरगान् ।
 जित्वासौ सिं हवद् दृप्तो-
 ऽवमेने ह सिताननः ॥ २१ ॥
 जना भ व त्कृपादृष्टया,
 पुरा प्रा पुः परम्पदम् ।
 मोक्षदं श्री प्रदं देवं,
 कस्त्वां धी मान् परित्यजेत् ॥ २२ ॥
 त्वदृते के जगत् त्रातुं,
 लोके के श व शक्नुयुः ।
 त्वत्प्रभा वः सुदुर्ज्ञेयः,
 सुधीभिः पु रूषैरपि ॥ २३ ॥
 सताम रु न्तुदो नष्टो,
 दिष्ट्या रो षो न्मदस्त्वया ।
 पुरुषो त्त म मूर्ध्ना त्वां,
 प्रणमा मः सदा वयम् ॥ २४ ॥

यज्ञाङ्को द्वितीयः सर्गः ।

बहूनां स द्विषां
 त्वया ग र्वः प्रणाशितः ।
 दैत्येन्द्र श मनेनाद्य,
 जनः स र्वः सुखी कृतः ॥२५॥
 सततं शि वदः पन्था,
 निजदै वः सदातनः ।
 त्वया सं स्था पितो लोके,
 स्थास्तुः स्था णु रिवस्थितः ॥२६॥
 वातवा भू स्वतेजांसि,
 भवान् भू ता नि सृष्टवान् ।
 जगदा दि त्वमेवात—,
 स्तत्त्वज्ञै नि श्रितं त्वयि ॥२७॥
 इत्थं वि धि मुखा देवा—,
 स्तुत्वा सु र हरं हरिम् ।
 ययुस्ते व्य सनान्मुक्ता,
 भूयो भू यः प्रणम्य तम् ॥२८॥
 लब्ध्वात्म स द्वरूपां तां,
 स विश्व म्भ रतेजसा ।
 स्वायम्भु वो मुदा युक्तः,
 शश्लाघे भा ग्यमात्मनः ॥२९॥
 मनुना व न्दितो भक्त्या,
 समस्तै नो हरः सताम्
 खं लोकं भ व्यलोकाप्यं,
 जगद्ध र्त्ता प्रयातवान् ॥३०॥

स्रष्टात्म प्र भवा कन्या,
 कृतात्म भ वगेहिनी ।
 स मान वः प्रजासर्ग—,
 स्तत्कृतः प्र सृतः क्षितौ ॥३१॥
 भुवनेऽ सु र्वराहस्य,
 या दुष्टा री ष्टदाः कथाः ।
 पाठादी श्व र एतासां,
 पद्मादा रः प्रसीदतु ॥ ३२ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 वराहाङ्कः प्रथमः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ १ ॥

अथ यज्ञाङ्को द्वितीयः सर्गः ।

बभूव स्व भुवः सून—,
 नान्ना स्वा य म्भुवो मनुः ।
 यं स्वय म्भूः क्षमं मेने,
 निजवं श विवृद्धये ॥ १
 हर्षं श म्भु मुखेभ्योऽसौ,
 विरिञ्चे रा त्मजोऽददात् ।
 सरोजा दि कविरुद्ध्यो,
 यथादि त्यः खलूदितः ॥ २ ॥

श्रीविष्णुचरितामृते (चित्रकाव्ये)

आकूर्तिं पु त्रिकां ज्येष्ठां,
निजां निष्क लमषां सतीम् ।
रुचये रा जराजोऽदात्,
कामाद्य क्षो भितात्मने ॥ ३ ॥
यज्ञना म धरः खेषां,
काममो हा दिनाशनः ।
तत्पत्न्यां स्व जनप्रेष्ठो,
विष्वक्से नः खल्लदभूत् ॥ ४ ॥
तस्याथो अ क्सह्याता—,
स्तुषिता ना मतः सुताः ।
जज्ञिरे दि तिजान् दुष्टान्,
निहन्तुं नि श्रितक्रियाः ॥ ५ ॥
विष्णवारा ध न संलग्नं,
हन्तुं मौ नो त्सुकं मनुम् ।
दैत्याना धा वतो हत्वा,
सोऽपान्मा ता महं निजम् ॥ ६ ॥
तमिन्द्रं वि दधे राजा,
स्वान्तरे धा तुरात्मजः ।
तस्य मा ता महः प्रेम्णा,
मनुर्मे धा विनां वरः ॥ ७ ॥
संसारा तु रचित्तानां,
यदाख्या रु चिरौषधम् ।
ज्ञानवि त्त प्रदं यज्ञं,
तं निष्का मः सदा भजे ॥ ८ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रि-प्रणीते
यज्ञाङ्को द्वितीयः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ २ ॥

अथ कपिलाङ्कस्तृतीयः सर्गः ।

छायाया अ भवद्भ्रातुः,
कर्दमः प्र थितः सुतः ।
प्रजास्त्व मे धयस्वेति,
तमम्भो यो निजोऽन्वशात् ॥ १ ॥
तदाज्ञां हृष्टचित्तोऽसौ,
मृदुभा षी समग्रहीत् ।
स डुढौ के तपस्तप्तु—,
मुद्वाहा शः सरस्वतीम् ॥ २ ॥
तत्तपः प रमप्रीतः,
सद्दहत्स द्वा स्थितो वरम् ।
दत्त्वा ते ना र्चितो भेजे,
पद्मना भो निजं पदम् ॥ ३ ॥
तत्पत्न्यां म नुकन्यायां,
जज्ञे सु र वरो हरिः ।
कपिलः प्र थितो नाम्ना,
प्रपूर्वो भुः स योगिनाम् ॥ ४ ॥

दत्ताङ्कश्चतुर्थः सर्गः ।

कर्दमो वि पिनं गत्वा, ध्यानव्य ग्रा त्मनो विधेः ।
 ध्यायन्ती श्व रमात्मनि । सूनुना ह्य मुना ब्रह्मा,
 लो क मगाद् विष्णोः, मनस इशा न्तिमागमत् ॥१॥
 कः सत्क र्मा न सिध्यति ॥५॥ पित्रा वि श्व स्य सृष्ट्यर्थ—,
 सयोग म वदञ्जानं, मनुज्ञा तः कुलाचलम् ।
 म नु तनूजया । गत्वासौ कृ तवांस्तीव्रं,
 कपिल स्त्व रया येन, ध्यानं वि ष्णो र्जगत्पतेः ॥ २ ॥
 नरः क ष्टा द्विमुच्यते ॥ ६ ॥ ब्रह्मादि लो कपालेशो,
 स स्वात्म स्थ मनोवृत्ति-, भक्तानां हि तकारकः ।
 भोगेभ्यो वि गतस्पृहः । तस्य शी ता तपक्षान्त्या,
 मुनिश्रे ष्टः स्वकं चक्रे, पुष्करा क्षः प्रसेदिवान् ॥ ३ ॥
 निवास स्थ लमम्बुधिम् ॥७॥ यथेष्टं प्र ददावस्मै,
 यद् गिरा वि शदं ज्ञानं, पुत्रार्थं त न्वते तपः ।
 श्रुतिसा रो त्तमं नरः । ज्ञात्वा हा र्दं मभिप्रायं,
 लभते ध्रु वमस्त्वेष, विष्वक्से नः शुभं वरम् ॥ ४ ॥
 कपिलो वः सुखप्रदः ॥ ८ ॥ तस्यात्रेः प्र थितो दत्तो,

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 कपिलाङ्कस्तृतीयः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ ३ ॥

अथ दत्ताङ्कश्चतुर्थः सर्गः ।

पुत्रोऽथो अ त्रिनामा भूद् ,

विष्णवंशोऽ भू दथात्मजः ।
 सोमो जा त स्तु विध्यंशो,
 दुर्वासा स्त्रि दृगंशजः ॥ ५ ॥
 संसार क र्मरहितो,
 दत्तोऽत्रि कु लनन्दनः ।
 यथाल ष्ठा त्मसन्तोषः,
 स्वात्मारा म स्तदाभवत् ॥६॥

श्रीविष्णुचरितामृते (चित्रकाव्ये)

यस्याङ्घ्रि पङ्कजं राजा, सनक ज्येष्ठसत्पुत्रान्,
 हैहयो विदितात्मनः । सुरज्येष्ठः किलाप्तवान् ।
 चं भजन् भेजे, चतुरः श्रेयसां लब्धा,
 स्वैश्वर्यं मतिदुर्लभम् ॥ ७ ॥ हरेः प्रेष्ठः सदा मतः ॥ ३
 जगन्मङ्गलकर्तारं, न तदा प्रत्यगृह्णस्ते,
 शुद्धशीलं जितेन्द्रियम् । पित्राङ्घ्रिं जातनिश्चयाः ।
 मुक्तिं प्रापयदुर्दत्तं, नरं किंपरमात्मज्ञं,
 योगिवीरम् प्रसाद्य तम् ॥ ८ ॥ भवप्रीतिः प्रहर्षयेत् ॥ ४ ।
 द्रष्टुं विहितसङ्कल्पा,

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 दत्ताङ्कश्रुतुर्थः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ ४ ॥

अथ सनकाद्यङ्कः पञ्चमः सर्गः

त्रिलोक्या ईश्वरं भेजे,
 ब्रह्मास्वाशा प्रपूर्त्तये ।
 शोकदीनः पुमानन्यं,
 भजेत्कंप्राप्तुमीहितम् ॥ १ ॥
 स्मृत्या त्राणकृतो यस्य,
 दुःखच्छेदः प्रजायते ।
 स्वेषिसतंप्राप्तुयादर्थं,
 सप्रमाणोऽयमाश्रवः ॥ २ ॥

पुरवरं गताः ।
 शेषुः पुण्यचरित्रास्ते,
 द्वारस्थौ गर्वसम्भृतौ ॥ ५ ।
 वेदगर्भोऽपि तैः पुत्रैः,
 विरेजेभूरिविक्रमैः
 भूलोको गर्भगात्मैष,
 यथा वा गर्भोत्तमाब्धिभिः ॥ ६ ॥
 सदा ते माधवध्याना,
 कामक्रोधविवर्जिताः ।
 जनान् भवोदधेः पारं,
 निन्युः समदृशो बहून् ॥ ७ ॥
 स्वज्ञानधुतसंसारान्,
 श्रुत्वारः सूतनवो विधेः
 सनकादय उत्कर्षं,
 ददतां नः सदात्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
सनकाद्यङ्कः पञ्चमः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ ५ ॥

अथ नारायणाङ्कः षष्ठः सर्गः ।

धर्मोऽथो ई प्सितः पुत्र—,
स्तनाद्वि श्व सृजोऽभवत् ।
मूर्त्या धी रो ऽस्य भार्यायां,
द्विमूर्त्या वि रभूद्धरिः ॥ १ ॥
तपश्च क्र तुरत्युग्र,
जगता मी श्वरेश्वरौ ।
आश्रितौ ध नदस्याशां,
सज्जना न्वी तसद्रतौ ॥ २ ॥
तपसा मे पदं प्राप्तु—,
मिच्छेन्मे धा व्यसाविति ।
मत्वेन्द्रो वी तधीः कामं,
नुनुदे वि जयोत्सुकः ॥ ३ ॥
न स्वच क्र युतोऽप्येनं,
जेतुं का मः क्षमोऽभवत् ।
वने वि क्र मितुं शक्तः,
करिस्तो मः कुतो हरिम् ॥ ४ ॥

विडौजा अ विभेद् दृष्ट्वा,
धर्मसू नु तपोबलम् ।
अस्वायं त्त मनस्कानां,
को वा का मो ऽस्ति मोदकृत् ॥ ५ ॥
स प्रादा दु र्वशीं तेभ्यो,
मुनिर्ना रा यणो घृणी ।
अपरा ध शतेनापि,
न ह्यम र्षः सतां भवेत् ॥ ६ ॥
चकार कृ तकृत्यं स,
मृकण्ड त नयं प्रभुः ।
को न वि ज्ञः कृपालुं तं,
भजते कृ तिनां वरम् ॥ ७ ॥
तं विभू ति प्रदं स्वेभ्यो,
वन्दे ना रा यणं प्रभुम् ।
यः सदा त्म प्रदःपाति,
कृतसे वान् स्वकान् जनान् ॥ ८ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृतं चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
नारायणाङ्कः षष्ठः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ ६ ॥

अथ ध्रुवाङ्कः सप्तमः सर्गः ।
कृतादौ सु कृती राजा,
सर्ववी रे ड्यविक्रमः ।

हरेरं	शः	स्वभूत्स्वाय-	आरोढुं	प्र	णयादङ्कं,
म्भुवो वं	श	धरो विधेः ॥ १ ॥	ध्रुव म	त्य	भिलाषिणम् ।
स पुत्र	र,	ब्रमुत्तान,	स्त्रीविधे	यः	क्षितीन्द्रोऽसौ,
पादं प्रा	णं	यथा तनुः ।	नादद्रे	स	ज्जनादृतम् ॥ ७ ॥
लेभे वं	श	धरं स्वस्य,	ध्रुवं ग	र्व	युता राज्ञो,
राजा ध	र्म	भृतां वरः ॥ २ ॥	विमाता	द	यितावदत् ।
सुनीतिं	वि	धिना लब्ध्वा,	अङ्कस्प	र्श	हठेन त्वं,
पत्नीं वि	श्व	जनादृताम् ।	तवासा	अ	नुजो राज्ञा,
तया न	रे	श्वरो रेजे,	युवरा	जः	प्रकल्पितः ।
स प्रचे	ताः	श्रिया यथा ॥ ३ ॥	भविता	स	च राजान्ते,
तस्याति	प्र	थितो लोके,	वयं स	र्वे	ऽस्य किङ्कराः ॥ ९ ॥
ऽ जा	यत	ध्रुवः ।	त्वं चेदै	श्व	र्यकामोऽसि,
	भ	गवन्मूर्त्तिं,	तपोधी	रः	समाचर ।
यत्प्रभा	वः	सुविश्रुतः ॥ ४ ॥	भूत्वाप्स्य	सि	सुतस्त्वं मे,
महौजा	अ	न्यभार्यायां,	तपः सि	द्धः	समीहितम् ॥ १० ॥
सुरुच्यां	ह	र्षदः पितुः ।	तृष्णया	सि	ध्यते नार्थो,
उत्तम	स्सं	स्मृतो नाम्ना,	दुःखवृ	द्धिः	पुनर्भवेत् ।
जज्ञे दे	व	समद्युतिः ॥ ५ ॥	सन्तोषः	स	म्पदां मूलं,
पुत्रवां	त्स	ल्यतोऽन्येद्युः,	तृष्णा स	र्वा	पदां पदम् ॥ ११ ॥
स्वाङ्कमा	रो	प्य चोत्प्रम् ।	विमात्रा	दि	तममैवं,
राजदि	व्या	सनस्थोऽसौ,	ध्रुवः प	र	मकोपनः ।
महीपा	लः	स्वलालयत् ॥ ६ ॥	जगामा	च्यु	तभक्त्युक्त-
			स्यक्तता	तः	स्वमातरम् ॥ १२ ॥

ध्रुवाङ्कः सतमः सर्गः ।

माताश्च वृष्टिमुञ्जन्ती,
 पुत्रं रोषा न्वितेक्षणम् ।
 आरोप्या कल्मषं स्वाङ्के,
 सुधीरापि तदा रुदत् ॥ १३ ॥
 दुःखपा रमपदयन्ती,
 पुत्रं वा मे क्षणावदत् ।
 तात माया हि शोकं त्वं,
 शोकेनात्मा विशुष्यति ॥ १४ ॥
 यदि ते सर्वराज्येहा,
 तर्हि सर्वं प्रभुं हरिम् ।
 भज त्वं यो हि सर्वेषां,
 राज्यभोग प्रदायकः ॥ १५ ॥
 स्वमात्रा विधिनादिष्टः,
 सर्वतो निःस्पृहो ध्रुवः ।
 पुरान्निःस्पृह्य कालिन्द्या—,
 स्तटं यातः प्रियं हरेः ॥ १६ ॥
 जपन् देवर्षिणादिष्टं,
 सुमन्त्रं सुदुर्लभम् ।
 तत्रापू र्वधृतिश्चक्रे,
 विजिता सु रसौ तपः ॥ १७ ॥
 एकाग्रमनसा विष्णुं,
 स्मरन्मौ नान्वितोऽनिशम् ।
 पञ्चाब्दः स च षण्मासान्,
 धृतसत्यः पुरानयत् ॥ १८ ॥

तपसा सहसा तुष्टः,
 सप्तमे मासि माधवः ।
 ध्रुवस्यात्मा शयाभिज्ञः,
 सङ्कल्पं सफलं व्यधात् ॥ १९ ॥
 तस्येच्छामि तिसम्पूर्य,
 लोकं यातः स्वकं हरिः ।
 ध्रुवोऽपि स मगात्प्रीतः,
 प्राप्तकामः पुरं निजम् ॥ २० ॥
 नृपोऽथो अभ्यगात् प्रीतो,
 द्रष्टुका मो निजं सुतम् ।
 अपामो घः स्थलं निम्नं,
 नैति किं पुरतः स्थितम् ॥ २१ ॥
 सातिचण्डस्वभावापि,
 रीप्सितं ध्रुवम् ।
 विमातैका न्ततः प्रेम्णा,
 सञ्चक्रे क्षोणिपप्रिया ॥ २२ ॥
 वनान्निवृत्तमालोक्य,
 कुलभूषणमात्मजम् ।
 सुनीतिः कल्पनातीतां,
 लेभे धर्मान्वितामुदम् ॥ २३ ॥
 आत्मानं वृद्धमालोक्य,
 चित्ततोषान्वितः पिता ।
 राजानं कृतवान् प्रेम्णा,
 दृष्टनीतिः सुनीतिजम् ॥ २४ ॥

श्रीपते रु त्तमं लोकं,
 लेभे वि द्रो ह्वर्जितः ।
 राजा स ब लभितुल्य-
 स्तप्त्वा बहु समास्तपः ॥ २५ ॥
 उत्तमं शि वमित्राद्रौ,
 मृगं दू रा दनुद्रुतम् ।
 चखाद् ब लवान् कश्चिद्,
 यक्षो व भ्रु रिवोरगम् ॥ २६ ॥
 सुरुचि वि मनाः प्रागात्,
 पुत्रं सा श्व मवेक्षितुम् ।
 दुर्दैव यो गजोऽधाक्षीत्,
 स्वाहाजा निः क्षणेन ताम् ॥ २७ ॥
 तच्छ्रुत्वा शु ध्रुवेणाथ,
 हतास्ते चि त्रसायकैः ।
 आश्रिता श्र यदेनापि,
 ह्युपदे वाः क्षयं ययुः ॥ २८ ॥
 प्रजहा अ वशिष्टांस्तु,
 यक्षान मृ तवद् गिरा ।
 अनुनी तः कुबेरेण,
 धनको शा धिपेन सः ॥ २९ ॥
 मूर्ध्ना वि श्व नुतस्यास्य,
 नृपत्रा तः समागतः ।
 नरेन्द्रा स्था नसंस्थस्य,
 पादरे णु मधाच्छिवम् ॥ ३० ॥

मुक्त्वा सर्व सुखान्यत्र,
 त्यक्त्वान्ते रा ज्यमात्मवान् ।
 नरवी रो हरेर्लोक-
 मारुरो हो त्तमं ध्रुवः ॥ ३१ ॥
 सर्वका म प्रदं यो वै,
 शोकमो हा दिनाशनम् ।
 श्रद्धधी त ध्रुवाख्यानं,
 तस्य ता पाः कदापि न ॥ ३२ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते-चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 ध्रुवाङ्कः सप्तमः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ ७ ॥

अथ पृथ्वङ्कोऽष्टमः सर्गः ।

ध्रुवस्य स मभूदंशे,
 सुमति र्व दतां वरः ।
 कृतया गः क्षितीशोऽङ्गः,
 सम्मतः स र्व भूभुजाम् ॥ १ ॥
 तस्य स र्व समृद्धस्य,
 यज्ञादि वि धिकारिणः ।
 राज्ञोऽस द्धा ग्यतो नासी-
 त्तनयोऽ नु नयप्रदः ॥ २ ॥

नृपते	वि	मनस्कस्य,	अनृपं	लो	कमालोक्य,
विषये	ष्व	स्पृहात्मनः ।	नृपतेः	का	र्यदर्शिभिः ।
ऋतुभु	क्से	वनादन्ते,	ऋतोऽमे	ध्य	मतिर्वेनो,
नाम्ना वे	नो	ऽभवत्सुतः ॥ ३ ॥	राज्याध्य	क्षः	खलोऽपि सः ॥ ९ ॥
जनन्या	ज	न्मदोऽस्याभू-	सर्वे त्रे	सु	रतिक्रूरं,
न्मृत्युस्ते	ना	प्यभूदसौ ।	श्रुत्वा तं	रा	ज्यसंस्थितम् ।
दुष्टो नि	र्द	यचित्तश्च,	नापरा	ध्य	ति किं सर्पो,
ख्यातो वे	नः	स्वकर्मभिः ॥ ४ ॥	निजय	क्षो	ऽधिसंश्रितः ॥ १० ॥
तनयं	वे	नतातः स्वं,	वेनेना	ध	र्मशीलेन,
सदोषं	दो	षवर्जितः ।	सर्वे ध	र्मा	निराकृताः ।
यत्नैः स	वे	दवित्प्रोक्तै-	अधर्मोऽ	ध्य	धिकं भूमौ,
र्नाशक्रो	द	नुशासितुम् ॥ ५ ॥	सद्विप	क्षः	सुविस्वृतः ॥ ११ ॥
विहाय	वि	मना राज्यं,	प्रार्थनां	कृ	तवन्तोऽस्य,
निशीथे	द	मितेन्द्रियः ।	समवे	ता	महर्षयः ।
पुत्रजं	व्य	सनं सोढु-	मा धर्म	कृ	न्धि राजेन्द्र,
मशक्तोऽ	ङ्गो	वनं ययौ ॥ ६ ॥	लभन्तेऽ	तः	सुखं जनाः ॥ १२ ॥
आत्मन्या	वे	शितस्वान्तो,	यदा व	च	नमेतेषां,
ꣳ वे	दा	न्तदुर्गमम् ।	न ग्रही	तु	मियेष सः ।
ध्यायन्न	ङ्गो	ऽचिराल्लेभे,	तदा तै	रा	गतक्रोधैः,
पदं दे	वे	न्द्रवन्दितम् ॥ ७ ॥	स दुरा	त्मा	विनाशितः ॥ १३ ॥
जनैः सु	द	यितै राज्ञो,	तद्वाहू	च	यदा मध्वन्,
न लब्धो	वि	चितोऽपि सः ।	विप्राः क्र	तु	करास्तदा ।
गन्तुमु	त्क्र	मना नित्यं,	कन्यार्चि	व्यु	ढवक्षाश्च,
लभ्यते	विः	कुतोगतः ॥ ८ ॥	पृथुर्दे	ह	भवोऽभवत् ॥ १४ ॥

स पृथु	श्च	क्रपाण्यंशो,	मामथो	अ	नघां दीनां,
यार्चिः सा	तु	रमांशजा ।	हन्तुं	स्त्रीं	न त्वमर्हसि ।
तयोर्हा	र्द	मिथोऽभूद्यत्,	दृष्ट्वा	त्वां	घो ररूपं हि,
सर्वद्र	ष्ट्र	गमं हि तत् ॥१५॥	जाताहं	वि	ह्वला विभो ॥२१॥
पृथुरा	श्च	र्यकर्मासौ,	अन्नवी	ज	मयं दुग्धं,
नानाक्र	तु	क्रियाकरः ।	दोग्धुं	ध्ये	यो विधिस्त्वया ।
बलेन	र्भु	प्रभुप्रख्यो,	सर्वं	रा	जे न्द्र दास्येऽहं,
राजरा	जः	कृतो द्विजैः ॥१६॥	धेनूभू	ता	तवेप्सितम् ॥२२॥
यस्य वि	भ्रा	जते शुभ्रा,	तथैव	वि	दधे वैन्यो,
यशोरा	जि	र्जगन्नये ।	यथा वि	श्व	म्भरादिशत् ।
सदा वि	ष्णु	मसौ भेजे,	तदुपा	यो	पयोगेन,
तं पृथु	र्भो	गनिःस्पृहः ॥१७॥	दुर्मिक्षं	निः	सृतं ततः ॥२३॥
क्षुधार्ता	ज	न तां स स्वा-	पृथुः	स्व	पु रसंस्थोऽसौ,
मन्नही	नं	च भूतलम् ।	सज्जना	न	न्ददोऽभवत् ।
दृष्ट्वैभ्यो	भो	जनं दातुं,	श्रीपृथो	र्व	पुषोदीप्त्या,
चिन्तायु	क्ता	न्तरोऽभवत् ॥१८॥	सर्वे त्रे	सुः	सुरद्विषः ॥२४॥
निश्चिक्थे	स	महीं हन्तुं,	स भूमा	उ	त्तमो राज्ञां,
ज्ञात्वा तां	हि	प्रजार्त्तिदाम् ।	सद्गुणो	पे	तयार्चिषा ।
कः सहि	ष्णु		पौलोम्ये	न्द्रो	यथा स्वर्गे,
सोढुमू	र्ज	स्वलः क्षमः ॥१९॥	रेजे दे	वा	धिकद्युतिः ॥२५॥
हन्तुमा	ग	तमालोक्य,		म	स्तथा यज्ञा-
सन्नासा	दा	ह भूः पृथुम् ।	नेकदै	नः	प्रणाशिनीम् ।
त्वं साक्षा	दि	न्द्रियाधीशो,	रम्यव	प्रां	महीन्द्रोऽसौ,
निर्गुणोऽ	जः	परः पुमान् ॥२०॥	जगामा	शु	सरस्वतीम् ॥२६॥

रम्ये स र स्वती तीरे,
यष्टुका मो हरिं पृथुः ।
निर्गता घः शतं यज्ञान्,
प्रारेभे शु द्रमानसः ॥ २७ ॥
रचितो चि तसम्भारः,
शक्रात्या रू ढवैभवः ।
समृद्धयो जि तथा युक्तः,
पृथोर्जा तः ऋतूत्सवः ॥ २८ ॥
चक्रेऽथो अ न्तिमे यज्ञे,
सञ्जाता ती वमत्सरः ।
विघ्नमि न्द्रः परोत्कर्षं,
मत्सरी स हते कथम् ॥ २९ ॥
लज्जास ड्र स्तहृदयं,
त्यक्तद्रो हः स्वपादयोः ।
नमन्तं स दयः शक्रं,
सन्निस गोः ऽन्वकम्पत ॥ ३० ॥
धृ तविज्ञानो,
ब्रह्मजा ता दृषेरसौ ।
परमा त्मा नमापेदे,
सखीको नि यतेन्द्रियः ॥ ३१ ॥
जनो गा य ति यः कीर्तिं,
पृथोर्व्या मो हनाशिनीम् ।
स दुर्ज य मवाप्नोति,
मः परम्पदम् ॥ ३२ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
खामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
पृथ्वङ्कोऽष्टमः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ ८ ॥

अथ ऋषभाङ्को नवमः सर्गः

प्रजज्ञे वे धसः स्वाय—,
म्भुवश्चा द्यो महीभुजाम् ।
तनयो वै सुतोऽस्याभू—,
त्रिरव द्यः प्रियव्रतः ॥ १ ॥
प्रपेदे स शिशुत्वेऽपि,
नारदा दा त्मनोगतिम् ।
ध्यानसं यो जितस्वान्तो,
जहौ यो गी निजं गृहम् ॥ २ ॥
श्रुत्तैवं वी तरागं तं,
ब्रह्माम र गणेष्वेतः ।
आगत्ये हा त्मनिष्ठं तं,
बोधया मा स युक्तिभिः ॥ ३ ॥
विना बो ध मसौ पुत्र,
भिक्षुभा वो निरर्थकः ।
सज्ज्ञान म प्रचित्तस्तु,
गृही सा धुः स्मृतो बुधैः ॥ ४ ॥

त्वमथो अ खिलं राज्य-, तस्य ना म त आग्नीध्रः,
 मवाप्या ती वनिर्ममः । पुत्रः सौ हा र्दभागभूत् ।
 विजितेन्द्रि य इष्टार्थं, नाभिः प्र श मभृच्चास्य,
 लप्स्यसे यो गिराडिव ॥ ५ ॥ सुतः श क्ति युतोऽभवत् ॥ ११ ॥
 एवं क म लजादिष्टः, ईजे ध र्म पतिं विष्णुं,
 स जग्रा हा नुशासनम् । पुत्राप्ती हा न्वितो ह्यसौ ।
 राज्यं का मा द्यसक्तोऽसौ, ऋतौ वि द्यु च्छतज्योति-,
 चक्रे भू यो ऽपि धर्मतः ॥ ६ ॥ दैत्यारा तिः समागमत् ॥ १२ ॥
 महसा म हता स्वस्य, तं द्विजा अ स्तुवन्नत्वा,
 विदधेऽ हो निशामसौ । नितान्तं नि र्मलान्तराः ।
 ध्वान्तस्यो त्सा दने पुंसां, त्वामाहु दे व शास्त्राणि,
 कः सन्दे हो महात्मसु ॥ ७ ॥ ह्यनिर्दे श्य गुणात्मकम् ॥ १३ ॥
 सिन्धून्स्व म हसा सप्त, स्मरन्ति व रदं ये त्वां,
 हा न्वितान्तरान् । ते वै प्रा पुः परम्पदम् ।
 विदधे व लवानेष, स्त्रीपुत्र श्री सुखाप्तीहां,
 महीपा लः प्रियव्रतः ॥ ८ ॥ प्रमादं मा नयन्ति ते ॥ १४ ॥
 स राज्य म जहाज्ज्ञात्वा, अयं त न यकामस्त्वां,
 श्रेयसो हा निकारकम् । यजते मे दिनीश्वरः ।
 राज्यात्प्र वु द्धतत्त्वानां, या भवन्माया,
 ह्यात्मसि द्वि र्मताधिका ॥ ९ ॥ ययास्या त्मा स्ति मोहितः ॥ १५ ॥
 हरिं श र्म प्रदं ध्यायन्, उक्त्वैव म स्त्विति श्रीशे,
 वने मो हा दिवर्जितः । गते स्वे हा प्रपूरके ।
 प्रपेदे वी ततृष्णोऽसौ, स राजा द्वि भिवोल्लङ्घ्य,
 भूपव र्यो हरेः पदम् ॥ १० ॥ लेमे धी धृत् परांमुदम् ॥ १६ ॥

प्रजज्ञे म नुजेन्द्रस्य,	स्वकृता गो निवृत्त्यर्थं,
तस्य गे हे हरिः स्वयम् ।	विवाह वि धिना हरिः ।
स्वजने ष्वा ह्वयं प्राप्नो-	स्वामम न्दो त्सवां तस्मै,
दृषभं सो ऽतिहर्षदम् ॥१७॥	सानुरा गो ददौ सुताम् ॥२३॥
ऋषभं म त्रिणां मान्यं,	जयन्तीं वि दितां नाम्ना,
सद्गुणा ही नमात्मजम् ।	सप्रमो दां हरेः सुताम् ।
स्वराज्ये भ वनिर्विण्णो,	स प्राप्या प परां शोभां,
महीभ र्त्ता भिषिक्तवान् ॥१८॥	बलारा तिः शचीमिव ॥ २४ ॥
स राज्य श्री श्रिया नून-	जयन्त्या म भवंस्तस्य,
मृषभो नि तरां वभौ ।	पुत्राः शौ री ष्टदैवताः ।
रम्योऽपि वा रिदो विद्यु-	शतं शु चि समाचारा,
त्कृतावा सः स किम्पुनः ॥१९॥	मिथोहा र्द समन्विताः ॥२५॥
वनवा स गतो नाभि-	पितरं म नुते स स्व-
तां नृपश्रियम् ।	मभिमा नो ज्झितान्तरम् ।
लेभे भ ग वतो भक्तौ,	तं सखे हं तदा सर्वो,
कृतप्री तिः परं पदम् ॥ २० ॥	गतत्रा सः प्रजाजनः ॥ २६ ॥
द्वेषान्नो अ करोद्वृष्टिं,	स्वं ज्येष्ठ सु तमावेश्य,
बह्वब्दा नि न्द्र उन्मदः ।	राज्ये भू प तिरात्मवान्
राष्ट्रे मे रु सुतासूनोः,	वनं स्व र्णो पमाङ्गोऽगा-
को न क्रु द्धः करोत्यघम् ॥२१॥	दृषभो भु क्तभूसुखः ॥२७॥
जिहीर्षुः सु रराड्गर्वं,	भरतो ज न्मना शान्तः,
स्वराष्ट्रे रा जराडयम् ।	सानुरा गो महात्मसु ।
स्वयोगे न स्वभक्तानां,	आत्माय त्त कृतस्वान्तः,
कृतान न्दो ऽभ्यवर्षयत् ॥२२॥	स निष्का मः क्षितिं ह्यपात् ॥२८॥

दैवे नि हि तसर्वेहः,
स्वशरी र गतस्पृहः ।
महार ण्य भिवोन्मत्तः,
प्रपेदे ना भिनन्दनः ॥ २९ ॥

तत्रर्ष भः प्रदग्धोऽभू-
द्वहिना सु भृतां द्विषा ।
ज्ञानान्वि त जनैश्चापि,
विधेस्ता पाः सुदुस्तराः ॥ ३० ॥

अर्हेन् भू प तिरालोक्य,
तं स्वस द्वा समीपतः ।
स्वधर्म ना मतस्तस्य,
त्यक्तलो भः समैधयत् ॥ ३१ ॥

ऋषभं प्र यता ये वै,
नित्यं पू जा परा जनाः ।
सेवन्ते प रया भक्त्या,
तैर्विभू तिः करे कृता ॥ ३२ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते-चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते -
ऋषभाङ्को नवमः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ ९ ॥

अथ हयग्रीवाङ्को दशमः सर्गः ।
चक्रेऽथो अ ब्जभूरिच्छन्,
यष्टुम मृ तदं हरिम् ।
लक्ष्म्याः प त्युः स्वचित्तान्तः,
स्मरणं स ज्ञनस्तुतम् ॥ १ ॥
ज्ञात्वा स र्व जगत्स्वामी,
सर्वधी हृक् तदाशयम्
असह्यः सि हवद्
हैयदे हः समागमत् ॥ २ ॥
पालकं स र्वलोकानां,
सत्यस न्धा तिविश्रुतम् ।
नत्वापि ता महो मूर्ध्ना,
तुष्टुवे स ज्ञनप्रियम् ॥ ३ ॥
ज्ञानर न्धि तकर्मापि,
कस्त्वां धी मान् परित्यजेत्
त्वद्भ्यान स्थि रचित्तानां,
न संसा रः सुदुस्तरः ॥ ४ ॥
प्रनष्टा अ भवन् वेदाः,
कालेनौ जो ऽन्वितेन ये ।
तत्प्राप्त्यै दु ष्करं ह्यन्यैः,
कर्तुं क र्म त्वमर्हसि ॥ ५ ॥
एष ह र्ष करः स्वेषां,
कृतत्रा णः स्वयम्भुवः ।
प्रपूर्या शा मगाद्विष्णुः,
पदम स्ता पदं स्वकम् ॥ ६ ॥

तन्नासा वि व
 र्याः श्वासैः श्रु तयोऽभवन् ।
 ऋतून् धा ता विधायाभिः,
 परमा त्मा नमिष्टवान् ॥७॥
 समर्च्यः सु
 दुर्जना रा तिरीश्वरः ।
 असुरा रि र्हयप्रीवः,
 सर्वैनो हा प्रसीदतु ॥ ८ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते-हय-
 ग्रीवाङ्को दशमः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ १० ॥

अथ मत्स्याङ्क एकादशः सर्गः ।

चरित्रं गु ह्यमाख्यामि,
 हरेः का रु ण्यवारिधेः ।
 पुराणै गु णिनां मुख्यै-
 रु पवर्णितम् ॥ १ ॥
 सत्यत्र त इति ख्यातः,
 स्वात्मारा मो ऽभवन्नृपः ।
 जनवा धा हरः पूर्वं
 द्रविडे म दहद् द्विषाम् ॥२॥

वि० च० २

एकदा स हरिं ध्यायन्,
 कृतकृ त्यः सरित्तटे ।
 स्वाञ्जलौ स मनुप्राप्तं,
 शफरीं त्य कुमुद्यतः ॥ ३ ॥
 मा मां भू प त्यजात्र त्वं,
 हिंस्युः कू रा झषा हि माम् ।
 एषा च ऋ न्द तां निन्ये,
 सोऽप्यका मः स्वमाश्रमम् ॥४॥
 प्रपेदे नि तरां वृद्धिं,
 सा राज्ञो मि षतः क्षणात् ।
 अब्धावे षो ऽक्षिपच्चैनां,
 शफरीं नि भृतान्तरः ॥ ५ ॥
 तं भूप मि दमूचेऽसौ,
 झषवे षः स्वयं हरिः ।
 रात्रिर्वि स्र प्स्यति ब्राह्मी,
 क्रव्यभु ग्वी र्यदा चिरात् ॥६॥
 वहन्ना वा म्बुधौ वक्ष्ये,
 ज्ञानं ह्या च रितं च मे ।
 यद्वाच स्प तिरप्याप्तुं,
 न शक्नो ति क्षितीश्वर ॥ ७ ॥
 स हरे रु पलेभेऽथो,
 मत्स्याख्या दा त्मनो गतिम् ।
 यया पा र भवच्छिष्टा,
 नराणां धीः स्थिरा भवेत् ॥८॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते-
मत्स्याङ्क एकादशः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ ११ ॥

अथ कूर्माङ्को द्वादशः सर्गः

यदामी अ भवँल्लोका,
दीनता ग्र स्तकान्तयः ।
दैवप्र णी तदारिद्र्याः,
सर्वे स्व ग्रा मणीमुखाः ॥ १ ॥
उपाय म विदित्वैव,
नानावा णीः प्रजल्पतः ।
मथितुं श्री पतिवार्धिं,
जगादे मान् समागतः ॥ २ ॥
वीरम्म न्या
ते सम्भू यो दधिं मुदा ।
ने त्रमादाय,
मथीभू ता त्रिमन्दराः ॥ ३ ॥
सस्रंसे स सुरैर्दैत्यै-
विधृतोऽ मी भिरप्यसौ ।
अपस्वाधा र विहीनोऽद्रि-
र्गतप्रा णः पुमानिव ॥ ४ ॥

स्मृतस्तैः स गिरिं कूर्मो,
भूत्वोद ह रदीश्वरः
स्मृतोऽज स्र मसौ रक्षां,
कुरुतेऽ मू र्तदङ्कनृणाम् ॥ ५ ॥

द्वीपस्प र्द्धां करे पृष्ठे,
मन्दरं वि ष्टितं दधौ ।
निजनिः श्वा सविक्षुब्धे,
जगदा त्मा म्बुधौ चिरम् ॥ ६ ॥

समाप्ते स कले कार्ये,
प्रययौ ह षितैः स्तुतः ।
स सह स्रा
पङ्कजा क्षः स्वकं पदम् ॥ ७ ॥

संस्मृतः स र्वगीर्वाणान्,
ह धरो हरिः ।
ब्रह्मघ स्र क्षणः कृच्छ्रात्,
पुरा योऽपात् स पातु नः ॥ ८ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
कूर्माङ्को द्वादशः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ १२ ॥

अथ नृसिंहाङ्गखयोदशः सर्गः । इमं व र मसौ दैत्यो,
 दितेर्द्वा आ त्मजौ जातौ, ययाचे नि श्रयान्वितः ।
 प्रबला व थ कश्यपात् । अस्त्वेवं लो कसृद् चोक्त्वा,
 क्रोडात्मा त् प्रभुर्विष्णु- स तिरोऽ ध त्तं तत्क्षणम् ॥ ७ ॥
 रेकं स्वै नो हरो न्यहन् ॥ १ ॥ ततोऽसु र वरो जित्वा,
 स्वानुजं नि हतं श्रुत्वा, सुरान्क्षोणी श्वरांस्तथा ।
 कोपसं वृ त्चेतनः । स राज ध र्मविद्राज्यं,
 लोकानु ता पयामास, चक्रे वी रः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 स दुरा त्मा दितेः सुतः ॥ २ ॥ नाम्ना शा सु हिरण्यादि-
 लोकेशैः सं स्तुतामिच्छन्, कशिपुः प्र थितोऽसुरः ।
 स्वयशो वृ द्विमुत्तमाम् । न ह्यास सा द युद्धार्थी,
 अप्रम त्तः समैहिष्ठ, चरन् भी दः कमप्यरिम् ॥ ९ ॥
 विधातुं स महत्तपः ॥ ३ ॥ तत्पुत्रः प्र थितो नाम्ना,
 सतत म्प्र यतस्तेपे, प्रह्लादः स मजायत ।
 तपोऽसौ म न्द्राचले । भगव न्ना मजापेऽभूत्,
 ध्यानान्त र्द त्तद्गु दिव्या, स महा त्मा तिमोद्भृत् ॥ १० ॥
 धृतमौ नः शतं समाः ॥ ४ ॥ संसार वि षयासक्तः,
 तं वेधा अ भिभाष्योचे, सर्वत्रे श्व रदर्शकः ।
 त्वं किमी हः प्रतप्यसे । स चित्ते धृ तवान् विष्णुं,
 तपसा सं स्कृतोऽसि त्वं, ज्ञानदृ ग्निव मलान्तरः ॥ ११ ॥
 दैत्येन्द्र व रयेप्सितम् ॥ ५ ॥ नरो न श्व रदेहोऽयं,
 न मां मूर् त्तं जनो हन्तुं, हरिं को भु वि विस्मरेत् ।
 त्रिलोक्यां को ऽपि शक्नुयात् । सदेदृ ग्निव धशिक्षाभि-
 दैत्यो दे व वरोऽन्यो वा, स्तद्विरोऽ भुः समन्विताः ॥ १२ ॥
 रात्राव हि तथा पुनः ॥ ६ ॥

स्मरन्तं स र्वदात्मानं,
 सदा स त्क र्मतत्परम् ।
 दुःखह र्त्ता स्वभक्तानां,
 विष्णुस्तं स ततं ह्यपात् ॥१३॥
 भगव त्कृ तवैरस्तत्,
 तस्य ता तः सुतेहितम् ।
 न क्षमोऽसा वभूत्सोढुं,
 राहुर्वि धु मिवोदितम् ॥१४॥
 ग्राह ग र्ज न्नसौ त्वं मे,
 वचोनि हु तवान् कथम् ।
 त्वं विष्णो र्ना म गृह्णानो,
 मृत्युमा रा दवाप्स्यसि ॥१५॥
 यदाहू य समीपे तं,
 सकृपा णो ऽतिकोपनः ।
 हन्तुं मौ न धरं पुत्रं,
 दैत्यवी रः समुद्यतः ॥१६॥
 तदा सा अ द्रुतैश्वर्यः,
 स्तम्भतः स मभूद्भरिः ।
 दैत्यं स ह्वये निहन्तुं तं,
 निजमा यो प्ररूपधृत् ॥१७॥
 युद्धेऽति प्र बलं विष्णुः,
 स्वपुंसा मे करक्षकः ।
 तं सन्ध्या या महच्छुं,
 नृसिंहा त्मा महासुरम् ॥१८॥

विबुधा वि गतातङ्का—,
 स्तुष्टुवुः शि वदं हरिम् ।
 दिष्टया दु ष्टः प्रनष्टोऽयं,
 दुःश्रेष्ठः शि ष्टकष्टदः ॥१९॥
 भक्ताभी ष्ट प्रदः सोऽस्मान्,
 पातुं वै कृ पया हरे ।
 अदधा च्छु भदं रूपं,
 भवान् रो चिः समन्वितम् ॥२०॥
 सेवते सि द्विदं यस्त्वां,
 ज्ञानसि द्धा र्चितं सदा ।
 स कृता र्थः स्मृतो नूनं,
 समस्तैः सि द्धसत्तमैः ॥२१॥
 ज्ञानवृ द्ध जनैर्ज्ञेयं,
 स्वात्मनः स हचारिणम् ।
 प्राप्तुम ङ्क गतं त्वां वै,
 नास्ति स्वल्पः परिश्रमः ॥२२॥
 स्तुत्वेत्थं सि द्धसङ्घेऽस्मिन्,
 गते वृ द्धि करं सताम् ।
 तं प्रह्ला दः प्रणम्याथो,
 ह्यस्तौर्द्वि सि तसद्विषम् ॥२३॥
 चित्तशु द्धि युता ज्ञातुं,
 यं शक्ताः सा धवोऽपि न ।
 तं त्वां बो ध विहीनोऽहं,
 जातिही नः कथं स्तुवे ॥२४॥

यस्त्वां नि वृत्तसर्वेहो,
 दिव्यवे षा न्वितं स्मरेत् ।
 पुरुषो ही नजन्मापि,
 सस्मृतो वृद्धसम्मत् ॥२५॥
 जगद्वि ष मशीलानां,
 त्वं सतां भो गमोक्षदः ।
 विभृषे वि श्रयात्रायै,
 ब्रह्मवि ष्णु शिवाभिधाम् ॥२६॥
 सोऽतिनि वृत्तिमाप्नोति,
 दिव्यभू ष णभूषितम् ।
 भजते प द्वापत्राक्षं,
 यस्त्वां स र्वा मराचिंतम् ॥२७॥
 जगद्वि वृद्धिसद्वीजं,
 सर्वदो षो त्तमौषधम् ।
 त्वया वे द विदां वेद्यः,
 सदाचा रः प्रचार्यते ॥ २८ ॥
 एवं स्तु व न्तमाश्वास्य,
 स सिंहा र्ध वपुर्धरः ।
 जगादै नो हरःस्नानां,
 प्रह्लादं व चनं हरिः ॥ २९ ॥
 वत्स व र्ध य सद्धर्मं,
 मा धर्मे मा नसंनिधाः
 रक्षां दी न जनस्य त्वं,
 कुरुनि श्र लमानसः ॥३०॥

भूतेषु वि नयोपेतो,
 भोगेषु वि गतस्पृहः ।
 त्वमस क्तः स्वकं राज्यं,
 पाहि वि श्रु तसद्गुणः ॥ ३१ ॥
 आश्राव्ये ति स्वभक्तं स,
 नृसिंहः सा रवद्वचः ।
 अन्तर्धा ग तवांस्तूर्ण-
 मकूपा रः कृपाम्भसाम् ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ
 स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 नृसिंहाङ्ग-स्त्रयोदशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ १३ ॥

अथ हर्यङ्गश्चतुर्दशः सर्गः ।

त्रिकूटः सु रसेव्योऽद्रि-
 र्बभूव भु वि विश्रुतः ।
 गिरिरा जो पमः कोऽपि,
 जनानां दु र्गमो भृशम् ॥१॥
 रतिव र्ध नसद्वीजां,
 श्रियं मे रो रिघोत्तमाम् ।
 को वक्तुं वा गिभरस्याद्रे-
 रपि वा र्गमी क्षमो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते त्रिकण्वे

राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-

स्वामि-रघुसमाध्यायिप्रणीते

दशरथश्रुतिदेशः समाः

सम्पूर्णाः ॥ १४ ॥

अथ नामनाङ्कः पञ्चदशैः समाः ।

कटादा आ जसा युको,

5 ज नि मानसान् ।

मरीचि से जसा यो वै,

देवग जो ऽपरोऽभवत् ॥१॥

तस्मात्तु विश्वे पुत्रः,

प्रजाप ति रमूर्धे बुधः ।

करयथा ध मीतरवधः,

सदा यै रः स्वकर्मसु ॥ २ ॥

अदितिः य अतिता नाशा,

का पि कामिनी ।

अभर्त्से या युगा तस्य,

विजिता त्मा विलेन्द्रिया ॥३॥

देवानां य धमं या वै,

पश्चान्ता ना देरेरमृत ।

तस्माज्जा प क्रिया तस्या,

नाशा हे नः प्रणाशिनी ॥ ४ ॥

म वस्युको,

इति न सद्यतः ।

वारेण नदी ऽसक्तोऽपि,

व जितदिषत् ॥ ३ ॥

प्राहेण सि दहं चासा-

वत्तपा दी जले कान्त ।

प्रवृष्टा व

निधता मुः श्लिषः पतिम् ॥४॥

देवज्ञा नै कान्त्याऽपि,

निर्वृञ्ज क कोणातिभिः ।

त्वं नात्त के पश्यन्स्वीयान्,

पास्वले पो ऽपि सर्वदा ॥ ५ ॥

बृहद्रेव वै देवां मध्यं,

चित्रां हे कृतालयः ।

ख्याता चि ई पिण्डे वै,

गतता पः पुमानभवत् ॥ ६ ॥

तेनद्य शिा वदः स्वानां,

वचसा पि स्थिता हरिः ।

विमोन्व्य वि पदंस्वं स्वं,

सतामि हः पदं यथा ॥ ७ ॥

स्वसक्त य णयावानी,

हरिः यो का पदारकः ।

दुःखना यो करः स्वानां,

सर्वदा नः प्रसीदतात् ॥ ८ ॥

सपत्न्या ऋ द्विमालोक्य, | स एव श क्रुयात्तूर्ण,
 तस्या वृद्धः समत्सरः । दुःखं ना श यितुं तव ।
 कोपो विस्पष्टलक्ष्माभू—, यथार्कं विम्बजं हर्तुं,
 चित्तेशिष्टा तिगर्हितः ॥ ५ ॥ तापमिन्दुः परं प्रभुः ॥११॥
 सैकदाक्षमया युक्तं, प्रययौ सुष्टु संप्रोच्य,
 पतिं वीरोत्तमावदत् । तीर्थतीरे विधानतः ।
 स्वामिंस्त्वं म ह्यमाख्याहि, कर्तुमीश्वर तुष्ट्यर्थं,
 कञ्चिन्मन्त्रमनुत्तमम् ॥ ६ ॥ मुनिवीरः पयोव्रतम् ॥१२॥
 दैत्यैर्दुश्चरितैरेते, सा क्रिया औचितीः कृत्वा,
 देवा इन्द्रांशुमन्मुखाः । नित्यं दोषविवर्जिता ।
 विजिताः शुद्धकर्माणो, तन्निर्वाधं व्रतं चक्रे,
 ह्यपि दर्भाप्रबुद्धयः ॥ ७ ॥ देवानां जगन्नीमुदा ॥१३॥
 इन्द्रभास्करमुख्यानां, जगादागत्य देवेश—,
 शिक्षां त्वं रक्षणक्षमाम् । स्तेनप्रीतः प्रियं वचः ।
 दत्त्वा मे द्युतरुभूया, मदीयं सेवनं
 यत्ते प्रीतिः स्थिरा मयि ॥८॥ फलहेतुः खलूदितः ॥१४॥
 श्रुत्वा सा अवदत्तां वै, यतिष्ये सवर्था कर्तुं,
 कश्यपोऽमृतवद्वचः । तव कृत्यमहं ध्रुवम् ।
 दैवजा तां विपत्तिं को, कः शक्तो धर्मतो युद्धे,
 विजेतुं शूर इच्छति ॥ ९ ॥ जेतुं धर्मं परं बलिम् ॥१५॥
 सवोपद्रुञ्जकः स्वानां, स्वं लोकं पद्मनाभोऽगाद्,
 हरिरेवोच्यते बुधैः । दत्त्वा स्वाराधनाफलम् ।
 भज तं भावसंयुक्ता, प्रीते च क्रोधरेपुंसां,
 त्वं ससूनुः शिवप्रदम् ॥१०॥ कोऽस्ति कामः सुदुर्लभः ॥१६॥

वामनोऽ भू दसौ नाम्ना,
 हरिवै त नयोऽदितेः ।
 यन्नाम भ जतां नैव,
 शत्रुजं व्य सनं भवेत् ॥१७॥
 भिक्षितुं भ गवान् भूमिं,
 बलेर्भ व नमाययौ ।
 न किं त न्ना म चित्रं स्याद्,
 यच्छ्रीना थः स याचकः ॥१८॥
 भिक्षुरु प धरस्यास्य,
 विष्णोः पा व न कर्मणः ।
 त्यक्तमा नः समानर्च,
 बलिवै पा दयोर्युगम् ॥१९॥
 बलेः स व रयामास,
 भूमेरे नो हरो हरिः ।
 स्वपादे न मितं स्वाना-
 मनुकू लः पदत्रयम् ॥२०॥
 उद्यतं का ह्वितं दातुं,
 तस्मै वा म नरूपिणे ।
 स्वशिष्यं हा र्दं विद्विष्णो-
 र्बभाषे का व्य आगतः ॥२१॥
 राजंस्त्व म वनिं मा दाः,
 विष्णवे कृ त्रिमात्मने ।
 त्वद् द्विष त्का र्यं कर्त्रेऽस्मै,
 मत्सिद्धा न्तः किलास्यसौ ॥२२॥

अश्रुत्वा का व्यवाचं तां,
 सत्यका मः क्षितिं बलिः ।
 प्रदातु का म आदत्त,
 करे वि म लमम्बु सः ॥२३॥
 तत्कार्ये प्र स्तुते पुंसां,
 हर्षना दः समुत्थितः ।
 बवृषे प्र लयाम्भोवत्,
 प्रपूर्वो भुः सतां च सः ॥२४॥
 स्वपाद यु गलेनैव,
 त्रिदिवं गां च वामनः ।
 चक्रमे दि तिजारीणां,
 देवानां कृ त्यसाधकः ॥२५॥
 दितिज द्यु मणिभूर्यो,
 मुदा स्वं गा त्रमार्षिपत् ।
 कृच्छ्रेऽपि व शिनामात्मा,
 न शोका र्तो भवेत्खलु ॥२६॥
 तं सज्ज नै कसंसेव्यो,
 वामनः क रुणाकरः ।
 बभाषे मा शुचं कार्षी-
 स्त्वंदैते यो ऽपि मे प्रियः ॥२७॥
 सुतले म णिभिर्दीप्ते,
 शोकमो हा दिवर्जिते ।
 पश्यन्मां श र्मदं त्वं वै,
 शोकही नः सदा वस ॥ २८ ॥

इत्यसा अ नुशास्यैनं,
सज्जना ह तसत्कथः ।
भक्तव श्यो हरिः स्थानं,
प्रपेदेऽ व्य कमात्मनः ॥२९॥

हरिर्भ क्त पराधीनो,
वामनं रू पमास्थितः ।
सुतले प रितः पाति,
बलिं नि श्र लमानसम् ॥३०॥

त्रिलोक्याः स कलायास्तु,
ध्रातृस्त्रे ह युतो हरिः ।
स सह स्र दृशं चक्रे,
प्रभुं वि जि तशात्रवम् ॥३१॥

वामनं द मितारिं यो,
भजेदा न न्ददं सताम् ।

न्त र्गतं शश्वच्-
छत्रूणां जित् स वै भवेत् ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये

राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-

स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रि-प्रणीते

वामनाङ्कः पञ्चदशः सर्गः

। ॥ १५ ॥

अथ हंसाङ्कः षोडशः सर्गः ।

कुमारा इ ति पप्रच्छुः,
पुरा ह ष्टो त्तमागमाः ।
वैधात्रा वि दितात्मानो,
ब्रह्माणं शि ष्टसम्मताः ॥३१॥

त्वया सृ ष्टः समग्रो वै,
लोकोऽयं शि वदात्मना ।
जनानि ष्टे ष्टदर्शी च,
त्वया ह ष्टः श्रुतिव्रजः ॥ २ ॥

अविना शि पदं यद्वै,
यन्नित्या ख ण्डमद्वयम् ।
यच्च द ण्डी श्वरैर्ध्येयं,
तद्भवा न वगच्छति ॥ ३ ॥

गुणैर्ब हु मनो दुष्टं,
मनोदो षो द्रता गुणाः ।

मिथोऽनि वृ त्तसम्बन्धो,
नश्येदो षः कथं ह्यसौ ॥ ४ ॥

विजित्य क्रो धकामादीन्,
स्वमुक्त्यै ध र्मविन्नरः ।

कुतः सृ हा युतो नास्ति,
तृष्णा च क्रो पतापितः ॥ ५ ॥

नाभूद्दो ध यितुं शक्तः,
प्रभ्रं तैः कृ तमात्मभूः

तदा त त्क
हरिरा र्त्ता र्त्तिहागमत् ॥६॥

उत्तरं वि विधैर्वाक्यै-
 र्दत्त्वावि श्व पतिर्हरिः ।
 खं हंस बा लकात्मागात्,
 पदं व हु मतं सताम् ॥७॥
 ज्ञानं नि र्म लमाचख्यौ,
 योऽसद्रो ही सुरर्षये ।
 हंसाख्या ध र एषोऽस्मान्,
 सर्वाधा रः सदावतु ॥ ८ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 हंसाङ्कः षोडशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ १६ ॥

अथ मन्वङ्कः सप्तदशः सर्गः ।
 सर्गादा अ ब्जभूपुत्रो,
 बभूवा च्यु तभक्तिमान् ।
 नाम्ना ख्या तः पुरा स्वाय-
 म्भुवो वै प्र थमो मनुः ॥ १ ॥
 सर्वाति थि मतः स्वारो-
 चिषः ख्या तः कृशानुजः ।
 द्वितीयः प्रा णिनां चाभूत्,
 कृतत्रा णः सदा मनुः ॥२॥

तृतीयः प्रा ज्यधीः प्रैय-
 व्रतस्त्रा ण करो नृणाम् ।
 सुखप्र दो ऽभवन्नाम्ना,
 ह्युत्तमो वा सवोपमः ॥ ३ ॥
 तुरीयः स मटङ् नाम्ना,
 तामसो वा क्यविद्वरः ।
 उत्तमा नु ज एवाभूद्,
 राजरा जः सतां मतः ॥४॥
 भ्राताथो अ नुजोऽमुष्य,
 सर्वभू पां शभृन्मनुः ।
 पञ्चमो नि श्रितात्माभूद्,
 रैवतोऽ धि पतिः क्षितेः ॥५॥
 र म्यनामाभू-
 चक्षुषोऽ धि पतिः सुतः ।
 धर्मानु ष्टा नकृत् षष्ठो,
 मनुर्ज न हितै रतः ॥ ६ ॥
 सप्तमो म नुरद्यास्ति,
 प्र वरः सुतः ।
 धर्मप्रे म परो वैव-
 स्वतो य त्तः स्वकर्मसु ॥ ७ ॥
 सावर्णिः प्र थितो नाम्ना,
 भविष्य ति मनुर्महान् ।
 धर्मनि ष्टि तसद्बुद्धि-
 जगत्ख्या तः किलाष्टमः ॥ ८ ॥

राज्ये भा स्क् रजस्यास्य,
सदान न्दः सतान्भवेत् ।
जारत स्क् रदुष्टानां,
न ह्यान न्द लवोऽपि वा ॥ ९ ॥
नवमो ध र्मभृदक्ष—,
सावर्णी रो चिरन्वितः ।
मनुः सा धु प्रियः पाशि,
पुत्रव र्यो भविष्यति ॥ १० ॥
ब्रह्मसा व र्णिनामोप—,
श्लोकजो र क्षितप्रजः ।
दण्डप्र दो ऽसताम्भाव्यो,
दशमो वा ङ्छितप्रदः ॥ ११ ॥
धर्मादि यु तसावर्णि—,
र्मनुर्दे वा धिकद्युतिः ।
भविता ह रसङ्घयो वै,
मानही नः प्रजाविता ॥ १२ ॥
विष्णुसे वा परो रुद्र—,
सावर्णिः सु मतिर्मनुः ।
द्वादशो दे वदेवांशो,
भाव्यो दे वो पमद्युतिः ॥ १३ ॥
विज्ञेयो वृ हदुद्योगो,
गतमो ह खयोदशः ।
देवयु ज्ञा विसावर्णि—,
र्मनुर्भा नु समद्युतिः ॥ १४ ॥

सावर्णी रा जराजोऽधो,
नाम्नेन्द्रा दि पदान्वितः ।
भविता दे वराद्रसङ्घयः,
सुप्रभा वः क्षितौ मनुः ॥ १५ ॥
स्मरन्ति पु ण्यकीर्तीन् ये,
मनून् प र मभक्तितः ।
सर्वान न्द प्रदस्तेषां,
रघुवी रः प्रसीदति ॥ १६ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
मन्वङ्कः सप्तदशः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ १७ ॥

अथ धन्वन्तर्यङ्कोऽष्टादशः सर्गः।
सामरा अ मृतप्राप्त्यै,
दैत्याः श्री शो पदेशतः ।
ममन्थुः क ल्पितोपाया,
मृत्युत्र स्ता महोदधिम् ॥ १ ॥
धान्वन्त र मसौ रूपं,
धृत्वा त्रा ण करो ह्यभूत् ।
धृतह स्ता मृतामत्रो,
रमादा रः समुद्रतः ॥ २ ॥
प्रदाया शू त्तमं पात्रं,
तेभ्यो वी रः सुधाभृतम् ।

पयोरा शौ विलीनोऽभू—,
द्वन्वन्त रि रयं पुनः ॥ ३ ॥

स्ववाक्यै र्ज गतामर्थे,
निर्माया ने न दुष्करः ।
लोके वि श्व कृता चायु—,
वेदोऽपा रः प्रवर्तितः ॥ ४ ॥

स्युरार्त्ता अ पि यन्नाम्रः,
स्मृत्यान नु सुखान्विता ।
सर्वानु कू लशीलं तं,
कः सुशी लः पुमांस्यजेत् ॥५॥

तच्छिष्यैः श तशो ग्रन्थाः,
सम्प्रणी ता जगद्धिताः ।
तेषु वै व र्णितोपायैः,
स्याद् रुजा र्तः क्षणादरुक् ॥६॥

स्वौजसा प मखे भागं,
यः ककु द्वी व गोव्रजे ।
सर्वत्र प रिपूज्यन्ते,
तेजः स द्व जना जनैः ॥ ७ ॥

नामास्ति नि श्रितं धन्व—,
न्तरेवै भे षजं रुजाम् ।
तत्स्मृत्या क्ष णमेवापि,
नीरुकू क्षी णः पुमान् भवेत् ॥८॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
धन्वन्तर्यङ्कोऽष्टादशः सर्गः
सम्पूर्णः ॥१८॥

अथ पशुरामाङ्क एकोनविंशः
सर्गः ।

पुरा त प खिनां मुख्यो,
मुनिश्छ द्य विवर्जितः ।
रुचिवै ना मतो जज्ञे,
प्रदीप्ता भो भृगोः कुले ॥ १ ॥

गाधेर्व र
तनयां वि जितात्मनाम् ।
कृतान न्दा मुपायंस्त,
प्राप्तशि क्षः श्रुतिष्वसौ ॥ २ ॥

सजमो प पदोदग्नि—,
स्तपःस द्य सुतोऽस्य वै ।
अभूद्भ ग वतो विष्णो—,
वेदग र्भः पुरा यथा ॥ ३ ॥

अच्युतां श धरस्तस्य,
दुष्ट्वै री सुतोऽभवत् ।
वीरः प र शुरामाख्यः
सर्वभू भृत् कुलान्तकृत् ॥ ४ ॥

नाम्ना रा म स्य माताभूद्,
रेणुका ह रिसेविका ।
संस्मृत्य द्वि प्रदा पुंसां,
निखिलै र्ऋ भुभिर्नुता ॥ ५ ।
जन्मसि द्वो त्तमौजो धृत्,
सन्मत्या वृ द्धसम्मतः ।
बालवृ द्धा तुराणां स,
नियता त्मा विताभवत् ॥ ६
पर्शुरा म स्य वीरस्य,
शत्रुव्यू हा न्तकारिणः ।
न विप क्षो ऽभवत्कोऽपि,
वने मृ ग पतेर्यथा ॥ ७ ॥
एकदा रु चिरं स्थानं,
राजरा ड स्य हैहयः ।
प्राप्तोऽत्य ध्व गमश्रान्तो,
दिव्यते जः प्रकाशितम् ॥ ८ ॥
पित्रा सा अ थ रामस्य,
सत्कृतोऽ तु लतेजसा ।
क्षोणिपा लः क्षपां निन्ये,
ससैन्यः श ऋवत्सुखम् ॥ ९ ॥
जातां सु र गवीशक्त्या,
तां नाना भो गसम्पदाम् ।
दृष्ट्वा स्वा भी प्सितां धेनुं,
नेतुका मः स तामभूत् ॥ १० ॥
वभाषे स समागत्य,
मुनिं प्रे म युतं वचः ।
गामिच्छे य मिमां ब्रह्मन्,
नीतिवि ज्ञो ऽप्यहं तव ॥ ११ ॥
भवतोऽ ह मनुग्राह्यो,
गोलोभ वि वशे मयि ।
कृपाम ह सि
दानवा रिः स्वकेष्विव ॥ १२ ॥
सिद्धये स र्वकार्याणां,
तुभ्यं स र्व गुणान्विताः ।
युताः सु ल क्षणैश्चान्या,
धेनूर्ल क्ष मिता ददे ॥ १३ ॥
इति प्र ण तमूर्धानं,
महीपा ल मृषिर्वचः ।
उवाच क्ष मिणांमुख्यः,
स शर ण्यो वनौकसाम् ॥ १४ ॥
नाश्वानां ल क्षतोऽप्येषा,
देया ल क्ष्मी च्छया मया ।
नेष्यन् भ वान् बलादेनां,
न सुखं स मवाप्स्यति ॥ १५ ॥
मुन्युक्त मि दमाकर्ण्य,
हैहयोऽ ति रुषान्वितः ।
तेजः पु त्त भृतां धेनुं,
प्राप्तापा यः परामृशत् ॥ १६ ॥

बध्वा तां वि विधैः पाशैः—, एकोऽपि वे गवान् रामो,
 स्तद्भटाः क्ष तजीविताः । विजिग्ये ग विंतान् बहून् ।
 राजवी रो पदिष्टास्तां, पुंसो दै वा तुकूल्ये स्याद्,
 निन्युर्वी रो त्तमाः पुरीम् ॥१७॥ विजये न हि संशयः ॥२३॥
 सर्वथा हि तर्कुर्वै, आगत्या मि ततेजोभृत्,
 मुनेर्जा तो नृपो रिपुः । पित्रे गां ता मसावदात् ।
 सर्पोप मा त्मभिर्दुष्टैः—, श्रुत्वा ना श मृषी राज्ञो,
 न संस गो हि शान्तिदः ॥१८॥ तं प्राहै नः कृतं त्वया ॥२४॥
 श्रुत्वा से हे न तं रामो, त्वमथो उ त्तमान्धर्मा—,
 दुर्नयं तु महीपतेः । श्वरास इ व्यकारकान् ।
 हन्तुं दु दा न्तमात्मारिं, शुद्धभा वः स्मराब्दान्तं,
 स जगा मो अपर्शुभृत् ॥१९॥ धृतदी क्षो हरिं पुनः ॥२५॥
 सचिच्छे द समेत्यास्य, पित्राज्ञां भ गवान् मूर्ध्ना,
 बाहून् वी रः क्षणाद् बहून् । रामो ह्री णो ऽग्रहीदिमाम् ।
 यथा द्रोः स च्छदाः शाखाः, चचार दे वतीर्थेषु,
 वायुच्यू हः सुदारुणः ॥ २० ॥ सत्स्वभा वः समावधि ॥२६॥
 सर्व वि म र्द्यं तत्सैन्यं, एकदा श्री पतिं यष्टुं,
 दुष्टद्रो ही भृगुद्वहः । मुनिर्भा ग वतोत्तमः ।
 जघाना ध र्मं नष्टं तं, धृतद र्भः क्रियाः कुर्वन्,
 रणवी रो धराधवम् ॥२१॥ मन्त्रजा प परोऽभवत् ॥२७॥
 निहते म नुजेन्द्रेऽभूद्, नीतोऽन्त र मिदं लब्ध्वा,
 रणे हा हा रवो महान् । गते रा मे हि कुत्रचित् ।
 भीता भू भा रभूतास्ते, श्व रदुष्पुत्रैः—,
 तत्पुत्रा गो त्यजोऽद्रवन् ॥२२॥ मुनिवी रः स पञ्चताम् ॥२८॥

क र गतं वने ।
शब्दैर्दू कृतत्रा णं सतां राम,
पुत्रमा क्रा रयत्सती ॥ २९ ॥

आगतोऽ र ण्यतो वीक्ष्य,
गतप्रा णं स्वजन्मदम् ।
निःक्षत्रां क तुमेवैच्छद्,
रामो ह्या र्त्ता र्त्तिहा भुवम् ॥ ३० ॥

यज्ञे स्व वि हिते प्रादात्,
सर्वागां क श्यपाय सः ।
दुःखह र्त्ता सतां सर्वान्,
निहत्या ग स्कृतो नृपान् ॥ ३१ ॥

पठन्ती ह सदा पशुं,
रामस्यै नो हरं जनाः ।
चरित्रं गु ह्यमेतेषां,
मनोमो हः प्रणश्यति ॥ ३२ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
पशुरामाङ्क एकोनविंशः
सर्गः सम्पूर्णः ॥ १९ ॥

अथ रामाङ्को विंशः सर्गः ।
वन्देऽति व्य प्रचित्तेन,
श्रीराघ व पदाम्बुजम् ।
संसार सा गरोत्तार,
करणा यो त्तमप्लवम् ॥ १ ॥
कथां का व्य शिरोभूषा,-
भूतां रा व ण वैरिणः ।
अयोध्या स्था न नाथस्य,
वदाम्ये नः प्रणाशिनीम् ॥ २ ॥
श्रीरघुः सं यतस्वान्तो,
विषया स्था पराद्भुखः ।
भूभाव नः पुरात्राभू-
दयोध्या स्था न भूपतिः ॥ ३ ॥
यस्य दा न वदेवाद्याः,
शिरसा दो र्जिताः सदा ।
आज्ञां द ध्रु र्मृषे येन,
शक्रो दे वः प्रतोषितः ॥ ४ ॥
राजासौ प र वीरप्रो,
यज्ञे प र मधर्मवित् ।
प्रदत्त द्विः प्रकृष्टौजाः,
कैवल्य प दमाप्तवान् ॥ ५ ॥
तत्पुत्र र त्तमभव-
दजो ना म महाद्युतिः ।
यं न प स्प र्शं भोगाशा,
कदापी ष्ट निजप्रजम् ॥ ६ ॥

नित्यं प्र	स्तु	तयज्ञेषु,	वभूव	वी	र्यवांस्तस्य,
जनैरि	ष्टः	श्रियः पतिः ।	सुतः शू	रः	सदा रणे ।
तत्प्रजा	पु	रुषस्त्रीभ्यो,	राजा द	श	रथो नाम,
हृतारि	ष्टः	शिवं ददौ ॥ ७ ॥	विष्णुम	क्ति	परायणः ॥१३॥
नाभूद्वि	शु	द्वचित्तस्य,	द्विदसु द्यु	म	णिवत्तीव्रः,
प्रजानां	भे	दधीर्मिथः ।	खेषु शी	तां	शुशीतलः ।
समवी	क्ष	ण दृष्टेश्च,	रेजेऽसौ	श्रे	यसां कर्ता,
राज्ये क्षी	णः	कुतो भवेत् ॥ ८ ॥	सुर श्रे	ष्टो	पमद्युतिः ॥१४॥
विदर्भ	रा	जतनयां,	कुत्राप्य	ध	र्मो नास्यासीद्,
दारका	मो	ऽतिसुन्दरीम् ।	राज्ये ध	र्मो	पबृंहिते ।
विवाह	वि	धिनोद्वाह्य,	नाभूद्वि	ध	र्मवृद्धिश्च,
मुमुदे	रा	जराडसौ ॥ ९ ॥	पापक	र्म	समन्विता ॥१५॥
रत्या का	मो	यथा साकं,	न दृष्टो	वि	षयेऽमुष्य,
तयासौ	वि	षयान् प्रियान् ।	कोऽपि ना	दु	र्गतिं श्रितः ।
भुञ्जानो	र	ममाणोऽब्दान्,	यत्स्वाय	त्त	सुखः सर्वः,
राजरा	जो	ऽयवाहयत् ॥१०॥	पूर्णका	मः	प्रजाजनः ॥१६॥
ज्ञात्वा का	मा	तिसक्तं तं,	वैधेय	वै	रिणश्चाभू-
मन्त्रिव	र्गो	व्यदूयत ।	दिक्ष्वाकु	कु	लभूपतेः ।
नृपं वि	ने	तुं दुर्दान्तं,	विद्याकु	पठः	कुतस्तस्य,
को ह्युपा	यो	ऽस्ति भूतले ॥११॥	विषये	पु	रुषः खलु ॥१७॥
यत्कालोऽ	न	यता काले,	तिस्रः पौ	रु	षसम्पन्नो,
स्वस्त्रीं द्यां	यो	गिदुर्जयः ।	हृद्यवे	षः	स्त्रियो दधत् ।
नृपो मा	न	सशोकार्तो,-	प्रजाः पि	प्रा	य सर्वाः स्वा,
ऽचिराच्छे	यः	पदं गतः ॥ १२ ॥	यथा प्रा	णः	शरीरिणः ॥१८॥

तस्याभि प्रा यमाज्ञाय,
 प्रहर्षे ण प्रशासनम् ।
 गतभे दः सदान्योन्यं,
 अकार प्र कृतिव्रजः ॥ १९ ॥
 प्रतार ण परा सम्पत्,
 पुत्राभा वः कृतो यदि ।
 वितर्काः पृ थिवीपाल—,
 मिमे मे शुः सुतं विना ॥ २० ॥
 स्वपुरो हि तमाहूय,
 वशिष्ठं र हसि स्थितः ।
 नत्वा ग ण्य गुणं प्राह,
 स्वमनो ग तमीप्सितम् ॥ २१ ॥
 धृतद र्भः क्रतुं चक्रे,
 पुत्रार्थं श मिनां वरः ।
 मृगीमा त्रु ङ्गवादिष्टो,
 विश्ववि द्धो पशान्तये ॥ २२ ॥
 हुतह व्या दथोद्भूतो,
 राज्ञे दी प्तो नरस्तदा ।
 दत्त्वा सु वा सितं पात्रं,
 क्षीरसं यु त्तिरोदधे ॥ २३ ॥
 ददौ न र वरः क्षीरं,
 स्वस्त्रीभ्योऽ धो क्षजं स्मरन् ।
 प्रययौ क्ष मिणां मुख्यः,
 समृगी जः पुरोहितः ॥ २४ ॥

गतेऽथो ऋ तुषट्के तु,
 महीपा तुः प्रिया सती ।
 कौशल्या सु षुवे रामं,
 सुतं मो द प्रदं पितुः ॥ २५ ॥
 प्रेमाद र्शं च्च कैकेयी,
 भरतं नः परायणम् ।
 सुषुवे का रणं ह्यस्य,
 सानुकू लः श्रियः पतिः ॥ २६ ॥
 सुमित्रा प सशत्रुघ्नं,
 लक्ष्मणं र न्यमात्मजम् ।
 मुमुदे मे दिनीनाथः,
 परमे ष्ठी व तैः सुतैः ॥ २७ ॥
 प्रपेदे प रमानन्दं,
 दानवा रि व्रजस्तदा ।
 प्रजगलौ ग्र हणे गलौबद्,
 रक्षोव्यू हः सदात्तिदः ॥ २८ ॥
 रामोऽसा उ त्तमश्लोको,
 बलोद ग्रः प्रतापवान् ।
 भ्रातृभिः सं युतो रेजे,
 सुरैरि व सुरेश्वरः ॥ २९ ॥
 धेनुं व त्स इवाजसं,
 रामं वी रो ऽन्ववर्त्तत ।
 लक्ष्मणोऽ द भ्रधीश्वान्यो,
 भरतं क्षो णिपात्मजम् ॥ ३० ॥

चक्रे क वि वरः काव्यं,
 वाल्मीकिः श्रा व्यसत्कथम्
 शृण्वतां मो क्षदं युक्तं,
 श्रीराम वि विधेहितैः ॥३१॥
 सर्वा वि श्व प्रशंसस्य,
 गुरोर्व द ननिःसृताः ।
 विद्याः शि क्षि तवान् रामः,
 सुप्रवी णः सहानुजः ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये

राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-

स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते

रामाङ्को विंशः सर्गः

सम्पूर्णः ॥ २० ॥

अथ रामाङ्क एकविंशः सर्गः ।

अथात्र वि श्रुतैश्वर्यः,

स्ता वदागतः ।

स्वाराट्पु रः सरैरर्च्यो,

यः स्वर्ग स्था नसंस्थितैः ॥१॥

प्र व रसत्कारं,

मुनेर्वी रः प्रजेश्वरः ।

स्वसदः स्था वृभिः साकं,

यथा स्था णुः प्रजासृजः ॥ २ ॥

राजा स प्र णयं प्रोचे,
 गाधिजं मा नदः सताम् ।
 निष्कार णं त्वदालोकः,
 प्रमुदां बी जमस्ति नः ॥ ३ ॥
 गाधेयो ज गतीजानि,
 बभाषे म ङ्गुभाषिणम् ।
 तव भ व्य तमा वाङ् नो,
 नुदती यम् पथःश्रमम् ॥४॥
 त्वयाहो अ र्थिनामाशा,
 नैव व्य र्थो पपादिता ।
 कार्यार्थी न रराट् चाहं,
 नृणां स्वा र्थो यतो महान् ॥५॥
 मारीचो म खकार्ये नः,
 प्रत्यहं हा निकारकः ।
 तं हन्तुं को विना रामं,
 भवेदी शो महीतले ॥ ६ ॥
 श्रीराम म नुजोपेतं,
 प्रयच्छा हा र्य विक्रमम् ।
 एषोऽस्र भो जिनां नाशे,
 बालोऽप्या गो भुवां क्षमः ॥७॥
 श्रुत्वेत्यं म नुजाधीशो,
 विमुमो हा तिविह्वलः ।
 कृच्छ्रात् ध ननाशेन,
 को न दी नः प्रजायते ॥ ८ ॥

स्वसूनु अ र्पयामुष्मै,
 निःशङ्कं नि श्वितात्मना ।
 भूपति वि धिजेनैवं,
 सुविष णः प्रबोधितः ॥ ९ ॥
 प्रकृति स्थ स्तदा प्रादा—,
 न्मुनये वि दितात्मने ।
 ज्येष्ठं श्रे ष्ठो पमं श्रेष्ठं,
 सानुजं भू पतिः सुतम् ॥ १० ॥
 ताभ्यां सा र्धं मृषिस्तूर्णं,
 यज्ञक र्म स्थलं निजम् ।
 ययौ पी यू षभोक्तृणां,
 सन्तापा पो हनोद्यतः ॥ ११ ॥
 ताटका म नुजोपेतो,
 निजग्रा हा ध्वसङ्गताम् ।
 मुनेरा म स्तदादेश—,
 दुमदुः खः ऋतुद्विषाम् ॥ १२ ॥
 दुष्टान् का न नजान् जन्तून्,
 श्रीरामः क्ष पयन् पथि ।
 ऋषेः स त्र मथ त्रातुं,
 प्राप्तवा ने तदाश्रमम् ॥ १३ ॥
 सतता मी लिताक्षस्तु,
 पयःपा न परायणः ।
 षडहः क्ष णदं रामो—,
 ऽपासीत्स त्री ष्टिमादरात् ॥ १४ ॥

चिक्षेप क्ष ण दादेशं,
 शरै रा मः परं क्षितेः ।
 मारीचं क्षा र्वाह्यन्त—,
 र्वायुर्वा मः कणं यथा ॥ १५ ॥
 सुबाहु स हिताञ्छेषान्,
 रामोभू मी श्वरात्मजः ।
 बाणैर्नि ह तवांस्तीक्ष्णै,
 दुष्टाने नः प्रियानसौ ॥ १६ ॥
 राघवा य स्वकास्त्राणि,
 दृष्ट्वा य ज्ञ द्रुहो हतान् ।
 प्रददा ई ड्यवीर्याय,
 त्रिदशे ज्यो पमो मुनिः ॥ १७ ॥
 मुनिमा म त्रितं चाथ,
 श्रीविदे हे श्वरेण तम् ।
 सर्वपू ज्य तमं रामो,
 लक्ष्मण श्च प्रियोऽन्वगात् ॥ १८ ॥
 ऋषिणा ऋ मतः प्रोक्तं,
 भीष्ममा तुः कथां पथि ।
 निशम्य स हितो भ्रात्रा,
 सोऽतिमा त्रं हि विस्मितः ॥ १९ ॥
 रामोऽथ स मनुप्राप्तां,
 शिलीभू ता मृषिप्रियाम् ।
 पत्या स ज्ञ मयामास,
 सतां यू तिः क निष्फला ॥ २० ॥

भ्रातृभ्यां	स	हितस्ताभ्यां,	भरतः	सु	धियां धुर्यः,
मुनिः स	र्व	मुनीश्वरः ।	सन्नयी	घो	षसंयुतम् ।
	द		जितदो	षः	प्रजग्राह,
समद	र्शां	समागमत् ॥२१॥	माण्डव्याः	सु	न्दरंकरम् ॥२७॥
विदेहो	वि	धिनाभ्वर्चः,	श्रुतले	ख	युजः कीर्त्तः,
कौशिकं	मु	निपुङ्गवम् ।	श्रुतवे	दः	कराम्बुजम् ।
मेने त्य	क्ता	खिलातङ्कं,	शत्रुघ्नः	सु	कुमाराङ्ग्याः,
धन्यमा	त्मा	नमात्मवान् ॥२२॥	सद्वाधा	हृत्	समग्रहीत् ॥२८॥
बभञ्ज	स	मितौ राज्ञां,	उपया	म	महस्यान्ते,
धनुः श	र्व	स्य राघवः ।	धृतमौ	नो	ऽथ कौशिकः ।
सत्यति	ज्ञो	ऽथ वैदेह-	यथेष्टं	ह	र्षितः प्रागाद्,
स्तुतोष	ज्ञा	निनां वरः ॥२३॥	रघुवी	रो	ऽवधं त्वगात् ॥२९॥
साकेत	न	गराधीशं,	रामो वि	जि	तराण् मार्गे,
जनको	मु	निनोदितः ।	निशम्यै	त	द्धनुर्भिदाम् ।
दूतैरा	त्त	त्वरैराप्तै-	आययौ	क्रो	धताम्राक्षो,
राकार्ये	मम्	मुदार्चिचत् ॥२४॥	नष्टरो	घो	ऽम्बुवेगवत् ॥३०॥
स्वसुतां	सु	मुखीं सीतां,	भार्गवो	वी	तगर्वोऽगाद्,
रामाय	व्र	तमास्थितः ।	दृष्ट्वासौ	र	धुनन्दनम् ।
ददौ यु	तः	स्वकभ्रात्रा,	प्राप्तः स	वा	न्धवश्च स्वां,
जनकः	सु	ष्ठुलङ्कृताम् ॥२५॥	पुरं वा	हु	जकुञ्जरः ॥३१॥
वैदेही	मु	द्वहन रामो,	भूपति	र्वि	विधोद्धर्षां,
हतदुः	खः	सतामभात् ।	स्वपुरीं	दा	नभृद्द्विपाम् ।
ऊर्मिलां	सू	पथेमेऽथो,	श्रीराम	र	म्यदृष्टयुत्कां,
पूर्वळ	क्ष्मः	परस्थणः ॥२६॥	दक्षिणै	णः	प्रविष्टवान् ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
रामाङ्क एकविंशः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ २१ ॥

अथ रामाङ्को द्वाविंशः सर्गः ।

भरते स्वा नुजोपेते,
गतेऽश्व प तिमन्दिरम् ।
पित्रधी नः प्रजारामः,
पिप्राय स्व जनप्रियः ॥१॥
रामं यौ व नमारूढं,
धवं सं शो भनं धरा ।
चकमेऽ व्या ह
यथेन्द्रं पी न वक्षसम् ॥२॥
नीतिज्ञा नै कनिपुणं,
राममा कार्य भूपतिः ।
जीर्णमा त्मा नमालोच्य,
वभाषे नै तिकं वचः ॥३॥
प्राङ्गुविवा क पदं धर्तुं,
वृद्धोऽहं क थमुत्सहे ।
त्वं तत्कर्म भरं भृत्वा,
पित्राज्ञा कृत् सदा भव ॥४॥

गृहीत्वा व चनं शीर्ष्णा,
पितुर्वा त्स ल्यसंयुतम् ।
ययौ की रो निजं सौधं,
रामः पा व नदर्शनः ॥ ५ ॥
पुत्रवा त्स ल्य सम्पन्नां,
स्वाम्बां स्वा लो कनोत्सुकाम् ।
गत्वासौ व चनं राज्ञो-
ऽश्रावय त्सी तयायुताम् ॥६॥
श्रुत्वा पौ र जनो वाचं,
राजर द्व मुखाच् च्युताम् ।
सर्वो वि ग तशोकोऽभूत्,
सभार्या भो ऽतिहर्षितः ॥७॥
सूनवे ध र्मभृद् यौव-
राज्यदा ने कृतत्वरः ।
जनका श्व पती हित्वा,
बन्धून् वी रः समाह्वयत् ॥८॥
अहो स्व ध र्मसम्पन्ना,
निज क र्म परायणाः ।
न शक्ता गु णिनश्चापि,
दैवार ष्ठ मपोहितुम् ॥९॥
कापि क र्म करी कुब्जा,
कैकेय्याः कृ त्त्वशो जनान् ।
समीक्ष्यो ष्ठ र्षिता नासी-
च्छोकात्रि र्मी लितेक्षणा ॥१०॥

कैकेय्याः स विधं गत्वा, ताम्प्रेम ग भितां वाचं,
 सोचे भे द करं वचः । सा श्रुत्वा भ तुरात्मनः ।
 रामो हि स र्वमादित्सु-, मिथ्याश्रु स्ति मिताक्ष्यूचे,
 न त्वं त त्क्ष न्तुमर्हसि॥११॥ साभिमा ने श्वरं क्षितेः॥१७॥
 दत्तं व र युगं स्वर्गगा मी स
 याचस्वा म ङ्ग्य भूधवम् । यः सदा स त्यसंश्रयः ।
 राज्यं र क्ष सुतार्थं च, त च्च विदां वाक्यं,
 रघुवी रम् प्रवासय ॥१२॥ त्वं सत्य स्थः सदा स्मरा॥१८॥
 तथासा अ पथं नीता, सतां नृ सिं ह सत्यार्थे,
 तथेति वि वशाब्रवीत् । पुत्रस्त्रे हो न दुस्त्यजः ।
 बध्नात्य ज्ञा नपथ्या वाग्, तद् द्वयून भू पवर्षान्तं,
 व्याधगी ता नुकारिणी॥१३॥ रामं प्रा त र्विवासय ॥१९॥
 आगतः स नृपो वक्तुं, लब्ध्वा च म त्सुतो राज्यं,
 तद्ब्रुत्तं ह र्षदायकम् । प्रमुदां हे तुरस्तु नः ।
 दृष्ट्वा सा स्त्रां प्रियां भार्यां, देहं न श्व रमालोच्य,
 दैन्यमा शु प्रयातवान्॥१४॥ कुर्याद्धी रः शुभं द्रुतम्॥२०॥
 नृपति र्वि स्मयोपेतः, श्रुत्वासा आ तुरो राजा,
 सत्वमा धा य पृष्टवान् । दयितो दि तमब्रवीत् ।
 तिरस्कृ ता त्वं केनासि, विहातुं दे वि निर्दोषं,
 केन ते कृ तमप्रियम्॥१५॥ रामं नै वो त्सहे प्रियम्॥२१॥
 प्रिये या त यते यस्त्वां, विना रा म ,
 स स्वप्न ल यमिच्छति । जीवने हा मृषा मम ।
 त्वदघं क्ष मते यस्तु, ईदृक्ते दे वि दुष्कर्म,
 स प्रवी णः स्वकर्मणि ॥१६॥ कर्तुं नै वो पयुज्यते ॥२२॥

नृ दे वसद्वाक्यं,
 दुर्दैवा वे शसंयुता ।
 वभाषे शो कसन्तप्तं,
 सायोध्या दे शभूपतिम् ॥२३
 भवता व मताद्यैव,
 म्रिये भू भृ त्त्वाग्रतः ।
 किन्त्वं स ह्यु णवानेतत्,
 पापभी रुः क्षमिष्यसे ॥२४
 पित्राथो उ पहूतो द्राक्,
 पौरद त्त सुखोऽब्रजत् ।
 रामो वी रो त्तमो निम्नं,
 वारिवे गो यथा स्थलम् ॥२५
 रामो भू प तिमालोक्य,
 शोकाश्रु ति मितेक्षणम् ।
 स निस र्गो त्तमस्वान्तो,
 नत्वा प्रा ष्ठा धिरब्रवीत् ॥२६
 क्षमस्वा ज्ञा नतो यद्वै,
 कृतवा न ह्यमप्रियम् ।
 सूनुरा ग स्करोऽप्येष,
 पितुः क्ष म्यः सदा मतः ॥२७
 तूष्णीके पु रुषाधीशे,
 कैकेयी रा ममब्रवीत् ।
 त्वत्तस्ता त भृशं भीतो,
 धृतमौ नः पिता तव ॥२८॥

चतुर्द श समात्त्वं वै,
 सुखका री वनौकसाम् ।
 भूत्वा व र प्रदं मह्यं,
 सत्यस्थं भू पतिं कुरु ॥२९॥
 गृहीत्वा त द्वचो रामो,
 नत्वा भू भृ त्त्मागमत् ।
 हर्षोद्य द्रो नहि क्षुभ्ये-
 ज्ञानव त्ता स्वयं जनः ॥३०
 स्वमात्रेऽ क थयत्सर्वं,
 भ्रात्रे चा पी ष्टकारिणे ।
 रामच न्द्रो ऽथ कैकेय्या,
 यदुक्तं भू धवाग्रतः ॥३१॥
 शुभचा रि त्रसम्पन्नः,
 सीतां च द यितां सतीम्
 साकेत क्षि तिपादेशं,
 रामो ह्री णः समुक्तवान् ॥३२

इति श्रीविष्णुचरितामृते-चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते -

रामाङ्को द्वाविंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ २२ ॥

अथ रामाङ्गुल्योविंशः सर्गः । सूनोर्वे दा न्त विद्वेद्य,
 सदार सो दरो रामो, मुपदे शा मृतं पिबन् ।
 गन्तुका म स्तपोवनम् । दुःखान हः पितातृप्तो,
 गत्वा भू पो पकण्ठं तं, वमाषेऽ सा विदं वचः ॥७॥
 जगादा मृ तवागसौ ॥१॥ प्रयाहि त्व मरण्यानीं,
 आज्ञां ता त वनं गन्तुं, विश्वपा ता स्तु तेऽविता ।
 गतता पः प्रदेहि मे । पुत्र त्वा म्प रमा पुण्या,
 वनवा सो ऽधिको राज्यात्, धर्मप्री- तिः सदावतात् ॥८॥
 सिध्येत्का मः पितुर्यदि ॥ २ ॥ प्रयाते जी वितप्रेष्ठे,
 मा शोचीः पु रुषव्याघ्र, त्वयि दे वो पमे वनम् ।
 निष्फलं रु दितं त्यज । नाहं जी वि तुमाशंसे,
 जि त्वरं दैवं, जीविते न च किम्फलम् ॥
 शक्रुया त्पु रुषः कथम् ॥३॥ त्वं कैके यि सुखी भूयाः,
 जनन्यां रु षमप्यल्पं, पुत्रो या ता वनं मम ।
 मा कार्षीः स द्विगर्हिताम् । मृतं मां सा त्मजा त्वं वै,
 निजाय त्त प्रजाराज्यः, मा संस्त्रा क्षी निरङ्कुशे ॥१०॥
 पूर्णका मः शमं व्रज ॥ ४ ॥ उक्तवैव सु द्रतास्रोऽभू-
 निस्तीर्य वि पदं दैवी-, दिक्ष्वाकु कु लनन्दनः ।
 मेष्यामो न गरीं पुनः । सदान न्दो वनं रामः,
 विधिर्वि यो गसंयोगौ, प्रतस्थे मि त्रनन्दनः ॥११॥
 ॥५॥ जः क्रमानृणाम् ॥५॥ भूपसू त समानीतं,
 मोहोऽयं स त्यविध्वंसी, रथमा वि श्य सप्रियः ।
 तं निर्जि त्य जगज्जयेत् । मार्गाति क्र मणं चक्रे,
 प्रतिब न्धो न दृश्यते ॥ ६ ॥ तूर्ण रा मः सलक्ष्मणः ॥१२॥

रामोऽथो अ नुयातांस्तु, सम्यक् पू जि तवान् रामं,
 पौरान् द भ्मो लिभृत्समः । दाशजा ता धिपो गुहः ।
 तमसा नि कटे सुप्तान्, बभाषे मि त्रवर्यं च,
 विहाया धि गतोऽप्रतः ॥१३॥ जितामि त्रः स राघवः ॥१९॥
 र पुरं प्राप्य, पित्राज्ञा प्र वणास्सर्वे,
 सुमन्त्रं न रपुङ्गवः । वयं या मो महावनम् ।
 शोकसन्ता पसन्तप्तं, समुद्र द यितापारं,
 नियता त्मा न्यवर्तयत् ॥१४॥ त्वं नः प्रयापय ॥ २० ॥
 दृष्ट्वा रा म मनुप्राप्तं, गुहोऽसा आ नयन्नावं,
 जातस्त्रे हो ऽब्रवीद्वचः । नयन्ता न न्ददायिनीम् ।
 सभ्रातृ द यितं नत्वा, तयाम न्दो त्सवं रामं,
 निषादा धि पतिर्गुहः ॥१५॥ पारमा न यत द्रुतम् ॥२१॥
 त्वन्निदे श करो लोके, तामम न्द जवां रामो,
 न विधे यो ऽस्ति कस्यचित् । गङ्गामे नो विनाशिनीम् ।
 शरणन्त महं प्राप्तो, दृष्ट्वा न न न्द को न स्या—,
 मदन्यः कः सुभाग्यभृत् ॥१६॥ ज्ञातान न्दः समीक्ष्य ताम् ॥२२॥
 कृतार्था अ द्विकमल-, स्वाश्रमं स समुप्राप्तं,
 रजोभा जो नरास्तव । कृतनि त्य क्रियो मुनिः ।
 अस्मान् रा म भवत्प्रेष्यान्, तं बुबो ध भरद्वाजो,
 शाधि स्त्रे हा र्द्रया गिरा ॥१७॥ रामं ध र्मा त्मनां वरम् ॥२३॥
 वनान र्हेः कथं प्राप्तो, तेन प त्रि युतं चित्रं,
 वनं स स्वा नुजप्रियः । कूटाद्रिं वि निवेदितम् ।
 अवश्य भा वि भावो वा, समति ऋ न्य कालिन्दीं,
 संसोढ व्यो ऽमरैरपि ॥१८॥ वस्तुं रा मः समभ्ययात् ॥२४॥

तत्राश्र म पदं कृत्वा,
 भार्यास ह जसंयुतः ।
 हर्षित
 निवासं क रुणोऽकरोत् ॥२५॥
 सुमन्नोऽ पि महारण्यं,
 रामे शी ला लये गते ।
 भृशं शु चा र्पितः प्रागा—,
 न्मन्निव र्यः पुरं प्रति ॥ २६ ॥
 पदयन्न कृ तसंस्कारा,
 मयोऽयां त मसावृताम् ।
 सूतो रा जो गृहं गत्वा—,
 वोचद् रा मे ण यत्कृतम् ॥२७॥
 सूतावे दि तमाकर्ण्य,
 कानने नी तमात्मजम् ।
 नृपतेः प रितप्तस्य,
 नाभूद्भू तिः सुखप्रदा ॥२८॥
 शुचा रा त्रि न्दिवं मुह्यन्,
 तद्व्यथा प रिपीडितः ।
 स्मरंश्च द यितं पुत्रं,
 भूपति स्त्रि दिवं गतः ॥२९॥
 मनोवे द नया भूपे,
 त्रिदिवे शा लयं गते ।
 बन्धवोऽ ध्य क्षिपन् सर्वे,
 कनिष्ठां क्षो णिपप्रियाम् ॥३०॥

मुनिना म त्रितार्थास्ते,
 मनोगे हा धिमत्यजन् ।
 शोकाद्रि शृ ङ्ग भङ्गाय,
 सतां स ङ्गः स्वरूपमः ॥३१॥
 आनेतुं कृ तवानाज्ञां,
 दूतान्मा ता महालयात् ।
 शुद्धस्वा न्त स्य रामस्या—,
 नुजातं कृत् सुकर्मणाम् ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते-चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 रामाङ्गखयोर्विंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ २३ ॥

अथ रामाङ्गश्चतुर्विंशः सर्गः ।

दूताः स म भिगम्याथो,
 गुहित्वा हा र्दमात्मनः ।
 कुशलं व
 सर्वेषां रा जसूनवे ॥ १ ॥
 माताम हो त्तमागारे,
 नानाभो गो त्सवार्चितः ।
 भरतो वि गतं कालं,
 न सान न्दः समस्मरत् ॥२॥

भरतं सु व्रतं प्रोचु- सर्वमा वे च सावोचत्,
 र्दूता दो षे शदर्शनम् । तात मा धाः शुचं हृदि ।
 त्वरमा णः प्रयाहि त्व- प्रशाधि स्वा निमान् देशान्,
 भावश्य क मिदं महत् ॥ ३ ॥ स्वराज्या ज्ञो दयोद्यतः ॥ ९ ॥
 न नन्दनः श्रुत्वा, धर्मात्मा जि तसर्वारि-
 गुरोरा का रणत्वराम् । स्तव ता तः सुखान्वितः ।
 सर्वैः स ज्ञ म्य विधिवत्, न शोच्यः कृ तकृत्योऽसौ,
 प्रतस्थे दी र्घदर्शनः ॥ ४ ॥ वीतवृ षणो दिवं गतः ॥ १० ॥
 दूतैः सु गु षमत्रैस्तै- रामोऽपि हृ ढसन्धोऽगाद्,
 दुर्विगा ह्यो त्तमाशयः । वनं व्यू ढः पितुर्गिरि ।
 सार्धमा ग तवाञ्छीघ्र- कः शक्तः स त्यसन्धानां,
 मयोध्यां भी तिवर्जितः ॥ ५ ॥ कर्तुं स ङ्क ल्पमन्यथा ॥ ११ ॥
 दृष्ट्वा पु रो गतान् पौरान्, शोकाम र्ष युतो मातु-
 सर्वान् वि ग लितोत्सवान् । स्तीक्ष्णवा णो पमं वचः ।
 भरतो हृ तसङ्कल्पः, मुखाद्वि च्यु त्माकर्ण्य,
 स्वयं दी नो ऽभवद् भृशम् ॥ ६ ॥ सद्यो जा तः सुदुर्मनाः ॥ १२ ॥
 स भटा गु षसर्वस्वां, भरतोऽ व ददम्बां स्वां,
 पुरीं लु ष्ट महोत्सवाम् । वचः प रु षमाक्षिपन् ।
 दृष्ट्वा नि श्र यतो मेने, किं रामे णो द्रुताचारे,
 दैवं व ऋ गतं निजम् ॥ ७ ॥ कृतं ते वा घमीदृशम् ॥ १३ ॥
 गेहमा ग म्य कैकेय्या, कथं पु रु षवर्येण,
 नत्वा पा दा वभाषत । राघवे णो ज्झितो जनः ।
 कुत्रास्ते ध रणीनाथो, मादृशो वृ णुते राज्यं,
 धर्मवी रः पिता मम ॥ ८ ॥ नातिद क्षः प्रशासने ॥ १४ ॥

श्रीरामं पु रमानीय, तत्रा सा आ शुगां तीर्त्वा,
 राज्यं दु ष्क रमादरात् । जाह्नवी दि व्यदर्शनाम् ।
 दत्वाहं रा मनिक्षिप्ते, कृतकृ त्यो भरद्वाजं,
 वत्स्याम्य क्षो भभृद्वने ॥ १५ ॥ सताम्पू ज्यो ऽभ्यवन्दत् ॥ २१ ॥
 जननी म वमलैवं, सीताप ति कुटीं रम्यां,
 भ्रातृसौ हा र्दसंयुतः । दृष्ट्वा दू रा दवस्थिताम् ।
 गुरुमा म ज्य पिप्राय स चित्रा दि गकूटाद्रौ,
 प्रजा दू नाः सदुक्तिभिः ॥ १६ ॥ सिद्ध कृ त्यः समासदत् ॥ २२ ॥
 कौशल्यां भ रतो नत्वा, श्रीरामं स मुपागम्य,
 खानुरा ग मदीदृशत् । सतां वि हि तमङ्गलम् ।
 साक्ष्ये दे वान् प्रतिष्ठाप्य, मूर्ध्ना वि ष्णु र्यथा जिष्णुं,
 श्रीरामे भ क्तिसंयुतम् ॥ १७ ॥ मन्त्रिव र्गं युतोऽनमत् ॥ २३ ॥
 बन्धूना ग मयत्कर्तुं, कथं क्षि ति पतिं त्यक्त्वा,
 हा दिकाः क्रियाः । भरतः स मुपागतः ।
 न गरान्ते तं, इति चि त्त गताश्चर्यो,
 न्यधात्स न्दी पितानले ॥ १८ ॥ वचो रा मः समब्रवीत् ॥ २४ ॥
 ब्रह्मशै व लिनीतीरे, कञ्चिन्मे सु खयुक् तातो,
 कृत्वा ह्ना न मसौ रुदन् । धर्मात्मा ध रणीश्वरः ।
 श्राद्धना मा नि कर्माणि, आह्नां म न्वा न एतस्य,
 दानंशा ली न्यकारयत् ॥ १९ ॥ कञ्चित्त्वं स्व लु मोदसे ॥ २५ ॥
 पौरव्यू ह युतोऽन्येद्यु—, यमद ण्ड समक्रूरां,
 र्महीपा ला त्मजो वनम् । मृतिं भू प स्व सोऽनुजात् ।
 प्रस्थितो यु क्तिवित्तूर्णं, श्रुत्वा न र वरः शोचन्,
 गङ्गारो धः प्रयातवान् ॥ २० ॥ संसलौ शु द्वयेऽम्भसि ॥ २६ ॥

स्वमातृ दा शराजं च,
 निजं गु रु वरं तथा ।
 रामो गु णो त्तमांश्चान्यान्,
 पृष्ठा भ द्र मपूजयत् ॥२७॥
 भरतो वि दधे याचूचां,
 भ्रातुः प्र ण यतो भृशम् ।
 अयोध्यां प्र तिगम्य त्वं,
 निर्विषा दः प्रशाधिनः ॥२८॥
 रामो ग दि तवान् वाचं,
 भरतं व चने स्थितम् ।
 कीर्त्या स्वः स्पृक् प्रतिस्रां स्वां,
 विहातुं स ह ते कथम् ॥२९॥
 गच्छ स र्व जनोपेतः,
 पुरीमा ह तमद्वचाः ।
 सर्वदि ण्व्या पि साम्राज्यं,
 कुरु त्वं सो त्सवोऽनिशम् ॥३०॥
 रामोक्तां वा चमादाय,
 पादुकां च नृपाल्मजः ।
 रामाङ्कि स्प र्शसंहृष्टः,
 प्रत्याया ति स्म सोऽवधम् ॥३१॥
 बहिर्न र वरः पुर्यां—,
 रामसं यो गवाञ्छया ।
 विधाय नि लयं रम्यं,
 कैकेयी जः समावसत् ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 रामाङ्कश्चतुर्विंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ २४ ॥

अथ रामाङ्कः पञ्चविंशः सर्गः ।

मुनीन त्रि मुखान् पूज्यान्,
 सा धुसत्तमान् ।

चित्रना मा दि

नैच्छद्वा सा य राघवः ॥ १ ॥

रामोऽग म न्मुनेरत्रे—,

रुद्रे गः शुभाश्रमम् ।

तं हृष्ट्वा सा नुसूयोऽभूत्,

प्राप्तका म स्तदा मुनिः ॥ २ ॥

रामं मु नि गणोऽयाचद्,

हन्तुं ग र्वा श्रितास्रपान् ।

तमोग णं विना सूर्यं,

कोऽपरो भे तुमीश्वरः ॥ ३ ॥

विराधं ष द्रूपदाभाभं,

दुःस्ववी जं तपस्विनाम् ।

चिक्षिपे भि न्नभूगर्भे,

भिपूर्वः षक् स संसृतेः ॥ ४ ॥

स रक्षः	सं	हतित्रस्तान्,	रामः क	कु	त्थवंशेन्दु-
दृष्ट्वा व	न्या	न्धसो मुनीन् ।	दृष्ट्वासौ	मु	मुदे वनम् ।
निहन्तुं	स	र्वरक्षांसि,	सुखप्र	दः	शिवं यत्र,
प्रतिज्ञां	कृ	तवान् प्रभुः ॥५॥	वसतां	कु	रुतेऽनिलः ॥११॥
अगच्छ	च्छ	रभङ्गोऽपि,	श्रीगोदा	व	रिकातीरे,
प्राप्तका	मः	सुरालयम् ।	वटमू	ले	कुटीं शुभाम् ।
राममा	शा	प्रदं दृष्ट्वा,	प्रविवे	श	विनिर्माय,
जितस्वा	न्तो	महामुनिः ॥ ६ ॥	कौशल्ये	यः	सलक्ष्मणः ॥१२॥
सुतीक्ष्णं	नि	भृतं रामो,	चचारा	गो	चरो वाचां,
दृष्ट्वा श्रे	ष्ठा	शयोऽशमत् ।	दण्डके	हि	तकृत्सताम् ।
यत्तादृ	शा	मवेक्षातो,	सीतायु	तो	ऽनुजोपेतो,
भवेच्छा	न्तिः	किमद्भुतम् ॥ ७ ॥	महाभा	गो	रघूद्बहः ॥ १३ ॥
अगस्त्यः	प	रमप्रीतो,	एकदा	प	र्णशालायां,
	रा	ममब्रवीत् ।	सीताप	ति	मवस्थितम् ।
त्वं चिरा	य	वनेऽमुष्मिन्,	बन्धुव	र्गो	ज्ज्ञिता द्रष्टुं,
कृतत्रा	णः	सतां वस ॥ ८ ॥	काचित्प्रा	प्ता	तमञ्चरी ॥ १४ ॥
अरण्ये	शु	शुभे रामो,	तं दृष्ट्वा	वृ	षभं पुंसां,
भ्रात्रा च	भा	र्यया युतः ।	हृद्य वे	ष	धरं प्रभुम् ।
शचीस	ङ्गः	सहोपेन्द्रः,	गर्हिता	भा	वचोऽवोचत्,
सुराणां	शा	सको यथा ॥ ९ ॥	सर्वर	क्षो	ऽधिपानुजा ॥१५॥
वनशा	न्ति	प्रदो रामो,	स्वपतिं	वृ	णुयां राम,
निर्विषा	दः	सुखान्वितः ।	त्वां मत्तो	ष	प्रदायकम् ।
उवासा	स्र	पिबारातिः,	विधाय	प्रि	यमेतन्मे,
सतां क	ष्ठा	न्तकारकः ॥१०॥	निरपा	यः	सुखं वस ॥१६॥

त्वमहो अ नुरूपो मे, दशन श्री जितेन्दुश्री-
 नियत्या नि यतः पतिः । रित्युक्त्वा प तिकामुकीम् ।
 अस्ति मे व नवास्तव्यो, ज्ञाताय तिः क्षणं भेजे,
 ह्याज्ञाव तीं जनोऽखिलः ॥१७॥ तूष्णीकां श्री रघूद्वहः ॥२३॥
 समुद्रे नि मिता लङ्का, यदा त म श्वरीं प्राप्तां,
 सर्वद्विं वृ द्विसंयुता । स्वीचक्रे तां न लक्ष्मणः ।
 यस्यां द ता तपो भेजे, सा राघ व मगाद् भूयो,
 द्वादशा त्मा पि मन्दताम् ॥१८॥ मारभा रः सुदुर्भरः ॥२४॥
 तद्भक्तुः स हजा साहं, राक्षसीं श्री सनाथस्तां,
 शत्रुस ह्ने पकारिणः । पूज्यपा दः
 स्वयम्प्रा प्रा मिमां त्वाट्कृ, वभाषे श्री समां सीतां,
 कथं र क्षेत्र मां प्रियाम् ॥१९॥ कोसले शः प्रदर्शयन् ॥२५॥
 एवं स म नुयाचन्तीं, रूपं ते श्री मदोन्माथि,
 मदना कृ ष्टचेतनाम् । विधात्रा नि मितं शुभे ।
 अवोच च्छि वदां वाचं, उदूढ वा नम्
 सत्स्वभा वः स राघवः ॥२०॥ स्यान्मे वा सः कथं त्वया ॥२६॥
 सखीकं श्री विहीनं मां, जानकीं श्री सरूपां तां,
 कथं त्वं व रमीहसे । यदाचुं नि श्रयं व्यधात् ।
 मृतव त्स मदुग्धं च, नाशिता धिः स्वपुंसां तद्,
 को हि गो व र्ग मिच्छति ॥२१॥ बुबुधे श्री रघूत्तमः ॥२७॥
 बृहद्व क्षाः कनीयान्मे, विकर्णां वि नसां
 लक्ष्मणः श्री जितस्मरः । चक्रे तां भा खरासिना ।
 तेन ते वा भवेन्नूनं, श्रीराघ व समादिष्टो,
 सहवा सः सुखप्रदः ॥२२॥ भ्रात्रधी नः स लक्ष्मणः ॥२८॥

सा नष्ट	श्री	वर्भाषे तद्,	अथ रामाङ्कः षड्विंशः सर्गः ।
गत्व क्रो	ध	युता खरम् ।	रावणः स्व सृवैरूप्यं,
रक्षःपू	रः	क्षणात्प्राप्तो,	श्रुत्वा र क्षः क्षयं च तत् ।
रणाय	श्री	रघूद्बहम् ॥२९॥	चुकोप स्व जनाञ्छत्रो-
स श्रुत्ये	क	सहस्राणि,	रभिषङ्गः सुदुःसहः ॥ १ ॥
रघुवी	रः	क्षणात् क्षयम् ।	स्वविना श कृते तूर्णं,
रक्षांसि	श्रे	ष्ठधीर्निन्द्ये,	हर्तुं सी ता मियेष सः ।
निःसहा	यः	सतां प्रियः ॥३०॥	परख्य न लसंस्पर्शः,
लङ्केश	श्री	स्वराश्रके,	कुर्यान्मन्दो ऽपि भस्मसात् ॥२॥
गन्तुका	मा	तदान्यतः ।	मारीचे न सहायेन,
मतिमा	ह्यो	कविद् गोहे,	जहे व न्दी कृतामरः ।
प्रदीप्ते	क	थमाश्रयेत् ॥३१॥	जगत्पू ज्यो त्तमाचारां,
रावणोऽ	त्र	प्र रामस्य,	रामस्या ति प्रियां स्त्रियम् ॥३॥
स्वविधे	या	न्तकारिणः ।	कृतस्व र्ग तमारीच-
निशम्य	श्र	वणक्रूरं,	स्तीक्ष्णवा णे न राघवः ।
जातासु	यः	पराक्रमम् ॥३२॥	निवृत्त्या श्व नुजं मार्गे,
			दृष्ट्वा वी रः प्रविव्यथे ॥४॥
			राघवो वि धिवच्चक्रे,
			मोक्षौको जि ण्णुकर्मणः ।
			तस्य स्व ता तवद्वाहं,
			दुःखिता त्मा जटायुषः ॥ ५ ॥
			जानकीं वि पिनेऽलब्ध्वा,
			धृतिं दे धे न राघवः ।
			संसान्त्व या श्रकारामुं,
			विशुद्धा त्मा स लक्ष्मणः ॥६॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये

राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-

स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते

रामाङ्कः षड्विंशः सर्गः

सम्पूर्णः ॥ २५ ॥

कबन्धं स हितो भ्रात्रा,
 सदा स त्की तिकृत्सताम् ।
 जघाना र्त्ति प्रदं पुंसां,
 राघव शिच्छ न्नतद्भुजः ॥ ७ ॥
 पम्पास न्न वनान्वेषी,
 श्रीरामः सं शितव्रताम् ।
 प्रणतां श वरीं काञ्चित्,
 सद्विधे यः समागमत् ॥ ८ ॥
 दृष्ट्वा ता उ द्यतेष्वसौ,
 सुग्रीवो दी प्रतेजसौ ।
 भीमपू र्णः शशङ्के तौ,
 प्रेरितौ स हजेन सः ॥ ९ ॥
 तयोः स र्व मभिप्रायं,
 ज्ञातुं वा त सुतोऽगमत् ।
 प्रेरित अ कितेनाथ,
 राज्ञा भि श्चु स्वरूपधृत् ॥ १० ॥
 तदीय र म्यवाक् तुष्टे
 मार्शति नी तिमद्वरम् ।
 कोशले शः स्ववृत्तान्तं,
 बभाषे शा स्रवित्तमः ॥ ११ ॥
 हरिद श्व सुतेनासौ,
 तेनानी तः समागतः ।
 चकार स्थि रमैत्रीं च,
 रघुवी रः सहामुना ॥ १२ ॥
 विभिदे भू रुहान् सप्त,
 प्लवगे श प्रदर्शितान् ।
 कौशल्ये यो ऽतितीक्ष्णेन,
 स्वेषुणा भू धरोद्भवान् ॥ १३ ॥
 स्त्रीप्रमो ष करं भ्रातू-
 रामः क्षी णो त्तमायुषम् ।
 वालिनं भू रुहच्छन्नः,
 शरेणा ति त्विषावधीत् ॥ १४ ॥
 रामो नि र्वि ण्णहृदयं,
 सुग्रीवं शो कसंयुतम् ।
 हतशो कः सतां चक्रे,
 ज्ञानोकत्या शो कवर्जितम् ॥ १५ ॥
 स्वराज्यं क पिराद् लब्ध्वा,
 मुमुदे ना कनाथवत् ।
 कोशले श स्तदावात्सी-
 च्छोकदू नः पुराद् बहिः ॥ १६ ॥
 काप्यद्रा अ वधाधीशः,
 सज्जना र्चि तसत्पदः ।
 निन्ये ग्री ष्मा प्रिमान्मासां-
 अतुरो न यविद्वरः ॥ १७ ॥
 रामं स्व र्चि तनिर्देशः,
 सूर्यजा तः कथं स्मरेत् ।
 कामार्का कु लचित्तानां,
 विचारा म्भो विशुष्यति ॥ १८ ॥

सहस्रां	दि	रहव्यग्रः,	दृष्ट्वा	शो	क्वा	कुलां	सीतां,
प्राहिणो	शु	सुतं प्रति ।	रावणा	ल	यसंस्थिताम् ।		
विजिता	द्वा	मभू रामो,	हनुमा	ने	यिवांश्छीघ्रं,		
लक्ष्मणं	त्मा	निजानुजम् ॥१९॥	राघवं	मि	त्रमानदम् ॥२५॥		
वानरे	वि	दितोदन्तो,	निशम्या	नि	लपुत्रोक्तं,		
बलक्रो	शो	ऽनुनीतवान् ।	कपिव्यू	हा	न्वितो द्रुतम् ।		
को नाधी	ध	निधेः पुंसः,	विजेतुं	वी	र्यवांश्छत्रुं,		
राजासा	नः	क्षितौ नरः ॥२०॥	रघुवी	रः	प्रयातवान् ॥२६॥		
नानेतुं	अ	खिलान् कीशा-	कोशले	शौ	जसा गुप्तान्,		
दूतान्मा	नि	दिदेश ह ।	कपीन् कोऽ	रिः	सहेत तान् ।		
प्रेमव	रु	तपुत्रादीन्,	ददावा	शू	परि स्वस्य,		
कपीश	द्वा	त्तमाशयान् ॥२१॥	पाथोधि	र	पि पद्धतिम् ॥२७॥		
सीताप	प्र	णतिप्रीतः,	हरिरा	ज	समादिष्टः,		
तापाद् दू	ति	रभून्मृदुः ।	स्वोत्साहे	ने	रितः पुनः ।		
यथा पा	र	गतं	लङ्कां वि	श्व	जनाजेयां,		
वानराः	थः	श्रयेद् द्रुतम् ॥२२॥	कपिपू	रः	प्रविष्टवान् ॥२८॥		
द्रष्टुमु	प्र	ययुः सीतां,	त्यक्त्वा रा	त्रि	ञ्जराधीशं,		
निजद्यु	द्यु	क्तमानसाः ।	भ्रातरं	लो	कनिन्दितम् ।		
स्वां स्वां	श्रो	त्रताः काष्ठां,	श्रीरामं	क्वा	मदं भेजे,		
यावत्कृ	मि	प्रणोदिताः ॥२३॥	विशुद्धा	त्मा	विभीषणः ॥२९॥		
मन्वेष्टुं	त	त्वराः सीता-	न्यहन रा	त्रि	मटान् सर्वान्,		
विचिक्युः	वि	विधा भुवः ।	शरैः का	लो	ल्वणाश्रिभिः ।		
तक्षौ रा	क्र	मतस्तावत्,		के	श्वरादिष्टान्,		
	मः	प्रवर्षणे ॥२४॥		शः	सवानरः ॥३०॥		

कै शजेतारं,
 राक्षसे श सुतं रणे ।
 भव्यदै वः सुमित्राजो,
 बाणेनै के न सोऽवधीत् ३१
 पिशिता शि जनाधीशं,
 रक्षोव्यू हा न्वितं रणे ।
 रावणं ह तवान् रामः,
 ऋव्यादा रिः शितैः शरैः ॥ ३२ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 रामाङ्कः षड्विंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ २६ ॥

अथ रामाङ्कः सप्तविंशः सर्गः ।

दुष्टानां का लरूपेण,
 रामेणा म रविद्विषि ।
 जनार्त्ति दे हते स्त्रीणां,
 हाहारा वः पुरेऽभवत् ॥ १ ॥
 तदाहं का रयामास,
 भ्राता रा म प्रणोदितः ।
 स्याच्छत्रौ पा पशीलेऽपि,
 प्रतिकू लः कथं प्रभुः ॥ २ ॥

सर्वाना का र्ये तद्वन्धून्,
 सीतास्वा मी विभीषणम् ।
 नृपं च का र लङ्काया,
 जितस्वा न्तः सलक्ष्मणः ॥ ३ ॥
 जानकीं कृ तसंस्कारां,
 स्वाज्ञाया ता मनुव्रताम् ।
 वभाषे ग र्हणानर्हां,
 गिरं रा मः सुनिष्ठुराम् ॥ ४ ॥
 सीतासा अ नलं तूर्णं,
 ज्वलन्तं नि र्भयाविशत् ।
 स्वपति दे वता यस्याः,
 सा विन श्य ति नाग्निना ॥ ५ ॥
 आयया व थ
 कृत्वाङ्के पु ष्कलप्रभाम् ।
 कृशानु वि श्वचक्षुषि,
 स्वभ्राजि षणु त्विषा हरन् ॥ ६ ॥
 अंवधो र्वा श्वरो बहे-
 र्वाक्यतो रो षवर्जितः ।
 जग्राहा न न्यचित्तां तां,
 सीतां स न्तो षसंयुतः ॥ ७ ॥
 लङ्केशो ध नमानाचैः,
 कपीस्ता न भ्यपूजयत् ।
 रामाया ज्ञ लिधृद्राज्यं,
 गतमा यः समार्पित् ॥ ८ ॥

साधुगो ब्र ह्यगोप्तारं,
 शब्दब्र ह्य प्रवर्त्तकम् ।
 रामं पु ण्यो क्तयश्चार्चन्,
 मुनयो ब्र ह्यवित्तमाः ॥९॥
 देवब्र ह्य द्विषां शत्रुं,
 प्रणाम कृ तसत्क्रियाः ।
 रामं स ड्र ह्यगो रूपं,
 देवा ब्र ह्या दयोऽस्तुवन् ॥१०॥
 त्वं पर ब्र ह्यरूपोऽसि,
 शब्द ब्र ह्य रहस्यवित् ।
 विदूक्षत्र ब्र ह्यशूद्राद्याः,
 पासि ब्र ह्य कृताः प्रजाः ११
 विधाता वि श्वभूतानां,
 पाता पा व नकर्मणाम् ।
 पुण्यव र्ध ननामा त्वं,
 कश्मलं नः प्रणाशय ॥१२॥
 सततं ब्र ह्यचर्येण,
 परब्र ह्य विचिन्तकाः ।
 तत्त्वं ते वि जितस्वान्ताः,
 शुद्धं स ड्रा ह्यणा विदुः ॥१३॥
 वक्तुं ब्र ह्य स्वरूपस्य,
 कः प्रवी णो ऽपि शक्नुयात् ।
 रूपं ते ब्र ह्यघस्रोऽपि,
 क्षपा ब्रा ह्मी च ते क्षणः ॥१४॥

अक्षिणी ब्र भ्रचन्द्रौ ते,
 मुखं ब्र ह्य करौ सुराः ।
 तनुर्य ज्ञो मही पादौ,
 कल्पयन्ते ब्रा ह्यगोत्तमैः ॥१५॥
 इत्थं ब्र ह्य मुखा देवाः,
 स्तुत्वा प्र ण यतो ययुः ।
 मुमुदे प्रि यया रामः,
 सतां ध्ये यः सलक्ष्मणः ॥१६॥
 शक्रो रा म प्रियं कर्तुं,
 विगते हा नजीवयत् ।
 रणे वि क्र म्य सम्प्रेतान्,
 सिद्धका मो ऽखिलान् कपीन् १७
 गन्तुं रा म स्त्वरञ्जके,
 कपिव्यू हा न्वितोऽवधम् ।
 निवासं क र्तुमन्यत्र,
 सिद्धक र्मा क इच्छति ॥१८॥
 तूर्णं त म श्वरेशेन,
 पुष्पके हा टकोज्ज्वले ।
 समानी ते ऽधिरूहागा—,
 दवधं जा नकीधवः ॥१९॥
 श्रुत्वा रा म मुपायातं,
 भरतो हो त्संयुतः ।
 सम्मुखं र घुनाथस्य,
 महाभा गः समागमत् ॥२०॥

रामाग	म	नसंहृष्टाः,	नानाव	स्तु	प्रदानार्थै-
पौराः स्ने	हा	द्रंचेतसः ।	जितारा	तिः	कृताहवान् ।
देवाः श	ऋ	मिवानर्चू,	राघव	स्तो	षयाञ्चक्रे,
रामं या	तु	प्रभुद्विषम् ॥२१॥	कपीन् वा	ता	त्मजादिकान् ॥२७॥
देवक	र्म	कृते भूमौ,	स्वप्रजा	र	क्षणं चक्रे,
धृतदे	हा	य विष्णवे ।	सीताप्रा	ण	प्रियोऽनिशम् ।
राघवा	य	ककुत्स्थानां,	बन्धूनां	प्रि	यमातन्वन्,
कुलय	ज्वा	शिषं ददौ ॥२२॥	गतासू	यः	परेष्वपि ॥२८॥
भरतं	म	हतां मान्यं,	पूर्जनः	पू	र्णं कामोऽभू-
ध्रावृसौ	हा	र्दपूरितम् ।	दधम	र्णः	कुतो भवेत् ।
नमन्तं	य	मिनां मुख्यं,	सर्वेच्छा	पू	रके भूपे,
रामोऽभि	ज्ञो	ऽभिषव्वजे ॥२३॥	जाते श्री	र	घुनन्दने ॥२९॥
प्रणना	म	प्रणामार्हा,	प्राप्तभू	यि	ष्टसत्काराः,
मातृः स्ने	हा	न्वितान्तराः ।	सर्वे या	ता	यथागतम् ।
श्रीरामो	ह	र्षितः सर्वा,	चक्रे नृ	पु	ङ्गवो राज्यं,
भुः पुरो	विः	सतां निजाः ॥२४॥	सद्वरे	ण्यः	समा बहूः ॥३०॥
रामम	स्त	मितारातिं,	स्वपदं	पु	नरापेदे,
हुतह	व्यः	पुरोहितः ।	रामः पु	ण्य	तमं प्रभुः ।
सामात्य	स्त	पसां राशि-	सायोध्यः	की	र्त्तिमाधाय,
र्व्यधत्ता	व	धभूधवम् ॥२५॥	संसार	र्त्ति	हरां क्षितौ ॥३१॥
रामस्य	प्रि	यमाकाङ्क्षन्,	येऽधीयू	र	घुवर्याख्यां,
कृतश्रे	यः	प्रजाजनः ।	कृतार्था	ना	म ते जनाः ।
खेष्टम	स्तो	ष्ट	रामना	म	प्रभावो हि,
कर्तुं चि	त्रं	तदुत्सवम् ॥२६॥	दुर्विज्ञे	यः	सुरैरपि ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
रामाङ्कः सप्तविंशः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ २७ ॥

अथ कृष्णाङ्कोऽष्टाविंशः सर्गः ।

अथाह म तिचित्रार्था,
वदाम्ये नो विनाशिनीम् ।
यदुष्व ज स्य जातस्य,
वासुदे व स्य सत्कथाम् ॥१॥
पुरा वि स्ती र्णं राज्यश्रीः,
प्रार्थिता र्थं प्रदोऽर्थिनाम्
साम्राज्य क रणाभिज्ञो,
भूपवी रो ऽभवद् यदुः ॥२॥
तद्वंशे व सुदेवोऽभू-
च्छौरिर्भा सु रसद्यशाः ।
यस्य दा रे षु भगवान्,
विश्वत्रा ता वतीर्णवान् ॥३॥
प्रददौ व सुदेवाय,
देवकीं सु न्दराननाम् ।
देवकः प्र णयोषेतां,
सप्रभो दः सुतां स्वकाम् ॥४॥

अमूर्त्त व क्तृविश्वासात्,
कंसः स्व सु रथाग्रहीत् ।
कवरं प्र ग्रहप्राही,
निहन्तुं दो धृतायुधः ॥ ५ ॥
निवर्त्या वा च्यकर्माणं,
कंसं तं सु नृतोक्तिभिः ।
प्रययौ दे वकीयुक्तो,
वसुदे वो निजं गृहम् ॥ ६ ॥
वसुदे व स्य भार्यायां,
देवक्यां सु स्वकृत्सताम् ।
जज्ञे स र्वं जगत्स्वामी,
समस्ता सु रसूदनः ॥ ७ ॥
नन्दप्रा म मितो मां त्वं,
नय ते ना स्ति भीरिति ।
कारागृ ह गतं शौरिं,
ष्णुः पुरो विः समुक्तवान् ॥८॥
उक्तः कं स द्विषा सोऽगाद्,
रात्रौ प द्ग मनो ब्रजम् ।
पुत्रप्री तिः पितुर्लोकै,
गुर्वीत्थं स न्यदर्शयत् ॥ ९ ॥
कृष्णं त त्कृ तनिद्राह्वये,
गतभी तिः स गोकुले ।
यशोदा स्व विधे न्यस्य,
प्रागादा ता त्कन्यकः ॥१०॥

कृष्णाङ्गोऽष्टाविंशः सर्गः ।

तत्पुत्र स म्भवं श्रुत्वा,
 कंसः प्रो ड्ढू तरोषभूः ।
 त्यक्तनी तिः स्वल्पन्मार्गे,
 त्वरितं स मुपागमत् ॥११॥
 कंसोऽस त्प थगः कन्यां,
 निर्दयो रा क्षसो यथा ।
 अपोथ य च्छिलापृष्ठे,
 प्रियप्रा णः स्वमृत्युभीः ॥१२॥
 प्राह सा शू रसेनेशं,
 भूत्वा सु र वराचिता ।
 नन्दावा से ऽस्ति ते शत्रु-
 र्मा हत्वै नो वृथा करोः ॥१३॥
 श्रुत्वा भ य युतस्वान्त-
 स्तद्वाक्यं दु ष्टमन्निगः ।
 निजनिः श्रे यसार्थाय,
 दुष्ट्रे ष्टः स पृष्ठवान् ॥१४॥
 हन्तुं ते स मुपादिक्षन्,
 बालका न्नि जदेशजान् ।
 नृशंस वा क्यविस्त्रम्भः,
 सहवा सः स्मृतोऽहिभिः ॥१५॥
 तदुक्त्या सु रशत्रुभ्यः,
 स प्रदा या नुशासनम् ।
 गोवाल सु निनाशार्थं,
 शोकही नः प्रहर्षितः ॥१६॥

प्रहर्षोऽ भू ऽभूत्,
 सर्वभू ता त्मनि ब्रजम् ।
 गोपेश वा समायाते,
 सविला सो त्सवोज्ज्वलः ॥१७॥
 वसुदे वा ज्ञना रामं,
 रोहिणी सु पुवे सुतम्
 पूर्वजो दे वकीसूनो-
 बलदे वः स विश्रुतः ॥१८॥
 गर्गो यः स र्ववृष्णीनां,
 गुरुः स र्वा गमार्थवित् ।
 गोपेश सु तयोर्गत्वा,
 स नामा नि तदा करोत् ॥१९॥
 कृष्णो बा ल कवल्लीलां,
 चक्रे चा योऽ भ्रष्टद्युतः ।
 वृन्दाव न गतो नित्यं,
 सगोपा लः सगोधनः ॥२०॥
 जन्मतो द शघसान्तः,
 स्वस्तना र्प णमात्रतः ।
 पूतनां हा स्ययुक् कृष्णो,
 निजं प द मजीगमत् ॥२१॥
 समस र्प तृणावर्त्त-
 स्तत्पदं दो र्रहातुरः ।
 कष्टतो ह ष्टतत्थोऽपि,
 तपोदी ष्टो ऽपि याति यत् ॥२२॥

स्वपद्भ्यां दुग्धपानार्थं,
 वर्षार्धा र्धं वया रुदन् ।
 सोऽतिसा रोऽतिदूरेऽनो,
 ब्रजना थात्मजोऽक्षिपत् ॥२३॥
 सोऽर्जुनौ पर्वतप्रांशू,
 निपात्या रादवेक्षिणाम् ।
 चक्रेऽरि जि त्वरः पुंसां,
 जगत्ता तः सुविस्वयम् ॥२४॥
 स्वमुखे विविधं कृष्णः,
 स्वाम्बां विश्वमदर्शयत् ।
 क्रीडा विमूढलोकानां,
 हिताया र्ति हरोऽकरोत् ॥२५॥
 तत्रसू र्मन्थनीं भित्वा,
 हुतं गेहा दनुद्रुता ।
 बबन्धा मूढधीः कृष्णं,
 दामपू र्ति श्रितश्रमा ॥२६॥
 दैत्यमर्दी न्यहन् वत्सं,
 बकं चाप्तं जनस्तुतः ।
 गतावमूच वैकुण्ठं,
 सज्जना र्ति प्रदावपि ॥२७॥
 अघासु रनिहा कृष्ण-
 स्तद्विषा मूर्च्छितान् सखीन् ।
 स्वभक्ता र्ति हृदुज्जीव्य,
 बभौ श्रीमान् कृपानिधिः ॥२८॥

कृष्णोऽसा अमदं कर्तुं,
 शक्रं मा ने न सम्भृतम् ।
 तत् क्रतुं कर्तुमुद्युक्तां,
 बन्धुता मूचिवात्रिजाम् ॥२९॥
 प्रमोदा र्ति प्रदं कर्म,
 वृथा सु रवरार्चनम् ।
 गवां भव्य तमो यज्ञ-
 स्नातुं शक्तः स एव नः ॥३०॥
 स्वीचक्रुः शर्मदां गोपा-
 स्तद्वाचं तत्त्वदर्शिनीम् ।
 कृष्णेना मूढचित्तानां,
 चित्तस्फूर्तिः कृता तथा ॥३१॥
 शक्रयज्ञं तं
 निषिध्यै ता दशद्विभिः ।
 गोवर्धनं मखं स्वानां,
 कृतमा नः स्वचीकरत् ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 कृष्णाङ्गोऽष्टाविंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ २८ ॥

अथ कृष्णाङ्ग एकोनत्रिंशः सर्गः ॥
 शक्रोऽथो ए धितक्रोधो,
 जितलो कोऽनुजज्ञिवान् ।

मारुते नै धितान्मेघान्,
 गोकुलौ कः क्षयक्षमान् ॥ १ ॥
 स्फूर्जथू स हितासारै-
 र्गोपा गा वः प्रपीडिताः ।
 निर्भयौ कः प्रदं कृष्णं,
 शरणं किं न तेऽगमन् ॥ २ ॥
 अयं तो य धरन्व्यूहः,
 शक्रद् त्त निदेशतः ।
 दुःखं त्व त्प दभक्तेभ्यो,
 ददाती द मपाकुरु ॥ ३ ॥
 तदैन्य म वधार्यासौ,
 स्वादेशा नु व्रतं व्रजम् ।
 उद्धृत्या त्त त्वरोऽरक्ष-
 न्महाया मम् महीधरम् ॥ ४ ॥
 गर्व पु लो मजाभर्तु-
 र्हेतु मे क करे गिरिम् ।
 सप्ताहं व लभृद् बभ्रे,
 दीनव न्धु निरन्तरम् ॥ ५ ॥
 नष्टे स्व लो कपादिष्टे,
 घनौघे क ष्टदे प्रभुः ।
 गोवर्ध ना चलं भूमौ,
 कृपापा थो निधिर्न्यधात् ॥ ६ ॥

गतामि मा न इन्द्रोऽसौ,
 नत्वा मा ध वमब्रवीत् ।
 त्वत्प्रभा वो हि दुर्ज्ञेयो,
 भजतां भ यहा भवान् ॥ ७ ॥
 त्वमव्य क्त स्वरूपोऽसि,
 व्यक्तोऽसि व नवासिनाम्
 भक्तव त्स लता हतु-
 र्यद्रोपा लः प्रभोऽभवः ॥ ८ ॥
 तदैव सु रभिः प्राप्ता,
 ब्रह्मणो व चनाद् ब्रजम् ।
 प्रेमपू र्ण गिरा चासौ,
 वासुदे व मभाषत ॥ ९ ॥
 गर्वपू र्णो ऽकरोत् पापं,
 शक्रो मो हे न यत्तव ।
 तत्क्षन्तुं मा धवाहस्त्वं,
 कृपापा ङ्गो त्सुकस्य ते ॥ १० ॥
 देवादे व भरात्ताया,
 भुवो भा रा पनुत्तये ।
 जातोऽस्य ङ्ग यदोर्वशे,
 त्वं देवै श्च भुवार्थितः ॥ ११ ॥
 त्वं गोवि न्द इति स्वाख्यां,
 लब्धा गो ना यकोऽसि यत् ।
 भवत्य ङ्ग गवां स्वाम्यं,
 स्वर्प्यते दी नवत्सले ॥ १२ ॥

इत्थं ता वी श्वरं स्तुत्वा,
 गतौ सु र भिवज्जिणौ ।
 गतमो हा जनाः कृष्णं,
 मेनिरे वि ष्णुमेव तम् ॥१३॥
 एकदो ष सि गोविन्दः,
 सहरा मः सगोधनः ।
 प्रययौ शू न्यकान्तारं,
 मुनिमा न्यो त्तमक्रियः ॥१४॥
 धेनुकं धृ तपादाग्रं,
 सताम्पा ता हलायुधः ।
 जघाना शी विषप्रख्यं,
 नराहा र करं सदा ॥१५॥
 खादूनि च तदा खादन्,
 गोपास्ता ल फलान्यमी ।
 कृष्णो नि श्व लधीरागात्,
 सगोपा लः पुनर्ब्रजम् ॥१६॥
 भ्रातरा अ परेद्युस्तौ,
 रामरा मा नुजौ ब्रजात् ।
 अरण्या नी मभुक्त्वैव,
 महामी मा मभीयतुः ॥१७॥
 गोपान् व न दवन्नस्तान्,
 निजपा दो पसंश्रितान् ।
 कृपया मा धयोऽरक्षद्,
 हृतदै न्यो ऽतिदुःखिनाम् ॥१८॥

अतिका लो द्रुतश्रान्त्या,
 क्षुधा चा क र्षिता भृशम् ।
 गोपाः स्व स्वा भिनं कृष्णं,
 प्रणम्या मी समब्रुवन् ॥१९॥
 गतरा त्रि कृताहारा-
 नस्मान् का लो द्भवा क्षुधा ।
 वाधते क ल्पयोपायं,
 जगतां धृत् पिता भवान् ॥२०॥
 गोपा भू सु रभार्याभ्यो,
 दातुका मे न दर्शनम् ।
 प्रेषिता धा म कृष्णेन,
 ते तासा मे त्य चाब्रुवन् ॥२१॥
 कृष्णस्या ध मिणां द्वेष्टुः,
 पादपू जो त्सुका वयम् ।
 कामं सा ध यतामुष्य,
 स वै मा न्यः सुरैरपि ॥ २२ ॥
 ताः कृष्णं स मुपायातं,
 श्रुत्वा स त्य ब्रताः स्त्रियः ।
 गत्वास्मै मे ध्यमृष्टान्नं,
 सानुरो धा मुदार्षिपन् ॥२३॥
 श्रीरमा ध वनिर्देशाद्,
 द्विजदा रा ययुर्गृहान् ।
 कृष्णो गो ध न्युत्वायात्,
 कृताहा रः पुनर्ब्रजम् ॥२४॥

समाया ते ऽथ हेमन्ते,
 देवकी जो ऽपरेऽहनि ।
 गोपगो वृ न्दसंयुक्तो,
 हृद्यवे षो ऽगमद्वनम् ॥ २५ ॥
 स्वद्रुम द्यु द्रुमस्पर्धि,
 वनं वि ति मिरं रुचा ।
 कुर्वन्स ध र्मसोदर्या—,
 तटं वी रः समासदत् ॥ २६ ॥
 सविषं स लिलं तस्याः,
 पीत्वा स र्व शिशुव्रजः ।
 निश्चेष्टः श यितस्तीरे,
 महेन्द्रा स्त्र हतद्रुवत् ॥ २७ ॥
 सर्वासु भृ दपेयापां,
 यमुनां तां विषान्विताम् ।
 स्वभक्त व रदः शुद्धां,
 कर्तुं वी रः समैहत ॥ २८ ॥
 सञ्जीव्य प्र मृतान् गोपान्,
 भक्तातु ग्र हकृत् प्रभुः ।
 बहिर्म हो रगं नद्या—,
 निक्षेप्तुं नि श्रयं व्यधात् ॥ २९ ॥
 भूरुहा ग्र मथारुह्य,
 सर्पगे हो पकण्ठजम् ।
 जले दि ष्य बलोऽपमत्,
 विक्षिप्तो ग्रो र्भिसङ्कुले ॥ ३० ॥

निर्गन्तुं नै कशीर्षं स—,
 कालियं क रुणाकरः ।
 व्रजौकः शृ ङ्गिणां शत्रुं,
 कृतर ड्ढो ऽनुशिष्टवान् ॥ ३१ ॥
 गोवाल ग णमादाय,
 दर्शितो दा रविक्रमः ।
 व्रजं स्वा ग्र जयुक सायं,
 श्रीकृष्णोऽजः समागमत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 कृष्णाङ्क एकोनत्रिंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ २९ ॥

अथ कृष्णाङ्कस्त्रिंशः सर्गः ।

श्रीकृष्ण च रणाम्भोजं,
 द्रष्टुं स्तो तु मनाश्च तम् ।
 सुरर्षि र्मूर्त्तमात्मेशं,
 प्राप्तः स्वा र्ति हरं क्वचित् ॥ १ ॥
 नारद श्र रणो नत्वा,
 विश्रवा तु रभाषत ।
 गोपते र्वा लकं त्वां वै,
 शास्त्राण्या हु र्जगद्गुरुम् ॥ २ ॥

कर्माण्या श्र र्यकारीणि, दैत्यान् कं स मुखान् हत्वा,
 कस्ते ज्ञा तु मिहार्हति । जगता मा र्त्तिकारकान् ।
 त्वां गुणै व्यू ढमप्येषा, हर्ता दे व भुवो भारं,
 श्रुतिरा ह प्रभोऽगुणम् ॥ ३ ॥ भवाना र्त्तो पतापहत् ॥ ९ ॥
 ये भेजु श्र रणाब्जं ते, स्तुत्वेत्थं नि यतात्माऽसौ,
 चित्त कौ तु हलप्रदम् । निर्यया वृ षिसत्तमः ।
 जनान् नि र्ग त वृष्णांस्तान्, निजस त्ता कृतानन्दो,
 का विभू तिः प्रलोभयेत् ॥ ४ ॥ जगदा त्मा व्रजेऽवसत् ॥ १० ॥
 स्वज्ञान च क्षुपा सर्वं, जिघांसुं दु र्वेलान् गोपान्,
 विश्वं ज्ञा तु मलं क्षमाः । व्योममू र्ज खलं हरिः ।
 योगेश्व रा निरीक्षन्ते, दैवसं यो गसम्प्राप्तं,
 त्वां सर्वा त्मा नमात्मनि ॥ ५ ॥ दैत्येन्द्रं दु र्जनं न्यहन् ॥ ११ ॥
 त्वं चरा च रविश्वस्य, क्रीडाक र ण निष्णातः,
 पतिर्हे तु प्रलम्बं ति मिराटनम् ।
 तवावि र्भा व एवायं, सदति ऋ मकर्त्तारं,
 भवभा व नकारणम् ॥ ६ ॥ न्यहन् रा मः कचिद्वने ॥ १२ ॥
 षण्मासै श्र ध्रुवो लेभे, न्यवधी दु न्मदं यक्षं,
 यत्पदं तु श्लिष्टत्तव । श्रीहरि र्ल लना हरम् ।
 तच्चतु र्वे ढविज्ञोऽपि, परस्त्री भो गकामाख्यात्,
 गन्तुं प द मनीश्वरः ॥ ७ ॥ को नष्टो दु र्नयान्न वै ॥ १३ ॥
 प्रह्लादं वि दितात्मानं, पशु व र्ग द्विषं दैत्यं,
 स्वकीया दे शकारिणम् । वृषं दा भो दरोऽवधीत् ।
 हिरण्य क शिपुं हत्वा, अहो सु दु र्जनेनापि,
 कृपया पात् पुरा भवान् ॥ ८ ॥ तेन स्व र्गो जितः क्षणात् ॥ १४ ॥

केशिनं	दु	र्जयं कृष्ण-	त्वममू	इ	ह सन्द्रष्टुं,
खिदशा	रा	तिमुल्लवणम् ।	मन्मखे	न्द्र	महोत्सवम् ।
हत्वा न्य	वा	सयत्स्वर्गे,	गव्यैश्च	क	लशान् भृत्वा,
सुरवा	सो	चितेऽचिरात् ॥१५॥	यज्ञक	र्मा	र्थमानय ॥२१॥
एकदा	दु	र्गमारण्ये,	आगतौ	म	ल्लवय्यैस्तौ,
दुर्गामा	रा	ध्य भक्तितः ।	विद्युदी	हा	समेहितैः ।
गोपाः प	रि	जनोपेताः,	यमलो	क	गतौ कृत्वा,
सर्पसिं	हा	न्वितेऽवसन ॥१६॥	सिद्धक	र्मा	सुखं शये ॥२२॥
शयानं	शु	द्धकर्माणं,	इत्थं तं	कृ	तसङ्कल्पं,
ब्रजेशं	भा	ग्यनोदितः ।	कंसं वी	त	तनुद्युतिम् ।
प्रलम्बा	ङ्गो	ऽग्रसीत्कश्चिद्-	अकूरः	क	थयामास,
द्रुममू	लो	त्थितः शयुः ॥१७॥	सत्यध	र्मा	त्मकं वचः ॥२३॥
कृष्णाङ्गि	क	मलस्पर्शाद्,	राजन् प्र	कृ	तसर्वार्थे,
विशापोऽ	सा	वगात् पुनः ।	किं विधा	ता	विधास्यति ।
विद्याध	र	पतिः स्वर्गं,	कः पूर्वं	ग	दितुं शक्तो,
मनोज्ञा	ङ्गः	सुदर्शनः ॥१८॥	यतो वा	मः	स्वयं विधिः ॥२४॥
निशम्या	सु	रराट् कृष्णं,	अहं ता	उ	दिते सूर्ये,
ब्रजं या	त	मरिं निजम् ।	यास्याम्यु	द्ग	टपौरुषौ ।
कंसो ग	न्तु	मथादिक्षद्,	गुप्तभा	वः	समानेतुं,
गान्दिन्या	स्त	नयं ब्रजम् ॥१९॥	सरथः	सु	खमस्तु ते ॥२५॥
शत्रुं ह	न्तु	महं तात,	प्रातर्न	न्द	ब्रजं तूर्णं,
प्रयतेऽ	व	हितो भृशम् ।	यदुवी	रः	प्रयातवान् ।
न विव	र्ध	यितुं योग्यो,	ब्रजेश	सु	तयोः स्थित्या,
बलही	नः	खलु द्विषन् ॥२०॥	सदान	न्दो	दयास्पदम् ॥२६॥

दृष्ट्वाक्कू र स्तदा गोष्ठं,
 मेने य त्व मनिष्फलम्
 दर्शनं ना म यत्तस्य,
 दृष्टिला भः परः स्मृतः ॥२७॥
 गोकुलं सु खदं सायं,
 गोगोपा लो पसंश्रितम् ।
 सर्वार्थं च तुरः प्रातः,
 श्रमदू नः श्वफलकजः ॥२८॥
 दृष्ट्वासा अ तुलं लेभे,
 हर्षम कौ दयद्युतिम् ।
 सरामं वा रिदश्यामं,
 कृष्णं व्र ज जनप्रियम् ॥२९॥
 स्वजन्म स फलं मेने,
 नः क्षयक्षमम् ।
 श्रुत्वासौ शृ ङ्गिणां नादं,
 वेणुस ङ्गी तसङ्गतम् ॥३०॥
 यशोदा ज मथो नत्वा,
 वभाषे य दुनन्दनः ।
 भवभ्रा न्तः पुमान्मादृक्,
 विरात्त्वां स मुपस्थितः ॥३१॥
 कृष्ण स र्व सुरारीणां,
 समूहं वि लयं नय ।
 सर्वस ज्ञ नरक्षायै,
 जय मा यी न्द्रमोहन ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 कृष्णाङ्गस्त्रिंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ ३० ॥

अथ कृष्णाङ्ग एकत्रिंशः सर्गः ।

स्तुत्वासौ सु खसम्प्रभं,
 पप्रच्छा व हितो व्रजे ।
 कृष्णं पू र्ण मनस्वर्षः,
 पूर्णग्लौ वि म्बदर्शनम् ॥ १ ॥
 उवाचे न्दु कुलोत्तंस-
 र क्षकं सताम् ।
 मथुरा क्षो णिनाथो यत्,
 कंसोऽस भ्यः समादिशत् ॥२॥
 यद्वयं स र्वतो दुःखं,
 कंसात्स र्वं जनद्विषः ।
 प्राप्नुमो वा मदैवास्तद्,
 वक्तुं वा गी श्वरी कुतः ॥ ३ ॥
 कंसं वि श्व जनारतिं,
 हत्वा वी रे शमानिनम् ।
 कुरु वि श्व स्य शं यत्ते,
 मतोऽपा रः पराक्रमः ॥ ४ ॥

कृष्णं रा म मथारोप्य,
 श्रेष्ठवा हा न्विते रथे
 यमुना ह दमक्रूरः
 सम्प्राप्तो दो षवर्जितम् ॥ ५ ॥
 याते रा म युते कृष्णे,
 शोकमो हा कुलेन्द्रियः ।
 गोपीपू ग स्तदा मुह्यत्,
 कः शोका तो न मुह्यति ॥ ६ ॥
 ख म ध्यगेऽक्रूरः,
 श्रान्तवा हा न्ववेक्षया ।
 रम्येऽर्क भू तटे तस्थौ,
 मुहूर्त्त तो यशीतले ॥ ७ ॥
 कृष्णं रा म मथावेदय,
 रथे सिं हा दिनिर्मयः ।
 सखौ सु नि र्मले नीरे,
 विगता धिः श्वफल्कजः ॥ ८ ॥
 शेषाङ्क कु ट्टिमासीनं,
 संस्तुतं मु निपुङ्गवैः ।
 ददर्शा दः सरितीरे,
 स श्रीवै कु ण्ठनायकम् ॥ ९ ॥
 पुनर्न न्द सुतौ तत्र,
 दृष्ट्वाकू रः सुविस्मितः ।
 अत्र तौ कु त आयातौ,
 मोहोऽम न्दः किमस्ति मे ॥ १० ॥

विराड्गुरु ष मथो वीक्ष्य,
 गतान्त र्जं गतीत्रयम् ।
 नष्टदै न्यः स तुष्टाव,
 तत्कृपा पा ज्ज्वीक्षितैः ॥ ११ ॥
 जगत्पा व नकर्तारं,
 स्वजनै नो विनाशकम् ।
 दीनानां नि त्यबन्धुं त्वां,
 कः सुशी लः पुमांस्यजेत् ॥ १२ ॥
 त्वां वेदा अ मृतं प्राहुः,
 स्वजना मृ तदत्वतः ।
 वेदगी तां भवब्धाक्तिं,
 ज्ञातुमी शो नरः कथम् ॥ १३ ॥
 मृत्यूनां मृ त्युकर्तारं,
 विनिर्मि त तजगत्रयम् ।
 दध्युर्दे व वरं त्वां ये,
 गतिं प्रा पुः परामिमे ॥ १४ ॥
 निर्गुणं स गुणाकारं,
 त्वामपू र्वं गुणाकरम् ।
 मादृशोऽ ज्ञः कथं शक्तो,
 विज्ञातुं स र्वसाक्षिणम् ॥ १५ ॥
 देव स र्व नियन्तारं,
 मुक्तिहे तो र्महाभयात् ।
 भजते मु क्तिदं त्वां यः,
 स निर्दुः खः क्षणाद्भवेत् ॥ १६ ॥

स्तुत्वैथं	सु	व्रतोऽकूरो,	धा	श्चा	ब्रवीत्कृष्णं,
मौनमा	ल	म्बते स्म सः ।	मल्लश्चा	णू	रनामकः ।
पद्मना	भः	किलादृश्यो,	युवां वी	रा	वरातीनां,
दृष्टेर	सु	भृतामभूत् ॥१७॥	मर्मर	न्ध्र	करौ भिया ॥२३॥
पुनरा	व्रं	ज्य विश्रान्तः,	त्वां युद्ध	नि	पुणं श्रुत्वा,
	तः	श्वफल्कजः ।	गोपाले	षू	त्तमौजसम् ।
रथेन	सि	द्धकार्यत्वाद्,	नियुद्ध	द	र्शनाकाङ्क्षी-
बद्धश्च	द्धः	पुरीमगात् ॥१८॥	राजासौ	नः	समाह्वयत् ॥२४॥
तौ ब्रजे	श	सुतौ पुर्या-	त्वं मया	स	ह युध्यस्व,
बहिः पि	त्रु	पलालितौ ।		ह	लिना सह ।
स्थितौ पू	जि	तपादाब्जौ,	चतुर	स्त्रा	कृतौ रङ्गे,
गोपैः स्व	च्छ	जलापुतौ ॥१९॥	मन्दार्का	र्चिः	कृतातपे ॥ २५ ॥
निजश	त्रु	मुपानीतं,	इत्युक्त्वा	स	नियुद्धाय,
श्रुत्वा जा	ता	दरो ह्यमुम् ।	प्राप्तो दी	प्त	प्रभं प्रभुम् ।
शश्लाघे	प	र्यतुष्यच्च,	यन्मर्तुं	जि	ह्नगारातिं,
कंसः स्वै	नः	प्रनष्टधीः ॥ २० ॥	किं द्विजि	ह्वः	प्रयाति न ॥२६॥
पुरीम	न्य	दिने द्रष्टुं,	जिहिंस	स	हसा शत्रुं,
दुर्जनो	ग्रो	गदाप्रजः ।	कृष्णो गु	प्तै	नसां हरः ।
निरायु	धो	ऽविशत्सायं,	यस्य वे	धाः	स्वयं वाम-
सरामो	दु	ष्टदुर्जयः ॥ २१ ॥	स्तत्कृतं	स	फलं कुतः ॥२७॥
दुष्टम	म्ब		विलोक्या	प्त	तमान्मल्लान्,
हत्वा वी	रो	महागजम् ।	सर्वाने	वा	स्तमीयुषः ।
रङ्गमा	श्व	थ गोविन्दः,	कंसो वि	ह	तसङ्कल्पो,
ससहो	त्थ	सखोऽविशत् ॥२२॥	बुद्धिर्ही	नः	क्षणाद्भूत् ॥२८॥

खानसा अ नुगान् प्रोचे,
नयता सू पुराद् बहिः ।
मज्जना ति प्रदौ तूर्ण
वित्तं ह र त तत्पितुः ॥२९॥

श्रुत्वेत्यू न सतेरुक्तिं,
निहता घो न्यपातयत् ।

हरिर्वि चि त्रमुत्सुत्य,
कंसं का न्यो ज्झितं क्षितौ ॥३०॥

भ यदे कंसे,
मुदिता य दवो भृशम् ।
सरामं कृ ष्णमानर्चु-
द्ग टपौरुषम् ॥ ३१ ॥

विदाह्य य दुभिः कंसं,
मथुरा ना यकोऽभवत् ।
कृष्णेन श र्मदेनासा-
वुग्रसे नः प्रणोदितः ॥ ३२ ॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
कृष्णाङ्क एकत्रिंशः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ ३१ ॥
वि० च० ५

अथ कृष्णाङ्को द्वात्रिंशः सर्गः

स्वसुता अ थ सङ्गम्य,
पादरे णु सृ शावुभौ ।
किं शौरि र्वृ हृदौत्कण्ठ्यं
न जहौ ह र्षितान्तरः ॥ १ ॥

सोऽवोच त्कृ तकृत्योऽयं,
यदुवं शः कृतस्त्वया ।
के द्विषोऽ स्थू रणार्थं वै,
तवाग्रे लो कपालक ॥ २ ॥

त्रिलोक गु र्णादिष्टो,
गौरवे ण ब्रजेश्वरः ।
शकटा भृ तसम्भारः,
प्रत्यागा न्नि जगोकुलम् ॥ ३ ॥
कंसारि र्गु र्णा ब्राह्म,
संस्कारे णो पयोजितः ।

सच्चक्रे म थुरापुर्या
कृतस्त्रे हान् स्थितान् यदूना ॥४॥
भ्रातरा अ ध्यगीषातां,
विद्या वि धृ तसद्गतौ ।

अवन्ति तः कृतावासाद्,
विप्रात्तौ स्व क्रियाकृतः ॥ ५ ॥

गुरुर्वि धृ तविद्याभ्यां
ताभ्यां चे तः समीहितम् ।

प्रमीतं स्वा त्मजं लब्ध्वा,
प्रसन्ना स्यः प्रहर्षितः ॥ ६ ॥

पुनस्तौ प्रा प्रवेदार्यौ,
 भूमिभु र्वं शवर्धनौ ।
 पुरीं स्वां शो भिताम्प्राप्य,
 स्वप्रभा वं वितेनतुः ॥ ७ ॥
 श्रुत्वा वि श ज्जरासन्धं,
 सुताध व विनाशनम् ।
 शोकः सा र्द्धं ममर्षेण,
 साभिमा नः कुतः सुखी ॥ ८ ॥
 सैन्यैर्भू भा रभूतैः स्वै-
 र्यदुवी र पुरीमसौ ।
 रुध्वा वि भृ त गोविन्दं,
 जेतुमु त्क मना मुदम् ॥ ९ ॥
 तेनोन्म थि तसीमान्तां,
 वीक्ष्यामी तो हरिः पुरीम् ।
 रथेना योऽ ग्रभृद्युक्तो,
 निर्ययौ गी र्जितामृतः ॥ १० ॥
 सर्वमा यो धने सैन्यं
 देवता गी तसत्कथः ।
 यादवे शः पराजिग्ये,
 सजरा स न्धमोजसा ॥ ११ ॥
 निजे स र्व बले नष्टे,
 लज्जितः का न्तिवर्जितः ।
 देशं स्वं म गधेन्द्रोऽगात्,
 सविषा दः पराजितः ॥ १२ ॥

हत्वासा आ गतं कञ्चिद्,
 यवनं श्र मकश्चितम् ।
 नीत्वा श्र मः पुरादूरं,
 कृष्णः स्वा श्र यमागमत् ॥ १३ ॥
 कृष्णोऽथ म थुरां त्यक्त्वा,
 कृतत्रा णः सवान्धवः ।
 द्वार्वतीं क्षा रवार्यन्तः,
 सहरा मः सत्सासदत् ॥ १४ ॥
 श्रीकृष्णं सु षमास्थानं,
 चकमे प तिमात्मनः ।
 प्रेमपू र्णो त्तमस्वान्ता,
 रुक्मिणी वा रिजेक्षणा ॥ १५ ॥
 तथाश्रु यु तथाहूतः,
 प्रच्छन्नं वा ङ्छितप्रदः ।
 रुक्मिणीं ह तुंकाभोऽगाद्,
 विष्वक्से नः स कुण्डिनम् ॥ १६ ॥
 चैद्योऽपि ध न्विभिर्गुप्तो,
 रुक्मिणोऽ नु मतेन वै ।
 : सा र्धं मगाल्लब्धुं,
 वधूं वी रो ऽथ कुण्डिनम् ॥ १७ ॥
 स्वभूमी ध वजोद्वाहे,
 पौरास्ते नु र्महोत्सवम् ।
 तस्मिन्प र्वे च वेदज्ञा-
 श्रकृर्वे दो दितां क्रियाम् ॥ १८ ॥

विधाय द शनं देव्या, रुक्मिणं स दयो रामो,
दैवद ण्डो पशान्तिदम् । नष्टस त्व ममूमुचत् ।
प्रयान्तीं द शनीयाङ्गीं, विलज्जा वान् रुषा रुक्मी,
रुक्मिणी म हरद्धरिः ॥ १९ ॥ तत्रैवा सा वथावसत् ॥ २५ ॥
लेभे द यि तमात्मेशं, चैद्यं वि त्वि षमाश्वास्य,
रामं सी ता यथा पुरा । राजलो कः प्रयातवान् ।
भैष्मी य द स्य भक्तानां, रुक्मिण्या स ह कृष्णोऽगात्,
ध्रुवं का मः फलेग्रहिः ॥ २० ॥ कृतकृ त्यः स्वकां पुरीम् ॥ २६ ॥
समीक्ष्या प हृतां भैष्मीं, निर्णीते स मयेऽगृह्णाद्,
रा रुषाभ्रुवन् । भैष्ण्याः स त्य व्रतो हरिः ।
श्रीरूप जि त्वरीं कन्यां, करं स्व ध र्मतत्त्वज्ञै—,
गोपजा तः कथं हरेत् ॥ २१ ॥ द्विजैः क र्म विशारदैः ॥ २७ ॥
ते जरा स न्धसन्दिष्टा, श्रीकृष्णे प रिणीते यं,
वीरा ग र्व समन्विताः । तेनुः पौ रा महोत्सवम् ।
रुरुधुः स र्वतः कृष्णं, तच्छोभां य तमानोऽपि,
जेतुं सिं हो पमौजसम् ॥ २२ ॥ वक्तुं ही णः कविर्भवेत् ॥ २८ ॥
निनाय नि शितैर्वाणै—, कृष्णोऽसा अ ङ्घ्रुतैश्चर्यो,
द्विषत्का य विभेदिभिः । यशःशो भि तदिङ्मुखः ।
तान्कृता न्ता लयं कृष्णो, ररक्ष प्रा त्सर्वार्थः
जगद्धा नि कृतोऽखिलान् ॥ २३ ॥ प्रजाः श्रे यः प्रदो निजाः ॥ २९ ॥
ससैन्यं य दुवीराग्र्यो शासके प्रि यदे तस्मिन्,
रुक्मिणं मो हितं शरैः । श्रीकृष्णे या दवर्षभे ।
संविधा य स्वभक्तानां, न दुःखा ह्यो ऽप्यभूद् दुःखी,
कृतका मः समग्रहीत् ॥ २४ ॥ यः सुखा र्हः स किं पुनः ॥ ३० ॥

द्वार्वत्यां प्रि यकृत्स्वानां,
 सर्वदा य दुनन्दनः ।
 स रक्षा कृत् सतां रेजे,
 यदूनां प्री तिदायकः ॥३१॥
 रेजे प्री ति प्रदः स्वेषां,
 श्रीकृष्णो व नितायुतः ।
 इन्द्रः सा र्ध मिवेन्द्राण्या,
 स्वभक्तै नः प्रणाशकः ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते-
 कृष्णाङ्गो द्वात्रिंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ ३२ ॥

अथ कृष्णाङ्गस्रयस्त्रिंशः सर्गः
 स्वशत्रुं वि दितं
 सूतीगे हा ज्जनुर्दिने ।
 हृत्वा तो य निधौ प्रास्थ-
 च्छम्बरः स र्वदैत्यराट् ॥१॥
 तं मत्स्य ग भैगं बालं,
 तत्स्त्री र ति रपालयत् ।
 स वित र्ज्यो क्तिभिः शत्रुं,
 दुष्टारा तिः किलावधीत् ॥२॥

प्राप्तं स्व सु तमालिङ्ग्य,
 कृष्णस्तं रु किमणीयुतः ।
 चि रतो नष्टं,
 सवन्धु र्हु तभुक्प्रभम् ॥३
 यदा घृ त
 सुधर्मा भु वमागमत् ।
 तद्विष्व गिव स्तृतद्युत्या,
 ककुभोऽ भुः प्रकाशिताः ॥ ४
 नृपार्थ र विणा दत्तं,
 ययाचे वि मलं मणिम्
 श्रीहरि विं गतायुस्तं,
 नादाद्धी रो ऽप्यसौ मणिम् ॥५
 विदित्वा च निजं नाथं,
 कृतमा नः सुतां निजाम् ।
 देवकी सू नवे प्रादा-
 दृक्षव र्यः कृताहवः ॥ ६
 स्वसुतां स ल्यभामाख्यां,
 कृष्णाय वि दितात्मने ।
 ददौ पि ता च सत्राजित्,
 स्वाघभा र निवृत्तये ॥ ७
 हतो मे वि पिने भ्राता,
 हरिणा लो भतो मणेः ।
 मृषा वो च ज्जनेभ्योऽसौ,
 तत्ते नै नः कृतं हरेः ॥ ८ ॥

कृष्णोऽसा अ चलेऽद्राक्षीत्, हरये लो कनाथाय,
 तं प्रसे न मथो मृतम् । स्वयमा का र्यं दत्तवान् ।
 विलं प्रा न्तो लपं चैषो—, केकया धि पतिः स्वीयां,
 ऽविशद्व हु तमोऽन्वितम् ॥९॥ कन्यां प्रे ष्टा मनुत्तमाम् ॥१५॥
 तं मणिं त त्र सम्प्राप्य, रूपेणा न वमां लक्ष्म्या,
 तस्मै प्र भु रदात् पुनः । लेभेऽसौ द्रराट्सुताम्
 शुद्धवा गभो जनस्वान्ता, विध्वात्य ङ्गु तमत्स्याङ्गं,
 दोषयु क्ता न कर्हिचित् ॥१०॥ हरिर्या तः स्वयंवरे ॥१६॥
 सुप्तं स्व सु हृदेवासुं, हरिणा स त्यभामायाः,
 मण्यर्थं ख लवीर्न्यहन् । प्रियार्थं ना कलोकतः ।
 विमुक्ति दो ऽवधीत्पापं, सुरान्म त्स रिणो जित्वा,
 कृष्णस्तं नै कपापहृत् ॥११॥ नीतोऽने ना मरद्गुमः ॥१७॥
 व्यवोढ क न्यकां भानो—, कृष्णो भू त नयं हत्वा,
 देवकी जो विधानतः । रुद्रास्ते न स्त्रियोऽयुतम् ।
 स्वकर ग्र ह्मिच्छन्तीं षष्ठ्याह त शतोपेतं,
 सुररा जः शचीमिव ॥१२॥ दारका मः समग्रहीत् ॥१८॥
 आवन्त्या अ थ जित्वा तद्—, रुक्मिणः क न्यकां काष्णीं—,
 भगिनीं नि जकाङ्घ्रिणीम् । रतेर पि विमोहिनीम् ।
 जहे ग विं तभूपानां, पुण्यशी लः शुभाचारां,
 द्विण्निष ण्णः प्रभू रथे ॥१३॥ जहारै क रथो बलात् ॥१९॥
 श्रीकृष्णः स प्रसङ्ग्यान् वै, काष्णोर पि सुतो जज्ञे—,
 दमित्वा दा न्तगोवृषान् । ऽनिरुद्धो र थिनां वरः ।
 तनया म वधेशस्य, भक्तसे व्य
 व्यवोढ र्णी ड्यसत्कथः ॥१४॥ यस्तुरी यः प्रकीर्तितः ॥२०॥

रुक्म्यस्मै स्व सूपौत्राय,	तं बाणं वि जितं कृत्वा,
कुलस्व स्ति कृते कृती ।	‡ च क्र धरोऽधमत् ।
सप्रमो दः स्वकां पौत्रीं,	जगत्स्वा म्यु र्जितौजाः स,
प्रददौ स्व सहार्दतः ॥२१॥	निजदो जि तदानवः ॥२७॥
न्यहन् स्व स्ति करो रामो,	स्वपुत्र त नयं वध्वा,
रुक्मिणं कृ तकिल्बिषम् ।	सहितं शा न्तिकृत्सताम् ।
बलव त्स्व घकृल्लोके,	आययौ स मुपादाय,
को वा स्व स्ति युतो भवेत् ॥२२॥	दत्तदा नः पुरीं प्रभुः ॥२८॥
आययौ स्व पुरीं कृष्णो,	मोचितः श युवत्कूपे,
हयह स्ति प्रणादिताम् ।	बहून ब्दा नवस्थितः ।
सयज्ञ भुक् प्रभुर्वध्वा,	कीटजा ति गतोऽनेन,
पौत्रेण स्व स्य चान्वितः ॥२३॥	नृगश्चा गः प्रणाशिना ॥२९॥
प्राद्युम्नि स्ति ष्टतिस्मासा—,	जघान श मदो वासु—,
बुषाया द यितोऽन्तिके ।	देवश ब्द धरं मृषा ।
गुप्तो र क्षि त एवास्या,	पौण्ड्रकं स सखं कृष्णः,
दैत्यो बा णः पिताभवत् ॥२४॥	सद्विद्रो हः स्वनाशकृत् ॥३०॥
बद्धोऽसा अ थ बाणेन,	स्वारिं का शि पतेः पुत्रो,
दृष्ट्वाधं रौ द्रमस्य तत् ।	निहन्तुं शि वमार्चिचत् ।
पुर्या रु द्रः सदा यस्य	तस्मै ह रः सुतुष्टोऽदात्,
रक्षकः कु लदैवतः ॥२५॥	कृत्याग्निं श त्रुनाशिनीम् ॥३१॥
तं प्रच ण्ड बलं बाणं,	दग्धः स र्वं स्वसंयुक्तः,
बनमा ली तदाजयत् ।	कृष्णवै री स चारिणा ।
शङ्करं च निजास्त्रेण,	प्रयुक्तोऽ क ल्मषे पुं
भृशं च क्री व्यसोहयत् ॥२६॥	स्वामिचा रः स्वनाशनः ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
राजस्थानान्तगते-नागौर-नगरस्थ-
स्वामि-लक्ष्मणशास्त्रि-प्रणीते
कृष्णाङ्कश्चतुस्त्रिंशः सर्गः
सम्पूर्णः ॥ ३३ ॥

अथ कृष्णाङ्कश्चतुस्त्रिंशः सर्गः

रामोऽथो अ वधीदद्रौ,
द्विविदं कृ रचेष्टितम् ।
यमोऽप रः सुदुष्टानां,
स्वधर्मा पे तमेकदा ॥ १ ॥
कौरवे श सुतां जहे,
साम्बो वा लो ऽपि पश्यताम् ।
नृपाणां द यिताकामो,
रणद क्षो ऽथ लक्ष्मणाम् ॥ २ ॥
बद्धोऽसौ द र्पपूर्णैस्तै-
र्वाग्भिरा क्षि प्य कौरवैः ।
सङ्कर्ष णः समानिन्ये,
विमोच्य क्ष मिराट् च तम् ॥ ३ ॥
गतो नै मि षतीर्थं तु,
वीक्ष्यर्षी णां कथागुरुम् ।
अहम्भा व श्रुतं सूतं,
यदुवी रः क्रुधा न्यहन् ॥ ४ ॥

मुनयो वि नयेनोचू-
रामं वि द्व जनप्रियम् ।
प्रायश्चि त्त मघस्यास्य,
श्रेयस्का मो भवान् क्रियात् ॥ ५ ॥
वल्बलं वी र्यवान् दुष्टं,
हत्वा हि त करः सताम् ।
सिषेवे भ व्यतीर्थानि,
यः समा बहूः ॥ ६ ॥
पृथाद्वि पु त्रयुक् प्राप,
द्विज पु ण्य स्वरूपधृत् ।
विश्रुत श्र वसं दाने,
मागधं व रदं हरिः ॥ ७ ॥
प्राप्तान् ग्री ण यतः पुंसः,
सफलः की र्त्तितो भवः ।
इति स्मा र्त वचः स्मृत्वा,
नाभूदी नः स मागधः ॥ ८ ॥
अप्यसा उ पधिं जानन्,
तेभ्योऽद ता र्थमीप्सितम् ।
वृकोद र कृतद्वन्द्वः,
स सप्रा णो न्ययुध्यत ॥ ९ ॥
न्यहन्सु दु र्जयं भीम-
स्तमावि षकृ तसद्वलम् ।
को वाप्रो ति जयं यस्य,
विधेरी हा पराङ्मुखी ॥ १० ॥

तद्राज्ये पु	त्रमस्यैव,	चैद्योऽसा अ	गमन्मोक्षं,
सच्छर ष्यो	ऽभिषिक्तवान् ।	श्रीकृष्णे न	हतोऽरिणा ।
मोचिता दुः	खतो भूपाः	यतोऽन न्त	स्य निन्दापि,
कृष्णेन स्व	पदाश्रिताः ॥११॥	विष्णुसा रू	प्यदा न किम् ॥१७॥
श्रुत्वा स्व म्र	मतिस्तेभ्यः,	गतता पो	नृपो यज्ञं,
शत्रोस्तां ना	शसत्कथाम् ।	समाप्या न	न्दितोऽभवत् ।
प्रारेभे श	र्मदं यज्ञं,	लेभेऽत्य न्त	मुदं लोक—,
नृपोऽनू नः	शतक्रतोः ॥१२॥	स्तन्मख श्री	विलोकनात् ॥१८
राजानो वी	र्यसंयुक्ताः,	समीक्ष्यो जि	तमैश्वर्यं,
समागू र	णरागिणः ।	गान्धारी त	नयोऽस्य तत् ।
कृतस्त्रे हा	जनाश्चान्ये,	प्रययौ म	त्सरग्रस्तो,
सोपहा र	कराः क्रतौ ॥१३॥	जातम न्यु	र्गजाह्वयम् ॥१९॥
तन्महे क्ष	णकामास्तु,	गतमी र्भ	यदं स्वेभ्यः,
सुपर्वा णः	समागमन् ।	शाल्वं मा या	विनं हरिः ।
जगदी शा	श्रयं राज्ञो,	हत्वास्मै प	रमं प्रादाद्,
हेतुं स न्तो	ऽवदन्नमुम् ॥१४॥	वीतमो हः	स्वकं पदम् ॥२०॥
पूर्वं ते जी	यसः पूजां,	तेनान्ये च	हता दुष्टाः,
कृष्णस्यै व	नृपोऽकरोत् ।	कृष्णेना तु	लतेजसा ।
सर्वोऽप्यू नः	सुनिर्णीत—,	सविदू र	थकारूपाः,
स्तदन्यः प	रमर्षिभिः ॥१५॥	सज्जनो स्रो	त्कटद्विषः ॥२१॥
चैद्योऽना र्य	स्तदा कृष्णं,	सखा भ ग	वतः कश्चित्,
निनिन्दा व	द्यजीवनः ।	तपः शो भी	द्विजोऽभवत् ।
असूया स्थि	रधीः को वा,	पुत्रदा रा	न्वितो नित्यं,
सुखं या तः	परश्रिया ॥१६॥	विजिता त्मा	तिनिर्धनः ॥२२॥

तद्भार्या **वि** प्रवर्यं तं,
सन्तुष्टं **दि** ष्टलब्धतः ।
द्वार्वती **शो** पकण्ठं वै,
प्रयातुं **व्या** दिशत्सती ॥२३॥
तस्मै वि **दि** तहादोऽसौ,
प्राप्ताया **शो** ज्जितात्मने ।
प्रददौ **दि** व्यभोगाढ्यां,
जगदी **शः** परां श्रियम् ॥२४॥
ग्रहोऽथो **अ** भवद्रौद्रो,
लोकानां **ना** शकृद्रवेः ।
सकुर्वा **दि** पदं क्षेत्रं,
तदागु **र्भू** रिशो जनाः ॥२५॥
ते चतु **र्भु** जमालोक्य,
प्रापुरे **वो** त्तामां मुदम् ।
क्षणं च **ल** स्वभावापि,
यं न ल **क्ष्मीः** खलूज्जति ॥२६॥
तत्र ते **सु** कृतं कृत्वा,
विहितं **वी** क्ष्य चाद्भुतम् ।
महाध्व **रो** त्सवं शौरेः,
प्रययू **रु** च्यनुक्रमात् ॥२७॥
स्वाम्बाया **चि** ष्ट संनष्टान्,
द्रष्टुं धी **रा** यदा सुतान् ।
आनीया **ङ्ग** भवांस्तस्याः,
सप्रमो **दः** प्रभुर्ददौ ॥२८॥

स्वानां वि **ज** यकृत् कृष्णः,
पृथात **न** यसारथिः ।
भूत्वा स्वै **नो** हतं पार्थैः,
कुरुरा **ज** मजीघतत् ॥२९॥
गीताज्ञा **न** मुवाचासा-
ं **ज** गदीश्वरः ।
मृत्युज **न्मा** दिरोगाणां,
यदुक्तं **दि** व्यमौषधम् ॥३०॥
श्री हरि **र्भी** हरः स्वानां,
गन्तुका **मो** निजं पदम् ।
मुनीनां **भी** ममन्यूनां,
शापात्स **म** हरत् कुलम् ॥३१॥
चरित्रं **प** रमं पुण्यं,
कृष्णस्या **रा** धकः पठन् ।
नरोऽति **क्र** म्य संसारं,
यात्यका **मः** परं पदम् ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते-चित्रकाव्ये

राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-

स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते -

कृष्णाङ्कश्रुतुस्त्रिंशः सर्गः

सम्पूर्णः ॥ ३४ ॥

अथ व्यासाङ्कः पञ्चत्रिंशः सर्गः । स शम्या प्रा सतीर्थस्थो,
 नाम्नाथो आ त्मजो जज्ञे, व्यासः प्र ण वजापकः ।
 वशिष्ठो धा तुरीप्सितः । अदृष्ट्वा दः स्वचित्ताधेः,
 तत्सूनु र भवच्छक्ति—, कारणं प्र त्यभाषत ॥ ७ ॥
 नितरां नि यतेन्द्रियः ॥ १ ॥ प्रा ण श्रुतां
 जज्ञेऽम ल मतिः शक्ते—, शुद्धभा वः सदा यते ।
 स्तनयो यो गवित्तमः । तथापि प रितोषाढ्यो,
 धर्मप्र धा नशास्त्राणां, मच्चित्तै णः कुतोऽस्ति न ॥ ८ ॥
 सम्प्रणे ता पराशरः ॥ २ ॥ यदा वि प्र वरस्यैवं,
 पुराण पु रूपस्यासौ, सन्तापो मा नसेऽभवत् ।
 कीर्त्ति पु ष्य स्रजं यथा । शुचा क्षी णं तदा
 जग्रन्थे हा नुरक्तः स्याद्, नारदः प्रा त्रवानमुम् ॥ ९ ॥
 हरेर्दा सः षडङ्घ्रिवत् ॥ ३ ॥ तं ब्राह्म ण वरं प्राप्तं,
 प्रजज्ञे प्र यतात्मास्य, नारदं नि यतेन्द्रियम् ।
 पूज्यपू जा परायणः । बभाषे ल ब्धसन्तोषो,
 व्यासो नि ग मतत्त्वज्ञः, वासवे यः सुसत्कृतम् ॥ १० ॥
 कविवी रः कुशाग्रधीः ॥ ४ ॥ महर्षे प्रा त्रवान्मे त्वं,
 पुत्रोऽथो ऊ र्द्धरेता वै, निष्कार ण हितेच्छया ।
 शुद्धधी र्ध्व स्तकल्मषः । किमम्भो भृत् पयो दातुं,
 वक्ता भा ग वतस्यास्य, नाम्नात् स्स मभूच्छुकः ॥ ५ ॥ स्वाम्भृति प्रा र्थयत्यसौ ॥ ११ ॥
 कलाबु त्प त्यमानानां, किं कार ण मयं ब्रह्मन्,
 पशुयू था नुकारिणाम् । न शमं जी व एति मे ।
 व्यासः स्वा चा र्हीनानां, स्वधर्मे व र्त्तमानस्या—,
 चक्रे धी रः सदा हितम् ॥ ६ ॥ प्यसौ दी नः कुतोऽस्ति च ॥ १२ ॥

स्वयम्भू त नयो व्यासं,
 शास्त्रत त्वं प्रदर्शयन् ।
 वभाषे त त्वविन्मुख्यः,
 शुद्धस त्व जनप्रियम् ॥१३॥
 वाणी सा वि फला प्रोक्ता,
 ह्यपि धी दे वतोदिता ।
 यस्यामे का न्ततो ब्रह्मन्,
 परमा त्मा न वर्ण्यते ॥१४॥
 प्रं ज गदीशस्य,
 नाग्नोऽन्य न्म न्महे मृषा ।
 कोऽनुगो मृ गतृष्णाया,
 जनो नै त्यु पहास्यताम् ॥१५॥
 वासवी ज निजस्वान्ते,
 हरिमा रा धयानिशम् ।
 प्रनङ्क्ष्य ति यतोऽवश्यं,
 वित्तोद्रे गः क्षणात्तव ॥१६॥
 एवं स्व भू भुवादिष्टो,
 व्यासः स्व भु वनर्षिणा ।
 ससद्भा वः सदा विष्णुं,
 सस्मार स्व स्य मानसे ॥१७॥
 स्त रतो व्यासः,
 स्वकृतै रू त्तमैर्हरेः ।
 कीर्ति व्य स्ता रयत्तद्वै,
 शास्त्रसा रः स्मृतो बुधैः ॥१८॥

निर्ममे स र्वलोकानां,
 कृते ऽघ पि हितात्मनाम् ।
 सर्वज्ञा ता पुराणानि,
 वस्विन्दु प्र मितानि सः ॥१९॥
 अज्ञान पि हिताक्षाणां,
 जनानां ता रणाय सः ।
 भारतं म हृदाख्यानं,
 सुभव्यो हः प्रणीतवान् ॥२०॥
 व्यासोऽसौ य ज्ञसन्तत्यै,
 त्रिकाल ज्ञो विभक्तवान् ।
 चतुर्धा य मिराडेकं,
 वेदम ज्ञ जनास्फुटम् ॥२१॥
 शास्त्ररू प प्रदीपोऽयं,
 ज्ञानोन्न ति कृते नृणाम् ।
 रुचा सू र्य रुचेश्चौर—,
 स्तेन प्र ज्वा लितोऽवनौ ॥२२॥
 अर्जुना य रणस्थाने,
 स्वं तत्त्व ज्ञा नमुक्तवान् ।
 यद्वेदा ज्ञो पनिषदां,
 सारं श्री य दुनन्दनः ॥२३॥
 तत्सर्वं ज्ञ तथा ज्ञानं,
 वेदभा वा र्थगर्भितम् ।
 सङ्क्षिप्या ह स्वगीतायां,
 स कानी नः कवीश्वरः ॥ २४ ॥

कथये य मथास्याह,
 यां मनो ज्ञ जनुः कथाम् ।
 यूयं नि भृ तचित्तास्तां,
 शृणुता द्य प्रहर्षिणीम् ॥२५
 वीर्यं य ज्ञ भुजां मार्गे,
 गच्छतः कृ तिनोऽस्खलत् ।
 उपर्या द्य चराख्यस्य,
 राज्ञो रा ज्ञी च्छविस्मृतेः ॥२६
 मत्स्यस्तो य चरः
 वीर्यम ज्ञ स्तदाग्रसत् ।
 तत्कुक्षि भु वमादत्त,
 दाशो भा ग्य वतीं सुताम् ॥२७॥
 सुमनो ज्ञ तनुर्लेभे,
 स्वगर्भं सा पराशरात् ।
 तस्माद्दो ध निधिर्जज्ञे,
 व्यासोऽनू नः पितुर्गुणैः ॥२८॥
 दारेषु य मिराड् भ्रातुः,
 स धर्मं ज्ञा नजीजनत् ।
 त्रीनन न्त तपाः पुत्रान्,
 कुलैधा कृ तये कुरोः ॥२९॥
 यामास्वा द्य विदुर्विज्ञाः,
 सुधाम ज्ञ जनैः स्तुताम् ।
 वाणी सु गु प्रभावार्था,
 मुव्येषा ह्य स्य राजते ॥३०॥

विष्णोर्ना म सहस्रं स,
 किं व्याख्यन्न हि भारते ।
 सर्वका म प्रदं पुंसां,
 कलिच्छिन्ना युषां कृते ॥३१॥
 द्वात्रिंश द मलश्लोकै—,
 र्मयासा ए नसां हरः ।
 वर्णितो व रदो भूयाद्,
 व्यासस्य च रितक्रमः ॥३२॥

इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 व्यासाङ्कः पञ्चत्रिंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ ३५ ॥

अथ बुद्धाङ्कः षट्त्रिंशः सर्गः ।
 यदासौ आ गतो घोरः,
 कलुषा त्म प्रियः कलिः ।
 तदा मा यो रुहिंसाद्यै—,
 धर्महा निः क्षितावभूत् ॥ १ ॥
 अकार्षुः स्व र्गभोगार्थं,
 हिंसाप्रा य मखक्रियाः ।
 कलौ स ज्ञा तनानेहा,
 जना भू तो पतापिनः ॥ २ ॥

प्रजज्ञे वै धर्सी सृष्टिं,
 भव दुःखा तिसङ्कटात् ।
 जनार्दनः समुद्धर्तुं,
 बुद्धाख्यः सा धुरूपधृत् ॥ ३ ॥
 उद्भूय म गवेषेष,
 तपो रा गा दिवर्जितः ।
 जितेन्द्रिय चयश्चक्रे,
 धृतमौ नः समा बहूः ॥४॥
 स्वीचक्रे दे हि मात्रेऽसौ,
 दयाभा व समन्वितम् ।
 धर्म प्र की र्तितं पूर्वे-
 निर्जं ज न हिते रतः ॥ ५ ॥
 स्वैः स्वानन्द युतो हिंसां,
 वाक्चैरे नः प्रणाशकैः ।
 नरान् स्र पवृत्तीन् स,
 त्यक्तुं दुष्टा नुपादिशत् ॥ ६ ॥
 बभूव क्षि तिपृष्टेऽसौ,
 धर्मश्चा ती वविश्रुतः ।
 वक्तुमी शः कथं मादृक्
 तद्धर्मा पा रविस्तरम् ॥७॥
 जनता प प्रणाशी स,
 पञ्चसू ना
 सर्वेषां श मिनां मुख्यः,
 श्रीबुद्धो नः क्रियाच्छिवम् ॥८॥

इति श्रीविष्णुचरितामृत-चित्रकाव्ये
 राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-
 स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते
 बुद्धाङ्कः षट्त्रिंशः सर्गः
 सम्पूर्णः ॥ ३६ ॥

अथ कल्क्यङ्कः सप्तत्रिंशः सर्गः
 यदा ह्य श रणे लोके,
 जयशङ्क मवादयत् ।
 कलिर्निभृ त
 वलोच्छिन्न द्विषद्वलः ॥ १ ॥
 लोका मन्द धियोऽभूवन्,
 कुटुम्बे की शवद्रताः ।
 विधर्मा च रणभ्रान्ता,
 लोभाद्वि क्री तसत्क्रियाः ॥२॥
 कलेवै शा सकः कल्की,
 नाम्ना शाङ्ग धनुर्धरः ।
 प्रजज्ञे ध र्मरक्षायै,
 विप्रधे न्वा र्तिनाशनः ॥ ३ ॥
 वायुवे ग जितं सोऽश्व-
 मारुह्यो दा युधः प्रभुः ।
 चचारा ध र्मविस्तारं,
 सत्स्वक्र रः प्रणाशयन् ॥ ४ ॥

दृष्ट्वा	र	म्यरूपं ये,	हरिणा	प्र	लयं नीतो,
लोकना	था	र्चितं हरिम् ।	धर्मद्रो	ह	करः कलिः ॥७॥
कलिस	ङ्ग	भवास्तेषां,	कल्किनो	र	म्यभावेन,
सर्वे ता	पा	लयं ययुः ॥ ५ ॥	चरित्रे	णा	मुना नृणाम् ।
अभूत्प्रा	णि	मनोवृत्तिः,	श्रुतेना	यु	र्धनप्राप्तिः,
स्वच्छनी	र	वदुज्ज्वला ।	स्तथा वो	धः	स्वतो भवेत् ॥८॥
धर्मर	क्षो	द्यते तस्मिन्—,	इति श्रीविष्णुचरितामृते चित्रकाव्ये		
हृभ्योऽस	भ्यः	कुतः क्षितौ ॥६॥	राजस्थानान्तर्गत-नागौर-नगरस्थ-		
सद्वृत्तिः	स	र्वलोकानां,	स्वामिलक्ष्मणशास्त्रिप्रणीते		
यथा पू	र्व	भवर्तत ।	कल्क्यङ्कः सप्तत्रिंशः सर्गः		
			सम्पूर्णाः ॥३७॥		
			समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।		

ग्रन्थान्ते समाप्तिप्रदर्शकं पद्यत्रयम् ।

नागौरनामनगरे प्रथिता प्रधाना-
 नाथोपकारकरसंस्कृतपाठशाला ।
 यत्स्वामिपाठितसहस्रमहीसुराणां,
 नूनं न विस्मृतिपथं समुपैष्यतीयम् ॥ १ ॥
 तत्पाठकः सुमतिलक्ष्मणशास्त्रिनामा,
 श्रीविष्णुचित्रचरितामृतमध्यपद्यैः ।
 शाके शराङ्गवसुसोममितेऽतिसौम्ये,
 सम्पूर्णतामगमयत्पठतां हिताय ॥ २ ॥
 एतन्निबन्धगतपादतुरीयवर्णैः—,
 द्वैपायनर्षिकलिता किल विष्णुनाम्नाम् ।
 उत्पद्यते दशशतीति सुकाव्ययुक्तिः—,
 विज्ञैर्विमत्सरमनोभिरवेक्षणीया ॥ ३ ॥ इति ।

अथ श्रीविष्णुस्तवद्वादशी ।

(चित्रकाव्यम् मूलमात्रम्)

चराचरात्मा धृतसाधुवेषः, सदा हरी रक्षति विश्व मेघः ।

क्रियान्मनो मे भवभोग लग्नं, स्वकीर्तिपीयूषसमुद्रमग्नम् ॥ १ ॥

सुतो नाभेर्योऽभूज्जगति विदितो नाम ऋषभः,

समुद्धर्तुं लोकान् कुमतिकलितान् योगिवृषभः ।

स मां दीनं दुष्टेन्द्रियविलुप्तेप्सितधनं,

हरिः पायान्नित्यं खलु निखिलदोषैकसदनम् ॥ २ ॥

पुरा वेनस्याङ्गात् क्षुधितजनताक्षेपशिनुं,

पृथुश्चार्विर्नाम्ना भुवि समभवत् पुत्र मिथुनम् ।

विनश्येत् तत्सृत्या मम विषयमोहो हि सहजः,

पुनर्नानाजन्मार्जितविविधदुष्कर्मफलजः ॥ ३ ॥

श्लाघ्यो बभूवेति विदां वितर्कः,

श्रीरामजन्माङ्गतया हि कर्कः ।

यत्संश्रयात् पूज्यतमा च माता,

साकेतराट्स्त्री जगतोऽपि जाता ॥ ४ ॥

परोऽश्रुते कोरिव घाकृतिं हः,

स्तम्भात् तथाप्रोत् स्वजनिं नृ सिंहः ।

रिपून् विजिग्ये च कयाधु पुत्रः,

सदाधृतैतत्करुणातनुत्रः ॥ ५ ॥

विचक्षणा कास्ति ततस्तदन्या,

वव्रे पतिं यद्दरिमब्धि कन्या ।

तन्नामतो नश्यति सर्वरोगः,

कदापि न स्याच्च सुखैर्वियोगः ॥ ६ ॥

चित्रैश्चरित्रैर्विविधैर्विसंस्थुला,
 कथा यदीया कथिता तथातुला ।
 हरिः स्वभक्ताखिलपापघस्मरः,
 पायात् सदौषोऽद्भुतसद्गुणाकरः ॥ ७ ॥
 काको वृको दुष्टजनश्च कौशिकः,
 सिंहोऽथ सर्पोऽजगरश्च वृश्चिकः ।
 पाल्या इमेऽप्यस्य जनिस्तथा मृतिः,
 पुंसां यतोऽतोऽस्य महाद्भुता कृतिः ॥ ८ ॥
 शैवं बभञ्जैष पुरा हरेस्तनुः,
 श्रीरामभद्रः स्वजनप्रियो धनुः ।
 वक्तुं न चैषाम्प्रभवाम्यहं तपः,
 संसाध्यते यैर्हरिनामसज्जपः ॥ ९ ॥

तदा रक्ष्चासौ निजनुतिकरं तं सुरवरः,
 पुरागृह्णाद्यर्हि द्विपकुलपतिं कोऽपि मकरः ।
 सदा पायाच्चासौ निखिलजगतामेकजनकः,
 कदाचिन्नायं यत् त्यजति करुणां विश्वरचकः ॥ १० ॥

देव्या यथा वै निहतो निशुम्भः, श्रीत्रायुजेनेव हतो नि कुम्भः ।
 नाश्यात्तथा वारिदनिर्मलाभः, पापानि सर्वाणि ममाब्जनाभः ॥११॥
 वैवस्वतं यो भजतामधीनः, पातुं स्वभक्तं हि बभूव मीनः ।
 तेषां भवेन्नैव कदापि हानिः, प्रीतोऽस्ति येषां च रमैकजानिः ॥१२॥
 या निर्मिता लक्ष्मणशास्त्रिणा श्री-, विष्णुस्तवद्वादशिकातिरम्या ।
 पद्यार्धसन्दर्शितराशिभावा, विदां सदानन्दविधायिनी स्यात् ॥ १३ ॥

इति ।

अथ श्रीविष्णुस्तुतिः ।

(चित्रकाव्यम्, मूलमात्रम्)

स्ववैद्यौ या अश्विनी जौ प्रसिद्धौ,
शिष्यावेतौ यस्य धन्वन्तरेवै ।

विष्कम्भः किं नास्ति तन्नामजापो,
रोगागारद्वाः कपाटं पिधातुम् ॥ १ ॥

वक्षःस्थलस्था भरणी कृतश्री-
र्यः सर्वलोकार्चितपादपद्मः ।

प्रीतिः कृतास्मिस्तनुते नराणां
भुक्तिं च मुक्तिं सहसा च शान्तिम् ॥ २ ॥

यं वै नित्यं कृत्तिका सूनुतात-
श्चित्ते स्वीये चिन्तयत्यात्मरूपम् ।

आयुष्मान् किं जायते नास्य भक्तः,
कीर्त्या युक्तो विद्ययाथार्थवाञ्छ ॥ ३ ॥

क्रीडां कुर्वन् रोहिणीजेन साकं,
श्रीकृष्णोऽसौ चारयामास गाः स्वाः ।

सौभाग्यः किं विद्यते ना तदम्यः,
सायम्प्रातर्नाम तस्य स्मरेद् यः ॥ ४ ॥

उडुवरः शुभकर्मकृते वृथा,

मृगशिराः कथितो बहुधा बुधैः ।

हरिसुनामजपोऽस्त्यतिशोभनः,

सकलकार्यविधेः प्रथमं यतः ॥ ५ ॥

१ सुभाग्य एव सौभाग्यः । स्वार्थेऽण्प्रत्ययः ।

वि. च. ६

भृगुकुलधृतजन्मा रामनामा हि पूर्वं,
निहतनृपतिरक्तैश्चक्र आर्द्रा मिलां यः ।
नहि किमु अतिगण्डः सदृशोऽनेन वान्यो,
वितरति कुशलं वै तज्जनेभ्यः कुयोगः ॥ ६ ॥

'पुनर्वसुः प्राप्य विधातुराज्ञां,
द्रोणोऽभवन्नन्द इति प्रसिद्धः ।
स्वयं हरिर्यस्य गृहेषु रेमे,
कोऽन्योऽस्ति तस्मादधिकः सुकर्मा ॥ ७ ॥

पुष्यः प्रशस्तो हि बुधैर्निगद्यते,
सर्वेषु कार्येषु विना विवाहतः ।
हरेः स्मृतिः कोटिगुणाधिका ततः
शुभा मतेत्यं मम निश्चिता घृतिः ॥ ८ ॥

'आश्लेषाश्चेद् विष्णुपादाश्रितानां,
लब्धा नूनं पूर्णसौख्यं ददन्ते ।
एते प्राप्ता दुर्जनानां नरैश्चेत्,
पुंसां तर्ह्युत्पद्यते चित्तशूलः ॥ ९ ॥
हरेः स्मृतिर्हन्ति नृणामघानि,
पर्णानि शुष्काणि यथा दवाग्निः ।
वृन्दौवने चारयति स्म गा यो,
मुखेन्दुविद्योतितवेणु गण्डः ॥ १० ॥

महारिपूफा ल्गुन मित्रनामतः,
क्रोधश्च कामः पुरुषस्य नश्यतः ।
तथा हरेरस्य सुनामजापतो—
वृद्धिः सदा स्याद्धनधर्मसम्पदाम् ॥ ११ ॥

- १ पुनर्वसुरित्यत्र नक्षत्रादन्यत्र पुनः, वसुः, इति च्छेदः । २ आश्लेषा; सज्ञा इति
नक्षत्रादन्यार्थेऽर्थो ज्ञेयः ।

उक्ता यथा सूक्ष्मतमा हि सञ्ज्ञा,
 शास्त्रेषु भस्वार्यमदैवतस्य ।
 उक्ता तथा विस्तृत एष सर्गो,
 ध्रुवः सदैकोऽस्ति तदात्मकत्वात् ॥ १२ ॥
 यः श्रीविष्णुं चिन्तयेत्सर्वकालं,
 निर्द्रव्यो वा शोकरोगैर्वि हस्तः ।
 व्युघातः स्यान्नास्य कार्येषु कोऽपि,
 सिद्धान्तोऽयं सर्वशास्त्रप्रणीतः ॥ १३ ॥
 स्वभक्तरक्षाकरणैकहेतवे,
 लीला विचित्रा विविधाश्च कुर्वतः ।
 सुखप्रदाता कथितोऽस्य संस्तवः,
 पुनः सतामस्ति मनः प्र हर्षणः ॥ १४ ॥
 स्वातिः प्रपात्यात्मजलानि वृष्ट्या,
 शुक्त्यां हि मुक्ता विविधाः प्रसूते ।
 एवं समर्प्याम्बुलवान् पुरास्मै,
 लेभे हरिः स्वर्गपदं सवज्रः ॥ १५ ॥
 महीरुहाणां ललितापि पङ्क्ति—,
 र्यथा न शोभां तनुते विशाश्वाः ।
 एवं हरेर्भक्तिमपास्य पुंसां,
 कथं शुभा स्याद् भवभोगसिद्धिः ॥ १६ ॥

अनुराधाभिधा तारा, निर्दोषास्ति शुभे यथा ।

तेषां भा व्यतिपातः को, ये तथा हरिदैवताः ॥ १७ ॥

प्रासूत साकेतपतेर्वरिष्ठा,

ज्येष्ठा सुतं यं महिषी महान्तम् ।

तं सर्वदा संस्मरतो नराद् वै,

कोऽन्योऽस्ति धन्यो भुवि वा वरीयान् ॥ १८ ॥

संसाररूपवृक्षस्य,

मूलं मन्यामहे हरिम् ।

तत्स्तवोऽतो भवद्वारं

पिधातुं परिघः स्मृतः ॥ १९ ॥

पूषा बुधैर्दक्षिणनेत्रमुक्तं,

निशापतिर्यस्य च वामनेत्रम् ।

श्रीविष्णुमेनं भजतो जनस्य

शिवः सदा स्यात्सकलोऽपि कालः ॥ २० ॥

उषा ध्रुवं ज्यौतिषशास्त्रविद्धिः,

सर्वेषु कालेषु शुभा निरुक्ता ।

तस्यामिमं संस्मरतां जनानां

का नाम सिद्धिः खलु दुर्लभास्ति ॥ २१ ॥

श्रीविष्णुकीर्तिं श्रवणः सदा यो,

नश्यन्ति पापान्यखिलानि तस्य ।

श्रीरामनामस्मरणाच्च पुंसां,

रोगोऽप्यसाध्यो हि भवेत्सुसाध्यः ॥ २२ ॥

१ भावी (भविष्यति), अतिपातः विघ्न इति छेदः । २ श्रीविष्णुकीर्तेः श्रवण-
मस्यास्ति तथोक्त इति समासः ।

येषां मतिः स्यात् खलु बोधनिष्ठा,
 हरिस्मृतिर्वा सततं च येषाम् ।
 तयोर्द्वयोः कष्टकरो हि पूर्वो,
 योगो द्वितीयश्च शुभः सुखाप्यः ॥ २३ ॥
 विना हिमांशुं शततारकापि,
 ज्योतिष्मती नैव कदापि रात्रिः ।
 जलाहते नास्त्यपरश्च शुक्लः,
 श्रेयस्करः कोऽस्ति तथा तदन्यः ॥ २४ ॥
 पूभा वमासाद्य यथा पकारो,
 ह्रस्वोऽपि दीर्घो विदुषां मतोऽस्ति ।
 एवं हरेर्नाम जपन् जनोऽसौ,
 ब्रह्मादिपूज्योऽस्त्यपि नीचजातः ॥ २५ ॥
 उभा वमू यस्य विभूतिपूक्तौ,
 स्थिरास्थिराणां च तदात्मकत्वात् ।
 हिमालयः स्थावरराज एक—,
 स्तथा द्वितीयो गजराज ऐन्द्रः ॥ २६ ॥
 यस्यास्ति भार्या विदिता हि रुक्मिणी,
 भ्राताभ्रजो, यस्य च रेवती धवः ।
 कृपासमुद्रं वसुदेवनन्दनं,
 विहातुमेतं न ममास्ति वैधृतिः ॥ २७ ॥
 या निर्मिता लक्ष्मणशास्त्रिणा श्री-
 विष्णुस्तुतिः सूर्यनखैर्मितेऽब्दे ।
 नक्षत्रयोगाभिधदर्शिकासौ,
 प्रमोददात्री विदुषां सदा स्तात् ॥ २८ ॥
 इति ।

श्रावणुचारतामृतस्य शुद्धपत्रम् ।

पृष्ठे	श्लोके	अशुद्धपाठः	शुद्धपाठः
२	१४	ससुमेरु	स सुमेरु
९	२२	भुरवैरी	मुरवैरी
२१	३०	नसंन्यधाः ।	नसं न्यधाः ।
२२	५	देवज्ञानै	देव ज्ञानै
२३	५	चित्तेशिष्टा	चित्ते शिष्टा
२४	२७	स्त्वंदैतेयो	स्त्वं दैतेयो
२६	७	दत्त्वाविश्व	दत्त्वा विश्व
२८	५	सुखान्विता ।	सुखान्विताः ।
३०	२०	सचिच्छेद	स चिच्छेद
३१	३१	सर्वांगां	सर्वा गां
३३	१९	यकार	चकार
३५	१०	श्रेष्ठं	प्रेष्ठं
३६	२७	न्दरंकरम् ।	न्दरं करम् ।
३७	६	तथायुताम् ।	तथा युताम् ।
३८	१९	द्वयून	द्वून
४३	१४	प्रशासने ।	प्रशासने ।
४४	२६	संसन्नौ	संसन्नौ
४५	२८	प्रशाधिनः ।	प्रशाधि नः
४५	२	नुसूयो	नसूयो
५८	१७	महामीमा	महाभीमा
६०	४	चित्तकौतू	चित्तकौतू
६५	६	प्रभीतं	प्रभीतं
७७	४	सत्स्वक्ररः	सत्स्वक्रूरः
८३	१६	विशाश्वाः ।	विशाखा ।

श्रीविष्णुचरितामृतस्य शुद्धिपत्रम् ।

पृष्ठ	श्लोक	अशुद्धपाठः	शुद्धपाठः
२	१४	ससुमेरु	स सुमेरु
९	२२	भुरवैरी	भुरवैरी
२१	३०	नसंन्यधाः ।	नसं न्यधाः ।
२२	५	देवज्ञानै	देव ज्ञानै
२३	५	चित्तेशिष्टा	चित्ते शिष्टा
२४	२७	स्त्वंदैतेयो	स्त्वं दैतेयो
२६	७	दत्त्वाविश्व	दत्त्वा विश्व
२८	५	सुखान्विता ।	सुखान्विताः ।
३०	२०	सचिच्छेद	स चिच्छेद
३१	३१	सर्वांगां	सर्वा गां
३३	१९	यकार	चकार
३५	१०	श्रेष्ठं	प्रेष्ठं
३६	२७	न्दरंकरम् ।	न्दरं करम् ।
३७	६	तयायुताम् ।	तया युताम् ।
३८	१९	द्वयून	द्वून
४३	१४	प्रशासने ।	प्रशासने ।
४४	२६	संसखौ	संसखौ
४५	२८	प्रशाधिनः ।	प्रशाधि नः
४५	२	नुसूयो	नसूयो
५८	१७	महामीमा	महाभीमा
६०	४	चित्तकौतू	चित्तकौतू
६५	६	प्रमीतं	प्रमीतं
७७	४	सत्स्वरूरः	सत्स्वरूरः
८३	१६	विशाश्वाः ।	विशाखा ।

